САХА РЕСПУБЛИКАТЫН НЬУРБА УЛУУҺУН ХАҺЫАТА

НЬУРБА

ХАҺЫАТ
1937 СЫЛТАН
ТАХСАР

12+

2021 сыл
Муус устар
1 күнэ
Чэппиэр
12 №
(11935)

ТЭРИЙЭЭЧЧИЛЭР: СР Правительствота, Ньурба улууһун “Ньурба” (”Огни Нюрбы”) хаһыат редакцията” автономнай тэрилтэ

– Саха автономиятын 100 сыла –

"Төлөннөох сүрэхтэр" өрөспүүбүлүкэтээҕи марафон-эспэдииссийэ

Кулун тутар 25 күнүгэр биллэр судаарыстыбаннай, политическэй, профсоюзнай диэйэтэл Степан Васильевич Васильев төрөөбүтэ 125 сылыгар, Саха АССР 100 сылыгар уонна Саха сиригэр хомсомуол төрүттэммитэ 100 сылыгар аналлаах "Төлөннөох сүрэхтэр" диэн өрөспүүбүлүкэтээҕи марафон-эспэдииссийэ Бордоҥ сиригэр үөрүүлээх арыллыыта буолла. Марафон-эспэдииссийэ сүрүн сыала биир дойдулаахпыт, Саха сирин автономиятын турууласпыт сүрүн киһибит Степан Васильев олоҕун, хайдах үлэлээн-хамсаан сылдьыбытын туһунан сырдатыы, кини аата өрөспүүбүлүкэҕэ, киэҥ эйгэҕэ үрдүктүк аттанарын ситиһии буолар.

Ньурбаттан дэлэгээссийэ быһыытынан оройуоннааҕы дьокутааттар сүбэлэрин бэрэссэдээтэлэ Сергей Евсеев, Ньурба оройуонун МКТ Ыччат бэлиитикэтин салайааччыта Альберт Неустроев, ыччат бэлиитикэтин исписэлиитэ Елена Романова уонна Малдьаҕартан "Малдьаҕар нэһилиэгэ" МТ баһылыга Александр Степанов буолан тиийэ сырыттылар.

Эспэдииссийэ кыттыылаахтара Степан Васильев төрөөбүт, улааппыт алааһыгар Тойон уйата диэн Маалыкайтан 5 көстөөх сиргэ тиийэн чулуу киһи олорбут балаҕанын көрдүлэр, алгыс ылан кулун тутар 27 күнүгэр Степан Васильев атастарын дойдуларынан туруннулар. Ол курдук Үөһээ Бүлүү Харбалааҕар Исидор Барахов, Бүлүүгэ Степан Аржаков, Нам Хатырыгар Максим Аммосов уонна Таатта Чөркөөҕөр Платон Ойуунускай төрөөбүт сирдэринэн сылдьыахтара.

Маалыкайга эспэдииссийэ кыттааччыларыгар анаан Степан Васильев аатынан устуоруйаны-кыраайы үөрэтэр түмэлгэ Маалыкай орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ Степан Васильев уонна Михаил Мегежекскэй олохторун туһунан кэпсээтилэр. Эспэдииссийэ сүрүн арыллыыта Маалыкайдаҕы "Айар Киин" норуот айымныытын дьиэтигэр буолла. "Бордоҥ нэһилиэгэ" МТ баһылыгын солбуйааччы Изабелла Егорова көһө сылдьар эспэдииссийэ истиэндэтин Сергей Евсеевкэ туттарда.

Альберт НЕУСТРОЕВ.

Суолталаах үлэ ыытыллара бэлиэтэннэ

"Төлөннөох сүрэхтэр" марафон-эспэдииссийэ кыттыылаахтара кулун турар 27 күнүгэр Бүлүү куоратыгар сырыттылар. Марафон-эспэдииссийэ Саха автономиятын төрүттэспит 5 судаарыстыбаннай диэйэтэл төрөөбүт дойдуларыгар сылдьыахтаах. Ньурбалар айаннарын Степан Васильев төрөөбүт Ньурба улууһун Бордоҥ нэһилиэгиттэн саҕалаабыттар. Саха автономиятын төрүттэспит судаарыстыбаннай, политическай диэйэтэл Исидор Барахов дойдутугар - Үөһээ Бүлүү Харбалааҕар тэриллибит көрсүһүүлэргэ саха чулуу уолаттарын ахтан-санаан ааспыттар. Бүлүү куоратыгар марафон-эспэдииссийэ кыттыылаахтара уонна Бүлүү улууһун ороҕуонноноҕы Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Гаврил Корякин, улуус дьаһалтатын баһылыгын бастакы солбуйааччы Иван Евсеев, куорат дьаһалтатын баһылыгын солбуйааччы Татьяна Мосова, улуус дьаһалтатын социальнай эйгэҕэ уонна эдэр ыччакка управлениетын салайааччы Аксинья Кудайбердиева уо.д.а. бүлүүлэр киэн туттар чулуу уолларын - Степан Аржаков пааматынныыгар тыыннаах сибэкки уурдулар.

Ньурбалар Степан Васильевтара Саха автономиятын төрүттэспит политическай диэйэтэллэри кытта тэҥҥэ аттанарыгар үлэлии-хамсыы сылдьаллар. Ити марафон-эспэдииссийэ сүрүн соруга буоларын туһунан үлэ Геройа П.Х. Староватов аат. Бүлүүтээҕи кыраайы үөрэтэр мусуойга тэриллибит көрсүһүүгэ этилиннэ. Ньурба оройуоннааҕы Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Сергей Евсеев, Бордоҥ нэһилиэгин дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Прокопий Степанов, Ксенофонт Уткин аат. мусуой дириэктэрэ Анна Туманова, Бордоҥ нэһилиэгин ыччатын тумус киһитэ Евдокия Иванова Степан Васильев олоҕун, үлэтин туһунан туһунан истиҥ ахтыылары оҥордулар, Бүлүү мусуойугар бэлэхтэри туттардылар. Бүлүү куоратын Бочуоттаах олохтооҕо, өр сылларга Бүлүү куоратын ситиһиилээхик салайбыт Степан Афанасьев судаарыстыбаннай диэйэтэл Степан Васильев аатын тилиннэрэргэ ньурбалар суолталаах үлэни ыыталлыарын бэлиэтээтэ.

Саха автономиятын олохтоспут Степан Васильев Саха сиригэр, Иркутскай уобаласка хомсомуолу тэрийээччинэн буолар, онон эспэдииссийэ Саха сиригэр хомсомуол төрүттэммитэ 100 сылыгар, автономия эмиэ 100 сылыгар тэриллибитэ мээнэҕэ буолбатах. Степан Васильев Саха сирин наркомунан, Совнаркомун бэрэссэдээтэлин э.т., ССРС наркомугар, РКП партийнай хонтуруолун бөлөҕүн салайааччынан үлэлээбитэ. Өрөбөлүүссүйэни тэҥҥэ саҕалаабыт доҕотторо Платон Ойуунускай, Максим Аммосов, Исидор Барахов, Степан Аржаков курдук репрессияҕа түбэһэн сырдык тыына быстыбыта, 1956 сыллаахха буруйа суоҕа арыллыбыта.

Мусуой дириэктэрэ Татьяна Афанасьева марафон-эспэдииссийэ кыттыылаахтарыгар экскурсия ыытарыгар, Бүлүү куоратыгар Степан Васильев аатынан уулусса баар буоларыгар баҕа санаатын этиитэ сэҥээриини ылла. Бүлүүгэ түөрт атын судаарыстыбаннай суолталаах диэйэтэллэр аттарынан уулуссалар бааллар, онтон Степан Васильев аатынан уулусса суох эбит. Ити этиини кэҥэттэххэ, 5 улуус кииннэригэр Саха автономиятын төрүттэспит судаарыстыбаннай диэйэтэллэр аттарынан уулуссалар, киин болуоссаттарыгар аттарасуоллара суруллубут бюстара эбэтэр мемориальнай өйдөбүнньүктэрэ турара буоллар! Оччоҕо кэлин хас биирдии улууска уулуссалар, бюстар туруо эбиттэрэ буолуо. Саха дьоно бэйэтин историятын өйдүүрүгэр, ытыктыырыгар, түмсүүлээх буоларыгар...

Көрсүһүүгэ Малдьаҕар нэһилиэгин баһылыга Александр Алексеев, Степан Васильев аат. мусуой дириэктэрэ Наталья Егорова, Ньурба, Бордоҥ ыччата кыттыыны ыллылар. "Төлөннөох сүрэхтэр" марафон-эспэдииссийэ кыттыылаахтара салгыы судаарыстыбаннай диэйэтэллэр Максим Аммосов уонна Платон Ойуунускай дойдуларыгар - Нам, Таатта улуустарыгар тиийэн көрсүһүүлэргэ сылдьыахтара.

Николай КУПРИЯНОВ.

Эспэдииссийэ Нам улууһун Хатырыгар сырытта

Бөдөҥ судаарыстыбаннай диэйэтэл Степан Васильев аатын үйэтитиигэ анаммыт эспэдииссийэ Ньурба улууһуттан делегация кулун тутар 28 күнүгэр Максим Кирович Аммосов төрөөбүт дойдутугар Нам улууһун Хатырыгар тахса сырытта. Намҥа тахсарга дэлэгээссийэҕэ Национальнай архыыптан Айталина Захарова, СӨ норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, Степан Васильев аймаҕа Эдуард Данилов уонна улуустааҕы үөрэх управлениетын салайааччыта Алевтина Аргунова холбоспуттара.

Ньурбалары улуустааҕы депутаттар Сүбэлэрин бэрэссэдээтэлэ Иван Попов, Хатырык нэһилиэгин баһылыга Юрий Дьяконов, музей үлэһиттэрэ, "Махсыым ыччаттара" ыччат түмсүүтэ үөрэ-көтө көрүстэ. Хатырыкка М.К. Аммосов аатынан СӨ судаарыстыбаннаһын историятын түмэлигэр тиийээт Максим Аммосов бүүһүгэр сибэкки дьөрбөтүн, гирлянда ууруу сиэринтуомун ыыттылар, ол кэннэ олус дириҥ ис хоһоонноох экскурсия оҥордулар. Салгыы Саха сирин биллэр судаарыстыбаннай диэйэтэллэригэр анаммыт Төгүрүк остуолу Ньурбаттан Сергей Евсеев уонна Намтан Иван Попов олус хорутуулаахтык тэрийэн ыыттылар.

СӨ культууратын үтүөлээх үлэһитэ, СӨ Национальнай архыыбы Сүбэтин бэрэссэдээтэлэ Айталина Афанасьевна Захарова Национальнай архыып документуоннарын көрдөрөн мустубут дьону биллэ сэргэхситтэ. Ол курдук, Степан Васильев төрөөбүтүн туһунан туоһу суруга этэринэн, ахсыннһы 5 күнүгэр күн сирин көрбүтүн, онтон сурукка сүрэхтэммит күнэ ахсыннһы 22 киирэ сылдьарын көрдөрдө. Маны тэҥэ Максим Аммосов, Исидор Барахов, Степан Васильев үөрэххэ туттарсыбыт эксээмэннэрин сыаналара, үөрэххэ киирбит туоһу суруктара кытары сурукка тиһиллэн хаалбытын билиһиннэрдэ.

Эһиил М.К. Аммосов төрөөбүтэ 125 сылыгар намнар эмиэ бу курдук эспэдииссийэ тэринэн үтүө өйдөбүл хаалларыахтарын туһунан санаа киирбитин эттилэр. Ньурба ыччата бэртээхэй тэрээһини көҕүлээбиттэрин, үтүө холобур оҥостуохха сөбүн олус биһирээтэ.

Лена ПЕТРОВА.

Степан Васильев аатын үйэтитиигэ

Улуус дьаһалтатыгар судаарыстыбаннай, уопсастыбаннай-политическай уонна профсоюзнай диэйэтэл Степан Васильевич Васильев 125 сылыгар аналлаах өрөспүүбүлүкэ таһымнаах ZOOM нөҥүө төгүрүк остуол ыытылынна. Тэрээһини "Норуоттар доҕордоһулара" түмэл тэрийэн, Ньурба улууһун Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Сергей Евсеев салайда.

Төгүрүк остуол тула кэпсэтиигэ СӨ профсойуһун федерациятын тэрилтэтин бэрэссэдээтэлэ Николай Дегтярев, РФ, СӨ культууратын үтүөлээх үлэһитэ, Духуобунас академиятын академига Егор Шишигин, СӨ культууратын үтүөлээх үлэһитэ, Национальнай архыып Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Айталина Захарова уонна Степан Васильев соратниктарын М.К.Аммосов, П.А.Ойуунускай, И.Н.Барахов, С.М.Аржаков аттарынан судаарыстыбаннай музей үлэһиттэрэ кыттыыны ылан, саха чулуу дьонун туһунан тыл эттилэр, санаа атастастылар.

Егор Спиридонович Шишигин: "Бары бииргэ сомоҕолоһон, саха чулуу дьонун үрдүктүк тутан, харах харатын курдук харыстыахтаахпыт", - диэн этиитин дьон сөбүлэһэрин биллэрдэ.

Профсойуус бэрэссэдээтэлэ Николай Дегтярев Степан Васильев аатынан Анал аат олохтуулларын туһунан иһитиннэрдэ.

Сергей Евсеев судаарыстыбаннай түмэллэр бэйэ-бэйэлэрин кытары сибээстэһэн, документуоннары атастаһыыга үлэ барарыгар тохтоото.

- Бүгүҥҥү тэрээһинтэн бастакы хардыы саҕаланна. Эһиил өрөспүүбүлүкэбит автономияны ылыныытын 100 сылын бэлиэтиибит. Онно бары кыттыһан үлэлээтэхпитинэ, туруоруммут сыалбытын ситиһиэхпит,- диэн түмүктээтэ.

Антонина СЕМЁНОВА.

Ньурбаҕа хапсаҕайга чөмпүйэнээт ыытыллар

Чуукаартан төрүттээх биир дойдулаахпыт, саха норуотуттан соҕотоҕун ССРС бочуоттаах спордун маастара, РСФСР 3 төгүллээх чөмпүйүөнэ Петр Еремеевич Алексеев кэриэһигэр муус устар 2-4 кк. 24-с төгүлүн ыытыллар хапсаҕайга чөмпүйэнээт Антоновка сэлиэнньэтигэр ыытыллар.

Чөмпүйэнээт туһунан улуустааҕы физкултуура уонна спорткэмитиэт салайааччыта Алексеев Роберт Александрович билиһиннэрэр:

- Бүгүҥҥү күн туругунан 21 хамаанда, 220 киһи кыттыыны ылара сабаҕаланар. Ньурбаҕа ыытылларынан икки хамаанданы туруоран, 11 ыйааһыҥҥа 11-дии киһилээх икки хамаанданы бэлэмнээтибит. Бэрдьигэстээххэ буолуохтаах XXI-с

Манчаары оонньууларыгар бэлэмнэнэн күрэхтэһии бастакы этаба тохсунньу ыйга ыытыллыбыта, иккис этаптарын Дьокуускай куоракка 20-чэ хонукка сборданан кэллилэр. Бу сбор кэнниттэн күрэхтэһиигэ көстүөҕэ.

Күрэхтэһии Антоновка-тааҕы А.И.Пахомов аатынан спорткомплекска көрөөччүтэ суох быһа эфиринэн тахсыаҕа. Күрэҕи эпидемиологическэй режими тутуһан ыытыыга бэлэмнэнии үлэтэ барар.

Чөмпүйэнээт тэрээһинигэр Ньурба оройуонун дьаһалтата, улуустааҕы үөрэҕирии управлениета, культуура Департамена, оҕо спортивнай оскуолата быһаччы кыттыыны ылаллар. Абсолютнай чөмпүйүөнҥэ 75 киилэҕэ диэри ыйааһыҥҥа анал бириинии «Күндээдэ» АУО (ген.дириэктэр А.П.Алексеев), 75-тэн үөһэ ыйааһыҥҥа «Ньурба оройуона» МО Lada Granta массыынаны туруорар уонна Ньурба оройуонун 11 муниципальнай тэриллиилэрин дьаһалталара бастаабыттарга бириис олохтууллар.

Антонина СЕМЁНОВА.

Об эпидемиологической ситуации в Нюрбинском районе по состоянию на 29.03.2021 г.

За весь период в районе зарегистрировано 1114 подтвержденных случаев заболеваний новой коронавирусной инфекцией, из них взрослых - 978, детей - 136.

30 марта впервые подтвержденных случаев НКИ - 6 (с.Антоновка - 3).

В настоящее время продолжают лечение 36 пациентов: из них на амбулаторном лечении 20, на стационарном лечении 16 пациентов.

Поступило всего 1185 доз 1-го компонента вакцины против COVID-19. Вакцинированы 1-м компонентом 1185 человек (100 %), 2-м компонентом - 1168 человек (98,5 %).

Уважаемые жители Нюрбинского района!

Призываем всех соблюдать меры личной защиты!

Call-центр Нюрбинского района - 8914-234-42-31. Круглосуточная горячая линия Оперативного штаба – 8(41134) 2-25-16.

Телефон горячей линии Нюрбинской ЦРБ 8-800-550-70-66.

Оперативный штаб Нюрбинского района.

– Ил Дархан нэдиэлэтэ –

Айсен Николаев ааспыт нэдиэлэҕэ үлэтин сүрүн түгэннэрэ

Кулун тутар 22 күнүгэр суһал ыстаап уочараттаах мунньаҕар Айсен Николаев хааччахтыыр уонна ыарыыны сэрэтэр дьаһаллар көдьүүстээхтэрин туһунан бэлиэтээн эттэ. Ол эрээри ыарыы төһө да аччаабытын үрдүнэн,ыараханнык ыалдьааччы уонна киһи өлүүтүн ахсаана элбэҕэ долгутар. Ил Дархан коронавирус утары быһыыны биэрии тэтимин ыһыктыбат туһунан сорудахтаата. Маны таһынан регион баһылыга өрөспүүбүлүкэ таһыттан кэлэр дьоҥҥо улахан болҕомтону уурарга, хонтуруолу күүһүрдэргэ ыҥырда.

Кулун тутар 22 күнүгэр Айсен Николаев Саха сирин Счетнай палаататын бэрэссэдээтэлэ Егор Марковы кытта көрүстэ. Егор Марков 2020 сылга бюджет үбүн туһаныыны хонтуруоллуур бэрэбиэркэлэр түмүктэрин билиһиннэрдэ. Сороҕун Ил Дархан быһаччы сорудаҕынан ыыппыттар. Пандемиянан уустуктар баалларын үрдүнэн, бары болдьоммут тэрээһиннэр ыытыллыбыттар. Хонтуруоллуур уорган кэһиилэр үгүс өттүлэрин бюджеты үөскэтиигэ уонна толорууга быһаарбыт. Кэккэ объектары тутуу болдьоҕор бүппэтэҕин сүрүн төрүөтэ бэдэрээччиттэр үлэлэригэр итэҕэстэри кытта сибээстээх, бырайыак-смета уонна сир учаастагар быраабы олохтуур докумуоннарыгар ситэтэ суох өрүттэр бааллар. Айсен Николаев национальнай бырайыактар туолууларын кэтээн көрүүгэ болҕомтону уурары эттэ.

Кулун тутар 23 күнүгэр Айсен Николаев Саха сирэ Россия Арктическай сэбиэккэ бэрэссэдээтэллиир кэмигэр регион-лидер буоларга бэлэмин туһунан Ленскэй кулууп экспертэрин дискуссиятын түмүгүнэн эттэ. Кулууп экспертэрэ өрөспүүбүлүкэ Арктика сирин-уотун сайыннарыыга киллэрэр бырайыактарын үрдүктүк сыаналаатылар. Кэпсэтиини ыыппыт "Российская Арктика" научнай сурунаал кылаабынай редактора Кира Змиева Арктика сайдыытыгар Саха сирэ интэриэһинэй, практическай суоллаах уонна кэлим сыһыанынан ойуччу турар диэтэ.

Саха сирэ аан дойдутааҕы арктическай эргимтэҕэ ураты оруоллаах, Хотугу форум секретариата Дьокуускайга баар. "Биһиги тиһигин быспакка Арктика сирин-уотун сайыннарар бырайыактары көҕүлүүбүт. Хотугу бырайыактарга инвестицияны тардыыга, технологияны, компетенцияны түмэргэ интэриэстээхпит. Онон Россия Арктикатын кыаҕын аан дойдуга көрдөрөргө регион-лидер быһыытынан сүрүн былаһаакка буоларга бэлэммит", - диэтэ Айсен Николаев.

Кулун тутар 23 күнүгэр Айсен Николаев Москваҕа оробуочай сырыытын кэмигэр РФ вице-премьерэ Марат Хуснуллины кытта көрсөн, Үһүк Илиҥҥэ уонна биһиги өрөспүүбүлүкэбитигэр улахан суолталаах боппуруостары быһаарыста. "Олорор дьиэ уонна куорат эйгэтэ" национальнай бырайыак чэрчитинэн олорор дьиэ тутуутун кээмэйин улаатыннарыы, элбэх квартиралаах дьиэлэргэ хапытаалынай өрөмүөнү ыытыы, ититии тиһигинтула кэпсэтии буолла. Маны та"ынан "Куттала суох уонна хаачыстыбалаах айан суола" национальнай бырайыагынан регион суолларын тупсарыы, тимир суолу уонна Саха сирин соҕуруу өттүнээҕи чох тэрилтэлэрин бииргэ тутан сайыннарыы туһунан дьүүллэстилэр.

Кулун тутар 24 күнүгэр "Muus uSTAR" ыччат фестивалын саҕаланыан иннинэ регион баһылыга бу тэрээһин суолтатын "Россия 24" федеральнай телеканал эфиригэр кэпсээтэ. Айсен Николаев бэлиэтээбитинэн, өрөспүүбүлүкэҕэ билиҥҥи кэмнэ аан бастаан ыытыллар ыччат фестивала эдэр дьон билиитин-талаанын киэҥ эйгэҕэ көрдөрөргэр төһүү күүс буолуо. Кини этэринэн, тэрээһин инникитин сылын аайы ыытыллыа. "Биһиги бу фестивальга улахан суолта биэрэбит. Саха сиригэр креативнай экономиканы уонна талааннаах ыччаты өйүүбүт. Кэлиҥҥи сылларга IT-индустрия, киинэ, спорт эйгэтэ сайдар, ол онно ыччат оруола улахан. Россия уонна аан дойду таһымыгар биллэр "сулустар" кыттыылаах улахан фестивалы ыытыы спорт, бизнес, аныгы технологиялар, айар талаан эйгэлэригэр биһиги ыччаппыт бастыҥ профессионалларга үөрэнэн, кинилэргэ бэйэлэрин бырайыактарын көрдөрөн, үүнэллэригэр-сайдалларыгар кыахтары арыйар", - диэтэ Айсен Николаев уонна "Muus uSTAR" Саха сирин "визитнай карточка" буоларыгар эрэллээҕин биллэрдэ. Фестивалы Саха сирин Бырабыыталыстыбата уонна "Синергия" корпорация тэрийэн ыыталлар, генеральнай партнёр - "ЭльгаУголь" хампаанньа.

Кулун тутар 25 күнүгэр бу сылга бастакынан ыытыллыбыт Олохтоох салайыныы сэбиэтигэр сааскы халаан уутугар уонна ойуур баһаардарыгарсэрэтии, бэлэмнэнии боппуруоһун көрдүлэр. Айсен Николаев улуус баһылыктарыгар нэһилиэнньэни кытта үлэҕэ болҕомтону уурарга ыйда. Былырыын сайын хоту улуустарга хаһаанҥытааҕар да ойуур баһаара турбута. Ол иһин Айсен Николаев быһаарыытынан хоту улуустарга ойуур баһаарын умулларыыга туспа авиационнай салаа Верхоянскайга базаланан тэриллэр. "Экология" национальнай бырайыагынан быйыл ойуур баһаарын умулларыыга эбии 200 техника, оборудование кэлиэҕэ. Иккис боппуруоһунан Саха АССР 100 сылыгар бэлэмнэнии хаамыытын көрдүлэр. 2014 сыллаахха Владимир Путин федеральнай таһымнга бу даатаны бэлиэтиир туһунан ыйаах таһаарбыта. Тэрийэр кэмитиэти Юрий Трутнев салайар. Федеральнай уонна регион таһымыгар сүрүн тэрээһиннэр былааннара бигэргэммит. "Саха сирин хас биирдии олохтооҕо, хас биирдии тэрилтэтэ үбүлүөй бэлэмигэр, тэрээһиннэргэ көхтөөхтүк кыттарыгар, бэйэтин кылаатын киллэрэригэр ыҥырабыт", - диэтэ Ил Дархан.

Кулун тутар 25 күнүгэр Айсен Николаев "Muus uSTAR" ыччат фестивалын кыттыылаахтарын кытары көрүстэ. Ил Дархан баҕа санаатын эттэ, ыйытыыларга эппиэттээтэ. "Пандемия кэнниттэн Үһүк Илиҥҥэ эрэ буолбакка, дойду үрдүнэн биир саамай улахан тэрээһини ыыта сылдьабыт. Сыыйа урукку олохпутугар төннөн эрэбит. Биһиги талааннаах ыччаппыт араас хайысханан күрэхтэһиилэргэ, маастар-кылаастарга кытталлар. Бу тэрээһиннэри эһиги сөбүлээтэххитинэ, фестивалы сыл ахсын ыытыахпыт", - диэн Айсен Николаев эттэ.

Кулун тутар 26 күнүгэр киин куорат баһылыгын болдьоҕун иннинэ талыы саҕаланан, бу күн 33-с №-дээх оскуолаҕа баар 779 №-дээх быыбардыыр учаастакка Айсен Николаев куоластаата. Айсен Николаев: "Дьокуускай баһылыгынан үөрэхтээх, патриот киһи талыллан, политикаҕа ороспокко, куорат хаһаайыстыбатынан дьарыктанан, сайыннаран, тапталлаах куораппыт уонна олохтоохтор тустарыгар үлэлииригэр эрэнэбин", - диэн эттэ.

Кулун тутар 26 күнүгэр Ил Дархан коррупцияны утары үлэни сүрүннүүр хамыыһыйа уонна сокуону тутуһуону сүрүннүүр сүбэ мунньаҕын ыытта. Ол онно кэлим былаан туолуута, уопсастыбаннай тэрилтэлэри кытта бииргэ үлэлээһин, "Куттала суох куорат" аппаратнай-программнай комплексы олохтоох киллэрии бопуруостара көрүлүннүлэр.

Кулун тутар 26 күнүгэр Айсен Николаев РФ Бэрэсидьиэнин уопсастыбаннай приемнайыгар гражданнарга прием оҥордо. Василий Амыдаев худуоһунньуктар мастарыскыайдарын дьиэтэ саахалланар туруктанан көтүрүллүөхтээҕинэн, саҥа объекка худуоһунньуктар бу иэннэрин оннунан хаалларары туруоруста. Регион баһылыга Культура министэристибэтигэр сорудах биэрдэ. Маны сэргэ Худуоһунньуктар сойуустара Афанасий Осипов аатынан Судаарыстыбаннай бириэмийэни, Афанасий Мунхалов аатынан эдэр худуоһунньуктарга бириэмийэни уонна "СӨ үтүөлээх худуоһунньуга" бочуоттаах ааты олохтууру туруорсар. Ити боппуруоһу үһүс кыбаарталга Култуура министэристибэтэ уонна судаарыстыбаннай наҕараадаларга хамыыһыйа көрөллөрүгэр сорудахтанна.

Өймөкөөн Уус-Ньааратыттан 150 киһи олорор дьиэтигэр капитальнай өрөмүөн ыытыллыахтааҕа хаһыс да сылын оҥоһуллубатаҕын туруорустулар. Ил Дархан ОДьКХ миниистиригэр сайын өрөмүөн ыытыллыытын быһаччы хонтуруолга ылыгар сорудахтаата. Нерюнгри Чульманыттан алын сүһүөх кылаастар оҕолоругар итии аһылыгы хаччыйбыт чааһынай тэрилтэҕэ үөрэх тэрилтэлэрэ иэстээхтэрэ этилиннэ. Бу төлөбүр тоҕо тардыллыбытын Үөрэх министэристибэтэ быһааран биэрдэ, боппуруоска хоруй оҥоһулунна.

Кулун тутар 27 күнүгэр Горнай улууһун Бэрдьигэстээҕэр ыалларга гаас холбонор дьоро түгэнэ буолла. Олохтоохтор үөрүүлэрин Айсен Николаев үллэһиннэ, эҕэрдэ тылы эттэ. Сэлиэнньэ иһигэр ситими тардыы 2019 сыл атырдьах ыйын 14 күнүгэр саҕаламмыта. Өссө 2007 сыллаахха Бэс Күөлгэ бастакынан күөх төлөн умайбыта, салгыы Күөрэлээххэ, Аахымаҕа киирбитэ. Өрөспүүбүлүкэ салалтата Россия Бырабыыталыстыбатыгар "2020-2021 сс. Тыа сирин кэлимник сайыннарыы" федеральнай бырагырааманан Бэрдьигэстээҕи гаастааһыҥҥа үбүлээһин көрүллэрин ситиһэн, билигин 400 ыал гааска холбонор кыахтанна. Сыл бүтүөр диэри эбии 350 дьиэ киллэттэриэ.

Айсен Николаев тыа сирин дьиэлэригэр гаас кэлиитэ олох уйгутун тупсарарын, Бэрдьигэстээх билигин Саха сиригэр биир саамай сайдыылаах улуус киинэ буоларын эттэ. Улуус баһылыга Никита Андреев Ил Дарханҥа улуус сайдыытыгар өйөбүлүн иһин махтанна. Дохсун ытыас тыаһынан Айсен Николаев уонна Никита Андреев күөх төлөн факелын уматтылар. Айсен Николаев иһитиннэрбитинэн, Бэрдьигэстээҕи 2023 сылга диэри толору гааһынан хаачыйыыга федеральнай киини кытта үлэ салҕанар. Ил Дархан Манчаары оонньуулларын көрсө миэстэтигэр саҥа объектар туталлларын, суоллар оҥоһуллалларын, олох-дьаһах биллэн тупсарын бэлиэтээтэ.

Кулун тутар 27 күнүгэр Айсен Николаев "Muus uSTAR" фестиваль ыалдьыта, фигурнай хаҥкылааһынҥа олимпийскай чемпион Алина Загитованы кытта көрүстэ. Ил Дархан Алина ыҥырыыны ылынан Саха сиригэр кэлбитигэр махтанна. "Билиҥҥитэ бу көрүҥ биһиги өрөспүүбүлүкэбитигэр улаханнык сайда илик, ол эрээри сүүсчэкэ оҕо номнуо дьарыктанар. Олимпийскай чемпион биһиэхэ кэлиитэ фигурнай хаҥкылааһын уонна да атын көрүҥнэр сайдларыгар төһүү буолуо", - диэн Айсен Сергеевич санаатын эттэ. Алина Загитова ыччакка анаан маннык далааһыннаах фестиваль ыытылларын уонна истиҥ көрсүү иһин Ил Дарханҥа махтанна. Кини эдэр фигуристарга маастар-кылаас ыытыаҕа. Айсен Николаев Алина Загитованы сайын ыһыахха ыҥырда уонна хомус бэлэхтээтэ.

Эмиэ бу күн Айсен Николаев Дьокуускайтан төрүттээх, манна улааппыт Россияҕа биллэр музыкант, рэп-толороччу Леван Горозияны кытта IT-пааркаҕа көрүстэ. Регион баһылыга Леваҥҥа дойдутун ыччатын өрүүйүүрүн, сибээ"ин быспакка, Сахатын сирин аатта сылдьарын иһин махтанна, аныгы искусство, креативнай экономика туһунан кэпсэттилэр. Леван Дьокуускай 21 №-дээх оскуолатын үөрэнэн бүтэрбитэ. Баскетболга өрөспүүбүлүкэ сүүмэрдэммит хамаандатын хапытаана буолан, кини чаҕылхай оонньуутунан уонна хамааданы сүрүннээччи быһыытынан, "Азия оҕолоро" оонньууларга аан дойду бастыҥ хамаандаларын кыайан, Сахатын сирин оҕолоро үрдүкү пьедесталга тахсаллар ыгар төһүү күүс буолбута. Айсен Николаев эдэр киһи айар үлэтигэр, инники олоҕор ситиһиилэри баҕарда.

Кулун тутар 27 күнүгэр "Muus uSTAR" ыччат бастакы фестивалын үөрүүлээх аһыллыыта буолла. Үһүк Илиҥҥи уокурукка биир саамай улахан тэрээһин кыттыылаахтарыгар Россия Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин уонна Россия вице-премьерэ Татьяна Голикова эҕэрдэлэрин аахтылар. Ил Дархан Айсен Николаев кыттааччыларга туһаайан этэригэр фестивальга 18 тыс. киһи регистрацияны ааспытын, ыччаппыт ураты талаанынан, энергиятынан Саха сирин аатта таҕа диэн эттэ.

Фестиваль үөрүүлээх чааһыгар "Триумфка" балтараа тыһыынча киһи кытынна, биирдиилээн хайысхаларынан куонкурустар кыайыылаахтарын чиэстээтилэр. Киэһэтин "Триумф" таһыгар Сайсары күөлгэ оҥоһуллубут катокка фигурнай хаҥкылааһыҥҥа шоу буолла. Россияны аан дойдуга ааттаппыт фигуристар аан бастаан Дьокуускайга спорт бу көрүҥүн көрдөрдүлэр. Түмүккэ уотунан шоу, халлааҥҥа дроннар ойуу таһааран көтүүлэрэ, фейерверк буолла.

Кулун тутар 27 күнүгэр Суорун Омоллоон аатынан Опера уонна балет театрыгар "Кармен" опера премьерата буолла. Айсен Николаев Театр аан дойдутааҕы күнүнэн артыыстары уонна көрөөччүлэри эҕэрдэлээтэ. "Артыыстар, үҥкүүһүттэр, хор уонна симфоническай оркестр холбоһуктаах үлэлэрэ олус табылынна. Кэнники кэмҥэ театрга саҥа интэриэһинэй туруоруулар тахсаллар, артыыстарбыт талааннарын саҥа өрүттэрин арыйаллар. Үһүк Илиҥҥэ бастыҥ театр буоларгытын итэҕэтэҕит. Сүрүн ситиһиилэрбит өссө да иннибитигэр", - диэтэ Айсен Николаев. Опера Саха сиригэр аан бастаан француз тылынан оонньонно. Сүрүн партияны Россия үтүөлээх, Саха норуодунай артыыһа Айталина Адамова толордо. Спектаклы туруорууга Москва, Санкт-Петербург, Екатеринбург, Ижевскэй театральнай деятеллэрэ үлэлэстилэр.

Кулун тутар 28 күнүгэр Айсен Николаев Россия байкердарын холбоһугун бэрэсидьиэнэ, "Ночные волки" байкердар кулууптарын төрүттээччи Александр Залдостановы кытары көрүстэ. Кини Саха сиригэр аан бастаан кэлбитин, олус истиҥ сыһыантан үөрбүтүн эттэ. Байкердар кулууптарын Саха сиринээҕи салаатын үлэтин үрдүктүк сыаналаата уонна кинилэр Севастопольга диэри 16 тыс. км мотопробег оҥорбуттарын сөхпүтүн биллэрдэ. Залдостанов үгэс курдук Крымҥа сылын ахсын байкердар тэрээһиннэрин ыытарыгар Айсен Николаевы ыҥырда. Ил Дархан Саха сиригэр былааннанар патриотическай уонна аһымал акциялар тустарынан кэпсээтэ.

Кулун тутар 26-29 күннэригэр Дьокуускайгы ыытыллыбыт куорат баһылыгын быыбара түмүктэнэн, элбэх куолаһы "Биир ньыгыл Арассыыйа" баартыйаттан турбут Евгений Григорьев ылла. Кинини кыайыытынан Айсен Николаев эҕэрдэлээтэ. "Мин санаабар, Евгений бу эппиэтинэстээх дуоһунаһы кыайыа, тапталаах куораппыт сайдарын туһугар элбэҕи оҥоруо. Бары кыһамньытын ууран үлэлииригэр ситиһиинии баҕарабын. Быыбарга кыттыбыт куорат олохтоохторугар махталбын биллэрэбин", - диэн Ил Дархан иһитиннэрдэ.

Афанасий НОЕВ,
Ил Дархан пресс-сэкирэтээрэ.

– Ватсап сонуна –

Артем Васильев толоруутугар "Бааһынай кыысчаан" ырыа дьону сөхтөрдө

Ньурба улууһун Хатыҥ Сыһыы нэһилиэгин уола Артём Васильев интернет ситимигэр бу сырыыга "Бааһынай кыысчаан" ырыата былаах ылла.

Артём сааһа биэһэ. Васильевтар дьиэ кэргэттэригэр 2015 сыл ыам ыйын 24 күнүгэр үһүс оҕонон төрөөбүтэ. Кыратыттан бэлисипиэттиирин, ыллыырын, ону аахан "кэнсиэртээх" оонньуурун сөбүлүүр.

Бастакытын ырыа күрэҕэр 2,5 сааһыгар "Хотугу сулуска" кыттыбыта. Артёму Саха Сирин олохтоохторо "Баяннаах уол" диэнинэн билэллэр. Кып-кырачаан уол бэйэтинээҕэр улахан баяны тутан олорон, комсомол туһунан дьоһуннаах ырыаны доргуччу ыллыыра дьону сөхтөрө үөрдүбүтэ.

Артём бу сырыыга Сидор Рожин "Бааһынай кыысчаан" ырыатын ис сүрэҕиттэн иэйэн туран толорор дьиэтээҕи видеота куйаар ситимигэр тилийэ көттө.

"Дьиэбитигэр ким да ыллаабат. Ол эрээри удьуорбутугар ырыаһыттар, баянистар бааллар. Артём баяҥҥа үөрэнэ илик. Бэйэтэ сөбүлээн ырыаны тактынан тыаһата сатыыр. Үһүйааҥҥа музыка салайааччыта Анна Федоровна Иванова баянынан ыллатар этэ. Билигин бочуоттаах сынньаланҥа олорор," – диэн уол ийэтэ Марина Константиновна этэр.

Артём "Хотугу сулуска" үс сыл кыттан "Саамай кыра кыттааччы" аатын, дьоҥсэргэ биһирэбилин ылан, дипломант, лауреат буолбута.

Александра ВАРЛАМОВА.

– Уопсастыбаларга –

Санаа күүһэ – ситиһии төрдө

Сократ бөлүһүөк "Хас биир киһи күн, кини чаҕыллык тыгарыгар биһиги көмөбүт эмиэ наада" диэн этэн турардаах.

Мантан силистэнэн Бордоҥ нэһилиэгин уонна Ньурба улууһун Бочуоттаах олохтооҕо, "Гражданскай килбиэн" анал бэлиэ хаһаайына, Ил Түмэн спикериттэн Бочуотунай грамоталаах, оройуоҥҥа, өрөспүүбүлүкэҕэ биллэр спортсмен уонна ырыаһыт, көхтөөх общественник, 2 группалаах инбэлиит Виктор Елисеевич Ефимов туһунан кэпсиир тоҕоостоох. Ол иннигэр саҕахха саспыт сыллары санаан ылыахха.

Оччолорго да сэбиэскэй былаас инбэлииттэргэ кыһаллара, ыарахаттары чэпчэтэрэ, уустуктары судургутара. Ити эрээри сүрүннээн олох материальнай боппуруостара бэбиэскэттэн түһэллэрэ, оттон инбэлиит духуобунай эйгэтэ, ис киилэ, ыра санаата, кыаҕа-күүһэ харах далын таһыгар этилэр. Күн бүгүн уопсастыба балысханнык сайдыбытын түмүгэр инбэлиитэргэ сыһыан улаханнык уларыйда - кинилэр үгүстэрэ доруобай дьонтон харыс да хаалбакка дьоҕурдарынан, сатабылларынан, көхтөрүнэн олохтон дуоһуйуу ылаллар, ситиһии аргыстаналлар, туланы сырдаталлар, үөрүүнэн толороллор. Ол биир туоһутунан Виктор Елисеевич буолар, "Бары арааспыт - бары тэҥмит" диэн этии киниэхэ сөрү сөп түбэһэр.

Эгэлгэ араас өҥ күөнүгэр

Кистэммэт, төһөбүтүй да уон оччонон уратылаахпыт. Ардыгар, бэрт аҕыйахтар аан дойду атааннаах-мөҥүөннээх олоҕор сыччах үрүҥү-хараны эрэ көрөллөр. Оттон үчүгэйдэр ойор күннээх орто дойду олоҕор күндээрэ оонньуур эгэлгэ араас өҥнөрү арааралар. Ол иһин кинилэр сүрэхтэрэ өрүү нэлэччи аһаҕас, сайаҕас сылаас, тырымныыр сырдык буолар уонна дьоллоохпут дииллэрэ орунна-ах. Ити да үрдүнэн биири кэпсиэм.

Соторутааҕыта ХНТ-лэр хайа судаарыстыба дьоно ордук дьоллоохторун быһаарар рейтинг оҥорбутугар Арассыыйа олохтоохторо 60-ус миэстэҕэ тиксибиттэрэ, 95 дойдуттан. Таайбыт таайыым, сэрэйбит сэрэх диэбиттии баай-талым олохтоох арҕаанҥылар бастаабыттара. Ис дьиҥэр, баай буоллуҥ да тобус толору дьоллоохчуй диир мөккүөрдээҕэ чуолкай, били "богатые тоже плачут" диэбиттии. Рейтинг таһааараччыларга уордайа кыыһыран биһиэхэ да дьоллоохтор элбэхтэр диэн дакаастыы сатаабыккын истиэхтэрэ да суоҕа, сүнньүлэрэ көнө, дьол таблицатын ыйытыахтара турдаҕа. Индекстэрин кытта сырыттыннар диибит уонна үтүө саргылаах суолу тэлэр бэйэлээх бэйэбит киһибитин кытта сэргэх сэһэргэһии аанын аһыахха...

Эрэллээх буолуоҥ- моһоллору ааһыаҥ

Былырыын 60 сааһын туолбут Виктор Елисеевич кэнникинэн оҕо сааһын ыллыктарынан айаннаан ылара чаастатыйар. Кини эрэ буолуо дуо, саас эбиллэн истэҕин аайы бары да ааспыты сыымайдыыр-сааһылыыр түбүккэ түһэрбитин мэлдьэһэн туһа суох. Төттөрүтүн, бу дьарыгы олус үчүгэй диэххэ наада - олох айаныгар алтыспыт аргыстарыҥ элбэҕиттэн, кинилэргэ махтал кутаатын оттубутуҥ сылаанныыйар сылаа-ныттан, илгэлээх итиититтэн.

Оччолорго 4-кэ үөрэнэр сытыы-хотуу, түргэн-тарҕан Биик-тэр уол оонньуу сылдьан атаҕын өлөрөн тосту доҕолоҥ буолар. Оҕо аата оҕо, уҥуох хайа бартын хантан билиэй, сымыһаҕын быһа ытыра-ытыра айакка ыарыыны тулуйан бэрт өр сылдьар. Дьоһун төрөппүттэр Елисей Васильевич, Мария Николаевна уолларын балыһаҕа көрдөрө сатыыллар, оҕо атыыр аккаастан атыны билбэт. Ону истибэккэ биэлсэргэ көрдөрөллөр, остеомелит диэн диагноз турар, хата оҕо атаҕын быспаттар да кини үлэлээбэт буолар. Биик-тэри инбэлиит оҥороллор, дьиэҕэ үөрэнэн ахсыска эрэ тиийэр. Кини сөҕүөҕэ баар: субу аҕай ойо-тэбэ, сүүрэ-көтө сылдьыбыт уолчаан балыһаҕа түөрт эркиҥҥэ хаайтаран да олордор ийэлээх-аҕа тапталыттан, алта бииргэ төрөөбүттэрин кыһамныыларыттан, доҕоттор-учууталлар кинини өйдүүллэриттэн-өйүүллэриттэн борук-сорук санааларга билиэҥҥэ киирбэтэх.

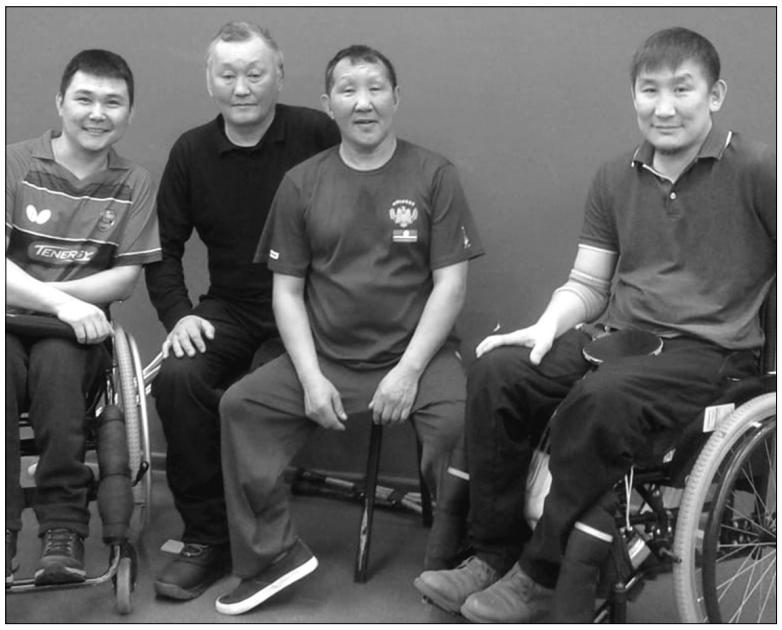

Биллэн турар, бириэмэнэн муунтуйан ылыыны ким да туора соппотоҕо. Ол да буоллар уол иннникигэ эрэлэ туохтааҕар да күүстээҕинэн атыттартан хаалыа суохтаахпын диэни сыал-сорук оҥостор уонна ону толороргo дьүккүйэр. Салгыы үөрэммэт, ыарыы да ары-ынан аҕаабат, үлэлиэхтээхпин диэн олохтоох быткомбинакка обувщигынан киирэр. Кэлэктиип кинини кэлиэххин кэллиҥ диэн үөрэ-көтө ытыс үрдүгэр түһэрэр, ол курдук дьоҥҥо сөбүлэтии (харизма) аһара күүстээх, аны туран ити үтүө майгыга үлэһит киэнэ чулуутун эбэн кэбис. Кэмбинээт кэмниэ-кэнэҕэс сабыллар.

Оттон Виктор Елисеевич билиҥҥэ диэри атах таҥаһын оҥорон дьоҥҥо туһата уостубат. Кини: "Көмүс күһүҥҥэ хагдарыйбыт хатыҥнары көрөн ардыгар, хараастан ылааччыбын. Ити да буоллар кинилэр аны саас суугунуур күөх солконон симэниэхпит диэн булгуруйбат эрэллээх солотуу дуйдаммыттарын өйдүү охсон быстах санааны киэр илгэн кэбиһэбин", - диэбитэ дириҥ ис хоһоонноох.

Василий Тыасытов аартыкка киллэртэ

Өссө бытовойга үлэлиир кэмигэр Виктор олоппоско олорон, кылыйа сылдьан остуол теннииһигэр оонньуурга холонор. Оччолорго киһи киэнэ кэрэмэһэ, өрөспүүбүлүкэ үтүөлээх тренерэ, спорт маастара бөҕөнү үүннэрэн таһаарбыт сүппэт өҥөлөөх Василий Тыасытов сопхуоска спортинструктордыыр. Атаҕынан чуут дугунар эрэ уол олус күүстээх санаалааҕын кыраҕы хараҕынан бэлиэтии көрөр уонна оонньуу техникатыгар сүбэ-ама бөҕөнү биэрэр, быһата бэйэтин эппиэтинэһигэр ылар.

Василий Афанасьевич үөрэтиитэ-такайыыта сиик буолан симэлийбэт - Виктор нэһилиэккэ, оройуоҥҥа теннис күрэҕэр солбуллубат кыттааччы, кыайааччы буолан иһэр. Инбэлииттэр өрөспүүбүлүкэтээҕи күрэхтэригэр кини 5 төгүл бастаан сөҕүмэр ситиһиилэнэр, аатталаах-суоллаах спортсмен Виктор Елисеевич 50-нун туоларын оройуон, нэһилиэк спортивнай общественноһа өрө көтөҕүллүүлээхтик бэлиэтээбитэ.

"Хомойуох иһин, - диир кэпсэтээччим, - Билигин урукку курдук уутуйан-хаардыйан туран теннистээһин лаппа аҕыйаата. Ол да буоллар киниэхэ иккис тыын угуллан сөргүтүллүөҕэ диэн бигэтик эрэнэбин, онно өрөспүүбүлүкэҕэ биллэриллибит Доруобуйа сыла төһүү күүс буолуоҕа".

Розалия Тихонова устуудьуйата умнуллубат

Чебоксары куоракка ыытыллыбыт Арассыыйа теннискэ чемпионатыгар 3 миэстэлээх Виктор Елисеевич манан эрэ муҥурдаммат. Талааннаах киһи барытыгар талааннаах диэбиттии кини аны бэрт чөлөркөй куоластаах ылбаҕай ырыаһыт буолар. Маҥнай утаа нэһилиэк самодеятельноһыттан саҕалыыр. Сыаҥкаттан кутуллар олох оргутар долгуна, кэрэкээн күннэр күлүмнэрэ, сандал саас сардаҥата, самаан сайын сырама истээччилэр биһирэбиллэрин ылар. Оттон ырыаһыт киһи куолаһы туруорарга, сөптөөхтүк тыынарга үөрэнииһикпин диэн толкуйдуур. Ол иһин анаан-минээн Ньурбаҕа билигин култуура управлениетын салайааччыта Розалия Михайловна Тихонова устуудьуйатыгар дьарыктанар. Үөрэтии халтай хаалбат, инньэ гынан Виктор Елисеевич Ньурба-83 күрэххэ 2 истиэпэннээх дипломант буолар, салгыы өрөспүүбүлүкэ инбэлииттэрин ырыа күрэҕэр иккитэ лауреат үрдүк аатын ылар. Улан-Удэ куоракка Илин Сибиирдээҕи ырыа куонкурсугар Егор Поликарпов мелодиятыгар "Барыгытын таптыыбын" диэни маастарыстыбалаахтык толорон эмиэ лауреаттыыр, Москвалыыр чиэскэ тиксэр, Бүтүн Арассыыйатааҕы күрэххэ эмиэ ... лауреат буолар.

Ийэ айылҕам – Кэнэликээн

Саха эр киһитэ бултаабатаҕына мэктиэтигэр, тууйуллуох айылаах буолара баар суол. Оттон Виктор Елисеевич оннук дьонтон биирдэстэрэ. Аны туран бултуур сирдэрэ-уоттара күн кыымынан ыраастык ыһыахтыыр Кэнэликээн диэн Маалыкайтан 10-ча көстөөх сир. Эбэ барахсан баай Байанайдаах, онон булчуттар саас эрдэ хаардааххa тахсаллар, мотуорунан төннөллөр - илии тутуурдаах, өттүк харалаах. Виктор Елисеевич кэпсиир:

- Кэнэликээҥҥэ тахсыы - биһиги үгэспит. Ол курдук чугас доҕотторум, аллар атастарым Александр Тыасытов, Дмитрий Егоров, Иван Тихонов, Александр Антонов буолан сотору сирбитигэр үөрэ-көтө барыахпыт. Аны мотуорканан, массыынанан сылдьар күндү дьоммун ааттыам - Владимир Гаврильевич Тихонов, Иннокентий Афанасьевич Иннокентьев, Александр Николаевич Антонов.

Олус тапсан сылдьабыт, сылайары билбэппит, көстөөх сирдэри уҥуордууру күнү көрсө сырсар курдук буоламмыт Аар айылҕабыт кэрэтин туһунан кинигэ да суруйуохха сөп. Оттон булт абылаҥар ылларыы диэн остуоруйалаах олоҥхо буоллаҕа. Таабырданар сирбитигэр сиэри-туому тутуһан сылдьабыт, Байанай ол иһин да маанылаан эрдэҕэ. Бэйэбит кэннибититтэн бөҕү-сыыһы хаалларбаппыт, айылҕа барахсан айманан туруо буоллаҕа. Көрө-билэ сырыттахпына биһиэхэ Маалыкайга экологическай иитии уһуйаантан-оскуолаттан саҕаланар, онтон үөрүөх эрэ тустаахпыт.

Бэйэм эдэрбиттэн техникаҕа сыстаҕаспын: ГАЗ-53, УАЗ, тыраахтырдар да буоллуннар этэҥҥэ сүүрдэрим, билигин "Эскудо" иномаркалаахпын. Сай устата аймахтарбынаан күөх быйаҥы сомсору туох да аһара сөбүлүүбүн - аҕам барахсан тыа сиригэр олорор киһи хайаан да хаамар баайдаах буолуохтаах диэн эппитин толорон.

Сүрэҕи ыллатар түбүктэр

Дьол тааһын көрдүүр сүпсүлгэҥҥэ сылдьарбытын билиниэххэ. Ардыгар ол болгуо тааһы уһааран-чочуйан сиэдэрэй ойуу-бичик түһэрэрбитин умна сыһарбыт эмиэ да баар буоллаҕа. Оттон Виктор Елисеевич санаатын күүһүнэн олоҕу таптаан, олоххо тардыстан сиэрдээх холобур буоларын аахтыгыт.

Арай арҕаа дойдуларга эрэ дьоллоохтор баар буоллахтарай, ити-ончу сымыйа, кинилэр таспытыгар сырдыгынан сандааран тэҥҥэ хаамса сылдьалларын умнумуоҕуҥ. Кэпсэтээччим хас биир киһиэхэ, сиргэ-уокка сыччах кэрэни-кэскиллээҕи таба көрөрүнэн уратылаах. Оттон сэмэйин чааһынан тэҥнээҕэ аҕыйах, ол иһин кини туох диирин ааҕыахха:

- Кистээбэппин, ардыгар анал ааттарга, араас наҕараадаларга тиксибиппиттэн кыбыстыах курдукпун. Миигиннээҕэр буолуох дьон чулуулара, үлэһит үтүөлэрэ, талба талааннаахтар, чаҕылхай дьоҕурдаахтар аата-ахсаана суох элбэхтэр ини. Тиксибиппин хайыахпыный, арай сыччах оройуон салалтатыгар, баһылык Алексей Иннокентьевка, дьокутааттар бэрэссэдээтэллэрэ Сергей Евсеевкэ, "Бордоҥ нэһилиэгин" баһылыга Леонид Ушкановка (кини иннигэр үлэлээбиттэргэ эмиэ), үөһэ ааттаабыт кырдьык айыы санаалаах суолдьут сулустарбар, тапталлаах нэһилиэгим бар дьонугар, доҕотторбор-ыалларбар, бииргэ төрөөбүттэрбэр, сиэттэрбэр хоолдьуктаах бэйэм хоҥкуйан туран бокулуон уурабын! Эһиги көмөҕүт-өйөбүлгүт көһүҥэ көмүстээҕэр күндү. Олох айана миэхэ этэҥҥэ истэҕэ, эһиэхэ дуоһаҕыт төлөнө хаһан да уостубатын, үтүө-үөрүүнү оһуордаан тиһиҥ, дьол толбоно сарыаллыын оонньоотун диэн сырдык санаам утахтарын уунабын. Өссө төгүл, махтал.

Афанасий ИВАНОВ.

– Сонун –

Өрөспүүбүлүкэтээҕи күрэхтэ ситиһиилээхтик кыттар

Соторутааҕыта Дьокуускай куоракка харахтарынан мөлтөхтүк көрөр доруобуйаларынан хааччахтаах дьоҥҥо аналлаах голболга күрэх буолан ааста. Ньурбаттан голбол күрэхтэһиитигэр эр дьоннорго иккис, дьахталлар үһүс миэстэлэри ылан, уопсай түмүккэ бастакы миэстэни ылары ситистилэр.

Бу көрүҥҥэ ньурбалар эр дьоннорун хамаандата күүстээх. Арсен Яковлев (Күндээдэ) хапытааннаах хамаандаҕа Семёнов Саша (Киирэп), Михаил Егоров (Ньурба), Геннадий Винокуров (Убайаан) ситиһиилээхтик кыттаннар, кыайыыны аҕаллылар.

Дьахталларга Эмма Васильева дьиэ кэргэн балаһыанньатынан күрэхтэһиигэ кыайан кыттыбата, кини оннугар Надежда Васильева, Сюзанна Иванова, Илона Сертюкова кытыннылар.

Арассыыйаҕа 2012, Саха сиригэр 2017 сылтан харахтарынан кыайан көрбөт дьоҥҥо аналлаах остуол тиэниһэ (шоудаун) спорт көрүҥэ тэнийбитэ. Кулун тутар 26 күнүгэр бу көрүҥҥэ күрэх ыытылынна. Ньурба хамаандатыгар Саша Семёнов (Киирэп), Илона Сертюкова (Ньурбачаан) кытыннылар. Күрэх түмүгүнэн Илона Сертюкова чөмпүйүөннээтэ.

Көрбөттөр уопсастыбаларын бэрэссэдээтэлэ Светлана Семёновна Яковлева кулун тутар ыйга өрөспүүбүлүкэ таһымнаах элбэх күрэхтэһиилэр ыытыллыбыттарын, Аан дойдутааҕы Дьахталлар күннэригэр анаан уопсастыба иһинэн Далбар Хотун күрэҕэр Антонина Ксенофонтова (Ньурба к.) "Далбар Хотун", Екатерина Лазарева (Маар) "Ийэ хотун", Эмма Васильева (Маалыкай) "Талба Хотун" ыланнар, номинациянан бэлиэтэммиттэрин туһунан иһитиннэрдэ.

Спортивнай күрэхтэ кыталларыгар улуустааҕы спорт кэмитиэтэ (Алексеев Роберт Александрович) кэлэр-барар бырайыастарын уйуммутугар махталын биллэрдэ.

Антонина СЕМЁНОВА.

Ураанхай саха Орто дойдуга киһи буолан төрүүр ытык анала - аналлааҕын көрсөн ыал буолан, силис тардан, кэнчээри ыччатын кэскилин түстээһин. Ыал буолуу олоҕу түстүүр, тускулуур хайысхалаах. Ыал буолуу олоҕу салгыыр сүдү аналлаах.

– Кэпсиэхпин баҕарабын –

50 сыл бииргэ

Ньурба оройуонун Таркаайы нэһилиэгин Хатыҥ Сыһыы сэлиэнньэтин биир тарбахха баттанар, убаастанар, ытык-мааны ыаллара Ким Сергеевич, Анастасия Романовна Васильевтар харахтарынан хайҕаһан, сүрэхтэринэн сөбүлэһэн ыал буолбуттара лоп курдук 50 сыла буолла. Кинилэр 1970 сыллаахха ахсыннары 1 күнүгэр Таркаайы нэһилиэгин Хатыҥ Сыһыы сэлиэнньэтин сельскэй сэбиэтигэр регистрацияламмыттара.

Ыал аҕа баһылыга Васильев Ким Сергеевич 1947 сыллаахха сэтинньи 29 күнүгэр Ленинскэй оройуон Түмүк нэһилиэгэр төрөөбүтэ. 1963 сылтан "Коммунизм" холкуос чилиэнэ буолбута. Холкуос күүстээх үлэтигэр эриллэн-мускуллан улааппыта. Сайынын от үлэтигэр буһара-хатара, фермаҕа бостуукуура. 1967 сыллаахха Марха орто оскуолатын бүтэрэн, Сэбиэскэй Аармыйа кэккэтигэр ыҥырыллан, Тиксиигэ сулуспалаабыта. ССКП чилиэнинэн ылыллыбыта.

Ийэ дойдутугар ытык иэһин төлөөн кэлэн, үөрэхтээх, идэлээх буолуохха диэн баҕа санаанан салайтаран Омскай куоракка ветеринарнай институкка туттарсан киирбитэ. Ветврач идэтин баһылаан кэлэн үлэтин "Марха" сопхуоска саҕалаабыта. Ханнык да үлэттэн иҥнэн-толлон турбакка, барытыгар олус эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһара. Ол курдук эт биригээдэтин салайааччытынан ананан үлэлээбитэ, "Оройуон бастыҥ биригээдэтэ" диэн аатты ылан хайҕалга сылдьыбыттара. Бөдөҥсүйбүт сопхуостары кууччатыы кэмигэр саҥа тэриллибит "Таркаайы" сопхуос Таркаайытааҕы отделениетын управляющайынан үлэлээн сылдьыбыта. 1992 сылтан Ньурба улууһун Таркаайытааҕы ветучаастагар сэбиэдиссэйинэн ананан ветеринар уустук уонна ыарахан үлэтин үрдүктүк тутан, бары кыаҕын, өйүн-билиитин, сатабылын ууран туран үлэлээбитэ. Ол туоһутунан нэһилиэккэ ынах-сылгы эбиллэн, төрөлкөй төрүөх үксээн оройуоҥҥа, өрөспүүбүлүкэҕэ тиийэ биллэр "Бастыҥ үлэлээх ветучасток" аатын ылбыттара. СӨ ветеринарнай сулууспа департаменын Бочуотунай Грамотатынан 3 төгүл наҕараадаламмыта. СӨ Тыатын Хаһаайыстыбатын Бочуоттаах бэтэрээнэ, Таркаайы нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо. 2007 сыллаахтан бочуоттаах сынньаланҥа олорор, сылгы иитиитинэн утумнаахтык дьарыктанар.

Ыал ийэтэ Васильева Анастасия Романовна 1947 сыллаахха балаҕан ыйын 22 күнүгэр Үөһээ Бүлүү оройуонун Маҥаас нэһилиэгэр төрөөбүтэ. 1966 сыллаахха Далыр орто оскуолатын бүтэрэн "Оскуола-Производство-Үрдүк үөрэх" диэн ыҥырыынан "Коммунизм" холкуос (Далыр, Маҥаас, Мэйик нэһилиэктэрэ) комсомольскай тэрилтэтин босхоломмут сэкиритээринэн 2 сыл үлэлээбитэ. Онтон Дьокуускайдааҕы баһаатайдар оскуолаларын, педагогическай училищены кэтэхтэн үөрэнэн бүтэрбит сытыы-хотуу эдэр үлэһити 1969 сыллаахха Ленинскэй оройуонун Марха орто оскуолатыгар старшай пионер баһаатайынан анаабыттара. Бүтүн Сойуустааҕы "Орленок" пионерскай лааҕырга баһаатайдар оскуолаларыгар эмиэ үөрэммитэ.

Анастасия Романовна эдэр көлүөнэни иитэр-үөрэтэр педагогическай үлэтэ күүрээннээхтик саҕаламмыта. Горн, барабаан тыаһа аргыстаах пионерскай сбордар, слеттар, бэстибээллэр, араас күрэхтэһиилэр тиһигин быспакка ыытыллаллара. Марха орто оскуолатын пионерскай дружината Социалистическай Үлэ Геройа М.Ф. Алексеев аатын үрдүктүк сүкпүтэ. Мэлдьи уҥа флангаҕа сылдьара. Төрөөбүт дойдутугар Үөһээ Бүлүүгэ, кэлин Марха кустатыгар пионердар Дьиэлэрин дириэктэринэн таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Марха орто оскуолатын иитэр үлэҕэ дириэктэри солбуйааччынан үлэлээбитэ. 1995 сылтан соцпедагогынан үлэлээн баран, 2015 сылтан бочуоттаах сынньаланҥа олорор.

Уопсастыбаннай үлэ ханнык да көрүҥнэриттэн туора турбакка, актыыбынай кыттааччы, идейнэй көҕүлээччи, тэрийээччи буолан оҕо, учуутал, төрөппүт бииргэ үлэлээһиннэрин тэрийбитэ. Нэһилиэк тэрилтэлэрэ, олохтоохтор, уопсастыбаннай тэрилтэлэр үүнэр көлүөнэни иитиигэ биир сомоҕо буолан үлэлииллэрин туһугар бырайыактыыр үлэ көрүҥнэрин киллэрэн, ону иилээн-саҕалаан үлэлэппитэ. Үөһээ Бүлүү 1 Үөдүгэй нэһилиэгин сэбиэтин дьокутаатынан 1 төгүл, Таркаайы нэһилиэгин сэбиэтин дьокутаатынан 2 төгүл талыллан үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ.

Кини СӨ Үөрэҕириитин туйгуна, СӨ Үөрэҕириитин бочуоттаах үлэһитэ, Үөрэх министиэристибэтин бочуотунай грамотатынан, уобаластааҕы В.И. Ленин аатынан пионерскай тэрилтэ бочуотунай грамотатынан, ЫБСЛКС "За активную работу с пионерами" бэлиэнэн, бочуотунай грамотанан наҕараадаламмыта, Марха орто оскуолатын бочуотун Кинигэтигэр киллэриллибитэ. Таркаайы нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо. "Ньурба-эдкор" салайааччыта, "Бэлэм буол", "Кыым", "Ньурба" хаһыаттар уопсастыбаннай кэрэспэдьиэннэрэ.

Васильевтар дьиэ кэргэн ыал буолан иитэр сүөһүнү күрүөлээн, төрөтөр оҕону төлкөлөөн түөрт оҕоломмуттарыттан билигин үс оҕо баар. Сэттэ сиэннээхтэр, икки хос сиэннээхтэр. Ыал улахана Васильева Екатерина Кимовна Мэҥэ Хаҥалас оройуонун Лоомтукатыгар олорор. Оскуола бухгалтерынан үлэлиир. Ньургун, Ньургуына диэн оскуолаҕа үөрэнэр оҕолордоох. Уоллара Васильев Олег Кимович казначейство үөрэхтээх. ИП убайынаан тиэйэртаһар үлэлээхтэр. Дьокуускай куоракка олорор. Кыра кыыс Васильева Мария Кимовна Ньурбаҕа олорор. Социальнай харалтаҕа исписэлиилиһинэн үлэлиир. Кэргэнэ Васильев Дмитрий Нилович идэтинэн суоппар, Биисинэс-инкубаторга үлэлиир. Настя, Владислав, Виталий диэн оскуолаҕа үөрэнэр оҕолордоохтор. Тулаайах хаалбыт Вадим уонна Тома диэн сиэннэрин кыпкыракый эрдэхтэриттэн көрөн-харайан атахтарыгар туруордулар, үөрэхтээтилэр. Кинилэр Шапошниковтар уонна Желобцовтар диэн ыал буоллулар. Вика уонна Иза диэн мап-мааны, мип-минньигэс хос сиэн кыргыттары бэлэхтээн хос эбээ, хос эһээ буолар дьолу биллэрдилэр.

Ытык-мааны дьоммутун Ким Сергеевич, Анастасия Романовна Васильевтары бу өрөгөйдөөх үбүлүөйгүтүнэн, Кыһыл Көмүс сыбаайбаҕытынан истиҥник эҕэрдэлиибит! Туйгун доруобуйалаах, чөл туруктаах сылдьан сиэннэр, хос сиэннэр олохторун олугун уурсуһуҥ, кинилэр тапталларыгар угуттанан өссө уһуннук олоруҥ диэн алгыспытын аныыбыт.

Анастасия Романовна бэйэтин этиитинэн түмүктүүбүн:

"Оҕолоох киһи тэбэр сүрэҕин, сүүрэр хаанын суоһунан олоҕо салҕанар.

Бэйэбит күүспүтүгэр эрэнэн,

Бэйэбит кыахпытыгар тирэнэн,

Бу Орто дойдуга бэлиэ хаалларбыт диэн үөрүүлээхпит".

М.С. МАЯРОВСКАЯ,
Таркаайы нэһилиэгин олохтооҕо.

– Культуура сонуна –

"Олох саамай улахан бэлэҕэ – үтүө санаа..."

Кулун тутар 19 күнүгэр Чаппандабыт нэһилиэгэр "Дьоҕур" норуот айымньытын дьиэтигэр культуура үлэһиттэрин күнүн көрсө биир дойдулаахпыт Иванова Ольга Владимировна Кореяҕа эмтэнэригэр анаан "Үтүө санаа" аһымал акция-куонкурус, уус-уран салайааччы Саргылана Семенова идеятынан, бырайыагынан "БАТТЛ-КУЛЬТ-шоу", улууска аан бастакынан үрдүк тэрээһиннээхтик ыытылынна.

Бүгүҥҥү күрэхпит сыала-соруга культуура эйгэтигэр үлэлиир дьоммут талааннарын киэҥ эйгэҕэ билиһиннэрии. Культуура үлэһиттэрин ыккардыгар доҕордоһуу сыһыаны үөскэтии буолар.

Чаппанда эдэр ыччаттара аныгылыы, тэтимнээх үҥкүүнэн күрэҕи саҕалаатылар, "Айыллыат" эр дьон ансаамбыла Чаппанда Өрөгөй ырыатын ыллаатылар. Күрэхпитигэр биэс нэһилиэктэн кэлэн кытыннылар. Маар нэһилиэгиттэн "Алгыс" норуот айымньытын киинин методиһа Антонов Николай Анатольевич, Өҥөлдьөтөн социалистическай үлэ Геройа Михаил Федорович Алексеев аатынан норуот айымньытын дьиэтин салайааччыта Кутанов Владислав Михайлович, Малдьаҕар нэһилиэгиттэн Никифор Семенов аатынан норуот айымньытын киинин салайааччыта Слепцов Николай Борисович, Мэҥэдьэк нэһилиэгиттэн Иван Яковлевич Танхаров аатынан культуура этнографическай киин звукооператора Попов Дмитрий Афанасьевич, Дьаарханнааҕы Дора Самуиловна Жиркова аатынан спорт уонна норуот айымньытын киинин методиһа Пахомов Андриан Анатольевич бэйэлэрин талааннарын көрдөрөн, түөрт түһүмэххэ күрэстэстилэр.

Бастакы түһүмэххэ бэйэлэрин дойдуларын көрдөрөр, хоһуйар Өрөгөй ырыатын ыллаан, бэйэлэрин билиһиннэрдилэр. Иккис түһүмэххэ тэтимнээх сахалыы ырыа, үһүс түһүмэх нууччалыы ырыа, үһүс түһүмэх омуктуу тылынан ырыалар буоллулар. Хас түһүмэх ахсын сонунтан сонун ырыалар ылланнылар, талаан даҕаны арылынна. Көрөөччүлэр да сэргээн иһиттилэр, көрдүлэр.

Ааспыт үйэ 80-90 сыллардааҕы , хит буола сылдьыбыт ырыалар А. Серов репертуарыттан "Я люблю тебя до слез..." - Н.Антонов, украинскайдыы тылынан София Ротару репертуарыттан "Червона рута" - Н. Слепцов, украина норуотун ырыатын "Дывлюсь я на нэбэ" - Дмитрий Попов, "Феличита" - Н. Антонов. Саргылана Семенова бэйэтин толоруутугар - "Малиновка", ВИА "Земляне" репертуарыттан "Трава у дома" - Владислав Кутанов, "Маия Хи Маия Ху" Андриан Пахомов ырыалары ыллааннар ааспыт кэми санаттылар, оччотооҕу кэм тыына билиннэ.

Күрэҕи иилээн-саҕалаан ыытааччылар Саргылана Семенова, Петр Белолюбскай, Антоновкатааҕы "Түһүлгэ" НАДь. режиссера олус бэркэ саҥаран, билиһиннэрэн, бэрт сэргэхтик туттан үрдүк таһымҥа иилээн-саҕалаан ыыттылар, үчүгэй бэлэмнээхтэрин көрдөрдүлэр. Хас түһүмэхтэр ахсын бэйэбит олохтоох ырыаһыттарбыт "Эйээрэ" вокальнай ансаамбыл ырыаларынан күрэҕи өссө киэргэтэн, ситэрэн биэрдилэр.

Күрэх буолан баран эбэһээт дьүүллүүр тойон сүбэлээх буолар, ол курдук тойон дьүүллүүр сүбэҕэ идэтийбит, СӨ культуураҕа туйгуна, үлэ бэтэрээнэ Никифорова Светлана Герасимовна, Ньурбатааҕы Ыстапаан Баһылаайап аатынан 1 №-дээх оскуола музыкаҕа учуутала, өрөспүүбүлүкэтээҕи "Музыка для всех" бырайыак чэрчитинэн "Лучший учитель музыки" 2021 сыл кыайыылааҕа Васильева Светлана Васильевна, А.Я. Овчинникова аатынан "Сааскылаана" оҕо саадын методиһа Бухолова Валентина Саввична буоланнар көрөн-истэн, сөптөөх анал ааттары олохтоотулар, кыайыылааҕы быһаардылар.

Ол курдук күрэх түмүгүнэн маннык анал ааттар иҥэрилиннилэр: "Лучший исполнитель Гимна" - Николай Слепцов, "Лучший исполнитель якутских песен" - Дмитрий Попов, "Лучший исполнитель русской песни" - Владислав Кутанов, "Лучший исполнитель зарубежных песен" - Андриан Пахомов, күрэх муҥутуур кыайыылааҕа "Гран-при"-ны биир дойдулаахпыт Николай Антонов ылыан ылла. Бары күрэх кыттааччылара анал грамоталарынан, сыаналаах бэлэхтэринэн бэлиэтэннилэр.

Күрэххэ бэйэлэрин үлэһиттэрин өйөөн кэлбит кэллиэгэлэрбитигэр: Маар, Мэҥэдьэк, Малдьаҕар, Дьаархан кулуубун үлэһиттэригэр уонна күрэхпит кыттааччыларыгар, тойон дьүүллүүр сүбэҕэ, күрэх тэрийээччитигэр, уус-уран салайааччыга Саргылана Семеноваҕа, Петр Белолюбскайга хаһыат нөҥүө барҕа улахан махталбытын тириэрдэбит. Үлэҕитигэр үрдүктэн үрдүк ситиһиилэри, доруобуйаны, дьиэ кэргэҥҥитигэр бары үтүөнү баҕара саалабыт. Көрөөччүлэр да көрөн астынныбыт, өссө да маннык тэрээһиннэр буола туруохтара.

Бу аһымал акцияҕа күрэх түмүгүнэн 35000 суумалаах киирбит харчы барыта Ольга Владимировна эмтэнэригэр ананар. Этэҥҥэ эмтэнэн үтүөрэн кэлэригэр баҕарабыт. "Күн киһитэ көмүскэс, айыы киһитэ аһыгынас санаалаах...".

ТИМОФЕЕВА Е.С.,
бибилэтиэкэр,
Чаппанда нэһилиэгэ.

– Үөрэҕирии сыла –

Тыыннаах ситим

Кулун тутар 20 күнүгэр элбэх ыччаты кэрэҕэ уһуйбут, олох киэҥ аартыгар көтүппүт Ньурба 3 №-дээх оскуолабыт 50 сылын туолла. Бу күн сарсыарда эрдэттэн оҕо саас биһигэ буолбут кыһабытыгар ыраахтан-чугастан дьон-сэргэ үөрэ-көтө муһунна. Сүргэлэрэ көтөҕүллүбүт, ахтылҕаннаах көрсүһүүттэн дуоһуйбут араас сыллар выпускниктара, өр сылларга үлэлээбит учууталлар кылаастарга тарҕаһан иһирэх кэпсэтиттэн бырааһынныык күнүн саҕалаатылар. Оҕо саастарын санаан квест оонньууга көрдөөхтүк кыттан үҥкүүлээтилэр, ыллаатылар.

Алын сүһүөх учууталларга аналлаах "Толкуйдаа, айан таһаар, оҥор" диэн аатта үөрэтэр былаһаккаҕа учууталлардыт үлэҕэ-хамнаска айымньылаах, саҥалыы хайысхалаах үлэлэрин туһунан кэпсээтилэр, маастар-кылаас, методическай пособие сүрэхтэниитэ буолла.

Улуустааҕы бибилэтиэкэ дьиэтигэр араас кэмнэргэ үлэлээн ааспыт, үөрэҕирии сайдыытыгар үрдүк сыраларын биэрбит аҕа көлүөнэ, билиҥҥи кэмҥэ айымньылаахтык үлэлиир учууталлар, бу оскуола выпускниктарын ахтыылара киирбит "Ты в жизни каждого из нас" кинигэ презентация үөрүүлээхтик ааста.

Салгыы культуура дьиэтигэр "Оскуолам музейа" долгутуулаах чааһа ытыс тыаһыгар доҕуһуоллатан араас сылларга үлэлээбит сатабыллаах дириэктэрдэри, күндү учууталлары уруйдааһын, барыларыгар тыыннаах сибэккилэри туттарыы бэйэтэ туспа кэрэ эйгэни үөскэттэ.

Үөрүүлээх күнүнэн МКУ "Служба жизнеобеспечения" салайааччыта Андреев А.А., оройуоннааҕы депутаттар сэбиэттэриттэн Бизнес-инкубатор салайааччыта Михайлова Н.М., улуустааҕы үөрэх управлениетын салайааччыта Аргунова А.П., Ньурба куорат баһылыга Иванов А.И., РК ПРНО бэрэссэдээтэлэ Таюрскай М.Ю. эҕэрдэлээтилэр. Маныаха биир саамай умнуллубат уонна долгутуулаах түгэнинэн, урут үлэлээбит ытык мааны учууталлардыт барахсаттар көстөр видеосюжеттара, оскуола оҕолорун, төрөппүттэрин, учууталларын көмөтүнэн туруоруллубут кэнсиэр саалаҕа толору мустубут дьону барыбытын уйадыта долгутта. Араас сыллардааҕы выпускниктар улаханнык долгуйан, үөрэн туран эҕэрдэ эриэккэһин анаатылар.

Үбүлүөйдээх 50 сылбытын бэлиэтээн оскуолаҕа элбэх араас таһымнаах тэрээһиннэр: аһаҕас уруоктар, бэтэрээннэри, выпускниктары кытары көрсүһүүлэр, өйтөн суруйуу, хоһоон айыы, уруһуй күрэхтэрэ, "Школа от А до Я" диэн ааттаах научно-практическай кэмпириэнсийэ, "50 үтүө дьыала", "50 биэс сыана" акциялара онтон да атын тэрээһиннэр буолан аастылар.

Меценаппыт Осипов С.В. туруорбут бириистэрэ бу үбүлүөйдээх үөрэх дьылыгар олус кыһаллан үөрэммит оҕобутугар "Лучший ученик Юбилейного года" Иванова Дайаанаҕа, 3 "а" кылаас үөрэнээччитигэр, "Лучший учитель Юбилейного года" анал аат - Охлопкова Е.Г., "Лучший классный руководитель" Винокурова И.А. тигистилэр. Ону таһынан методист Гаврильева Светлана Прокопьевна аатынан стипендияны Филиппова В.П. уонна Федоров А.Д. алгыс үтүөтүн этэн туран Игнатьева В.С. туттардылар. Дириэктэр анал бириилэ "Лучший учитель Юбилейного года" улуустааҕы күрэхтэ ситиһиилээхтик кыттыбыт учууталбытыгар Петрова Т.А. ананна.

Үһүс нүөмэрдээх оскуоланы кытары алтыспыт ытык-мааны дьоннорбутугар бастыҥ баһыыба, махтал маанытын аныыбыт. Эһиги үтүө холобургут, баай билиигит, үгүс ситиһиилэргит, алгыс тылларгыт эдэр көлүөнэни кэскиллээх дьыалаҕа мэлдьи ыҥыра туруохтара.

Оскуолабыт, араас көлүөнэлэр тыыннаах ситимнэрэ буолан, үүнэ-сайда тур!

Оскуола
администрацията.

– Төрүт үгэс –

"Дьөһөгөй оонньуулара" улуустааҕы сылгыһыт күрэҕэ

Былыргы үһүйээннэ кэпсэнэринэн, саха өбүгэтэ дэнэр Эллэй Боотур Өлүөнэни таҥнары устарыгар, үрүҥ ат күлүгэ уу аннынан сирдьит буолан испитэ үһү.

Кулун тутар 12 күнүгэр үһүс төгүлүн, номнуо үгэскэ кубулуйбут, улуустааҕы сылгыһыттар күрэхтэрэ, улуус дьаһалтатын (Иннокентьев А.М.) өйөбүлүнэн Ньурбачаан эбэтин туонатыгар үрдүк таһымнаахтык ыытылынна.

Тэрээһин үөрүүлээх аһыллыытыгар улуус баһылыгын тыа хаһаайыстыбатыгар солбуйааччыта А.Я. Яковлев саха дьонун биир сүрүн дьарыгынан - сылгыны иитиинэн дьарыктанар дьоҥҥо уустук буолан баран олус наадалаах салааны сайыннара сылдьаллар ыгар махталын биллэрдэ. Бэлиэр бу сонун тэрээһини ыыта үөрүйэх нэһилиэк баһылыга М.Н. Семенова күрэхтэһээччилэргэ ситиһиини баҕарда. Улуустааҕы ат спордун федерациятын салайааччыта, күрэх сүрүн судьуйата С.А. Корякин эҕэрдэтин эттэ уонна буолаары турар күрэх сүрүн түһүмэхтэрин билиһиннэрдэ.

Саханы саха дэппит сыспай сиэллээҕи көрөр-истэр, бытархан тымныыны, өҥүрүк куйааһы аахсыбакка сыһыыттан сылгылыыр, хонууттан хомуйар ылбыча киһи кыайбат үлэтин толорор сылгыһыттарбыт бу күн илин-кэлин түһүстүлэр.

Ол курдук, быйылгы күрэххэ Бордоҥ, Чаппанда нэһилиэктэрэ биирдии хамааданы уонна Ньурбачаан нэһилиэгэ икки хамааданы туруоран, холбоон түөртүү киһилээх түөрт хамааанда күрэхтэстэ.

Тыҥаахыннаах күрэх түһүмэхтэрин сырдатар буоллахха маннык. Аан маҥнай хамааандалартан биирдии кыттааччы ыҥыыр тутуурдаах сүүрэн кэлэн аттарын ыҥыырдыы охсон, айаннатан иһэн 40 киилэ ыйааһыннаах бэрэмэдэйи акка ууран салгыы атыгар олоро охсон сүүрдэр, ол кэннэ аналлаах сиригэр тиийэн, аты сыбыдахтыы охсон сыарҕаҕа көлүйэн 300 м. хамааанда бэтэрээнэ сүүрдэр. Салгыы аттарын төптөрү булгуйан, саҥаттан ыҥыырдаан, 600 м. сүүртүлэр. Бу сүүрдэн иһэн сиртэн кууллаах бурдугу ылан анал сиргэ чопчу бираҕаллар. Бу олус уустук, тыҥаахыннаах күрэххэ Ньурбачаан бастакы хамаандата кыайыылааҕынан таҕыста.

Салгыы хамааанда кыттыылаахтара хомуур хапсаҕайга кииристилэр. Бу сытыы хапсыһыыга Ньурбачаан бастакы хамаандата эмиэ эрэллээхтик хотто. Хомуур хапсаҕай кэннэ күрэх түмүктүүр

түһүмэҕэ - 1200 м ат сүүрдүүтэ буолла. Манна эмиэ Ньурбачаан бастакы хамаандата тэҥнээҕин булбата. Тыҥаахыннаах күрэх түмүгэ маннык буолла: 1-кы миэстэ - Ньурбачаан бастакы хамаандатыгар (Константинов Константин, Угапьев Василий, Угапьев Григорий, Чупров Сергей) - 120000 солк., 2-с миэстэ - Ньурбачаан иккис хамаандатыгар (Колесов Дмитрий, Никифоров Георгий, Харбанов Алексей, Харбанов Анатолий) - 80000 солк, 3-с миэстэ - Бордоҥ нэһилиэгин хамаандатыгар (Васильев Кирилл, Саввинов Александр, Саввинов Николай, Яковлев Артур) 40000 солк. улуус дьаһалтата туруорбут харчынан бириэмийэни уонна дипломнары А.Я. Яковлев туттарда. Маны сэргэ хамааанда кыттыылаахтарыгар Мария Сидорова оҥорбут олус тупсаҕай өйдөбүнньүк сылгы бэлиэлэрэ туттарылынна.

Сүрүн күрэх кэнниттэн биирдиилээн бастыыр иһин ат айааһааһыныгар, дьахталларга ат сүүрдүүтүгэр уонна эр дьоҥҥо атынан тоҥуу хаарынан сүүрдүүгэ күрэх буолла.

Дьахталларга 600 м. ат сүүрдүүтүгэр Ньурбачаантан Алина Романова, Эльвира Николаева уонна Ньурба куоратыттан Галина Макарова кытыннылар. Бу күрэххэ Галина Макарова бастаан ат спордун федерацията туруорбут бириһин - микроволновай оһоҕу ылла. 2-с, 3-с миэстэлэргэ Агроснаб (Протопопов А.Н.) уонна Попов А.С. ИП бириистэрэ туттарылынна.

Оттон аты айааһааһын мустубут дьон ураты сэҥээриитин ылла. Манна ураты күүстээх-уохтаах, тэһии-айаас майгылаах кугас сылгы иннин кимиэхэ да биэрбэтэ. Биирдиилээн бастыыр иһин бу сэргэх, сытыы күрэххэ спонсордаатылар: ГУП ЖКХ (Тихонов А.С.) - шлифовальнай массыынаны туруорда, улуус дьаһалтатын спорка салаата - күлүүс наборун уонна Ньурбатааҕы кормовой хампаанньа (Илистяров А.А.) бириистэри туруоран, тустааҕынан I, II, III миэстэни ылбыт дьоҥҥо туттардылар.

Дьөһөгөй оонньууларын түмүктүүр күрэҕинэн тоҥуу хаарынан аты сүүрдүү буолла. Манна тоҕус эр бэрдэ эрэллээх аттарын миинэн илин-кэлин түһүстүлэр. Бу күрэххэ Ньурбачаантан Василий Угапьев тэҥнээҕин булбата уонна "Альтернатива" ЖКХ (Николаев И.Н.) туруорбут бириһин - дизели ылла. Иккис миэстэҕэ Ньурбатааҕы ойуур хаһаайыстыбата (Угапьев В.Г.) туруорбут сваркалыыр аппарат, үһүскэ - урбаанньыт Попов А.С. туруорбут сыма бириистэрэ тигистилэр. Оттон 4-с, 5-с, 6-с миэстэлэргэ кормовой хампаанньа бириһэ (Илистяров А.И.), сылгы сиир бурдук бэрилиннэ.

Ыалдьытымсах Ньурбачааннар бу тэрээһиҥҥэ көхтөөхтөрүн көрдөрдүлэр. Ол курдук, олохтоох дьаһалта (Семенова М.Н.) көҕүлээһининэн арыылаах алаадьынан, эмис убаһа, сылгы этинэн, итии чэйинэн ыалдьыттары, мустубут дьону дэлэгэйдик күндүлээтилэр. Оттон тэрээһин бары сиэри-туому тутуһан арыллыбыта, ырыа-тойук дьиэрэйбитэ бырааһынньыгы өссө сэргэхситтэ.

Бу курдук, сылгыһыт күүгэр аналлаах күрэх үрдүк таһымнаахтык ыытыллан, дьон-сэргэ улаханнык астынан-дуоһуйан тарҕастылар. Эбиитин, бу күн халлаан анаабыт курдук сылыйан, тыала суох уу чуумпу буолан биэрдэ.

Эһиилги, 4-с "Дьөһөгөй оонньуулара" Октябрьскай нэһилиэгэр ыытыллар буолла.

Людмила ИВАНОВА,
Ньурбачаан.

– Культуура эйгэтэ –

Ньурбаҕа культуура үлэһиттэрин күнэ

Ньурба оройуонун культуурата өрүү төрүт үгэстэри илдьэ-иҥэринэ сылдьарынан, киэн тутта кэпсиир, тумус туттар үтүө-мааны дьонунан, тойуктаах оһуокайынан, алгыстаах ыһыахтарынан аатырыан-аатырар.

Кулун тутар 25 күнэ Арассыыйа үрдүнэн Культуура үлэһитин күнүнэн биллэр. Өрүү дьон туһугар өрө мөхсөр, күннээҕи түбүктээх олохпутугар үөрүү кыымын саҕар, тэрээһиннэр кэмигэр сыана кэтэҕэр көстүбэт фронт үлэһиттэрэ бу күн дьоро түһүлгэни төрүттээтилэр.

Сарсыардаттан "Кыталык" культуура дыбарыаһын киэҥ ураҕайыгар оройуон культууратын үлэһиттэрэ сахалыы таҥнан-симэнэн, үөрэ-көтө муһуннулар. Саха сиэринэн сыт таһааран, арчылаан ыалдьыттары көрүстүлэр, Ньурба оройуонун баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччыта А.М. Уларова уонна культуура Департаменын салайааччыта Р.М.Тихонова эҕэрдэ тыл эттилэр. Салгыы ыалдьыттар араас былаһаакканан тарҕаһан күрэстэстилэр, саҥа идиэйэлэрин билиһиннэрдилэр.

Бырайыактар быыстапкаларыгар 17 араас үлэ киирэн турда. Маны туһааннаах экспертэр сыаналаатылар уонна 7 бастыҥ бырайыагы бэлиэтээтилэр: ол курдук, Андрей Сивцев "По стопам предков", Варвара Ильина "Рисует Нюрба", Марина Илларионова "Yong people", Мария Сидорова "Айар кэскил", Александра Васильева "Летопись села Сюля", Мария Оппудонова "Фестиваль для инвалидов", Ларьяна Васильева "Современный мир Олонхо" диэн бырайыактара бастыҥнар ааттарын ыллылар.

Имигэс тарбахтаахтар хабылык, хаамыска күрэҕэр кытыннылар. Манна:

Хабылыкка эр дьоҥҥо:

1 үрдэл - Неустроев Архип, Түмүк.

2 үрдэл - Семенов Роман, Ньурба тыйаатыра.

3 үрдэл - Слепцов Игорь, Ньурба тыйаатыра.

Дьахталларга:

1 үрдэл - Макарова Изольда, Маалыкай.

2 үрдэл - Иванова Анна, Акана.

3 үрдэл - Иванова Зоя, Сүлэ.

Хаамыскаҕа эр дьоҥҥо:

1 үрдэл - Неустроев Архип, Түмүк.

2 үрдэл - Сивцев Андрей, Чуукаар.

Дьахталларга:

1 үрдэл - Макарова Изольда, Маалыкай.

2 үрдэл - Петрова Валентина, Таарааайы.

3 үрдэл - Рехлясова Раиса, Малдьаҕар.

Уран уустар, талба талаанаахтар быыстапка-дьаарбаҥка тэрийдилэр.

Культуура эр хоһууттара уонна ону сэргэ хорсун кэрэ куолар бильярдка күрэхтэстилэр. Манна 1 миэстэни Марха, 2 миэстэни Хорула, 3 миэстэни Антоновка нэһилиэктэрин культууратын эр бэртэрэ ыллылар.

Эрчимнээх үлэһиттэр квиз оонньууга кытыннылар, түмүккэ 1 миэстэни "Дьиикимдэ далбар хотуттара", 2 миэстэни "Ай-кут", 3 миэстэни "Тыйаатыр" хамааандата ыллылар.

Киэһэ 18 чаастан оройуон культууратын үлэһиттэрин улахан кэнсиэрэ буолла. Кэнсиэр Аһымал аахсыйаҕа кыттыһан эдэркээн Уруйдаана Саввина эмтэнэригэр анаммыта. Бу дьоро түһүлгэҕэ бииртэн биир чаҕылхай, урукку бастыҥ нүөмэрдэр, саҥа талааннар арыллан дохсун ытыс тыаһынан тахсан истилэр.

Маны сэргэ, бастыҥнар наҕараадалары туттулар. Ол курдук, Түмүк нэһилиэгин "Алгыс" норуот айымньытын киинин уус-уран салайааччыта Е.Р. Михайлова уонна Мэҥэдьэк нэһилиэгин норуодунай тыйаатырын режиссера М.А. Попов Саха Өрөспүүбүлүкэтин Культууратын туйгунара буоллулар. Чаппанда нэһилиэгин "Дьоҕур" норуот айымньытын дьиэтин дириэктэрэ Р.Е. Иванова "Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуот уус-уран айымньытын сайдыытыгар кылаатын иһин" бэлиэни тутта, Ньурбатааҕы ускуустуба оскуолатын уһуйааччыта Л.Н. Таюрская "Ньурба оройуонун социальнай-экономическай сайдыытыгар кылаатын иһин" бэлиэнэн, "Кыталык" культуура дыбарыаһын звукооператора Д.Е. Григорьев "Ньурба оройуонун культууратын сайдыытыгар кылаатын иһин" бэлиэнэн наҕараадаланнылар.

Бу курдук, уоттаах-күөстээх, үөрүү-көтүү үктэллээх, сайдыыны саҕар саргылаах үтүө күн ааста. Инникитин да культуура эйгэтэ сайда-үүнэ турдун, өрүү бастыҥтан бастыҥ аатын ыла турун!

Культуура Департамена.

– Муус устар 2-4 күннэрэ - Петр Алексеев кэриэһигэр СӨ хапсаҕайга чөмпүйэнээтэ –

Суолга санаа

Саха омук номоҕор киирбит туустуук Петр Еремеевич Алексеев - Дьэриэм уола Тэбиик Бүөтүр (ити мин ааттыыбын) төрөөбүт-үөскээбит түөлбэтэ Андайбыт Эбэтин (ыраахтан Мас Бүтэй Улгумда диибин, олохтоохтор Эбэ дииллэрэ) туһунан сырдаппатахпына санаам итэҕэс буолууһу. Бүөтүр барахсан, ханна да ыраах тэлэһийэн сырыттар, дуулаҕатыгар-сүрэҕэр чугас тутар, ахтар-саныыр сирэ Улгумда Эбэ этэ. Бу кини биһигин ыйаабыт сирэ. Кини бу Эбэ ыраас уутугар дуоһуйа сөтүөлээн, кырылас кумаҕар күөлэһийэн, күлүмүрдэс күнүгэр сыламнаан, соботун, күстэҕин сиэн улааппыта. Улгумда Эбэҕэ сүүрдэн түһэр Арҕаа үрэх төрдө оҕо аймах сөтүөлүүрүгэр анаан айылҕа бэйэтэ айбыт бассыайына. Үс өттө курулас кумах биэрэк. Күн уота сарсыардаттан киэһээҥҥэ диэри эргиччи угуттуур буолан, уута ураты сылаас. Диринҥэ - төһөнү сөбүлүүргүнэн. Биһиги оҕо сылдьан холоон түһэн көрөн, түгэҕин булбат этибит. Өссө киэҥ, дэлэгэй сиргэ сөтүөлүөххүн баҕардаххына, мантан Эбэҕэ бэйэтигэр киирэҕин. Дьэ, бу буолар Бүөтүр Алексеев убайдарыныын, атас-доҕор уолаттарыныын (Степановтар, Сергеевтэр, Васильевтар оҕолоро, Өлүөскэ Мостахов, Сиэнньэ Алексеев уо.д.а.) үнкүрүйбүт-күөлэһийбит, кус-балык курдук уста, умса оонньообут, сыламнаабыт аҕай сирдэрэ.

Тустуу түһүлгэтигэр саханы аатырдыахтаах Бүөтүр уол Өлөксүөйэптэр дьиэ кэргэттэригэр 1939 сыл бэс ыйын 7 күнүгэр бэһис оҕонон күн сирин көрбүтэ. Ийэтэ Мария Васильевна, аҕата Еремей Алексеевич үйэлээх саастарыгар үлэни эрэ өрө туппут дьон этилэр. Оҕолорун даҕаны оннук иппиттэрэ. Мария Васильевна холкуоска үлэлээн иһэн элбэх оҕо, дьиэ-уот көрүүтүгэр ылларбыта. Кини аатырбыт атыыһыт Бохуттан силис тардыылаах буолан, бэрт дьоһуннаах, ылыннарыылаах тыллаах-өстөөх, оҕолорун ыраастык-чэбэрдик тутар, кыраттан даҕаны элбиир курдук тотоойу астаах-үөллээх этэ. Оттон Еремей Алексеевич сахаҕа улахан уҥуохтааҕа, чугас эргиннээҕи дьонуттан бүтүн төбөнөн үрдүгэ. Маанытык таҥнарын сөбүлүүрэ, быраахынньыктарга, ыһыахтарга өрүү сэлээппэлээх буолара.

Кинилэр улахан уоллара Василий Еремеевич дьон-сэргэ итэҕэлин ылан, "Калинин" холкуос солбуйааччы бэрэссэдээтэлигэр тиийэ үлэлээн, от-бурдук хомууругар, сүөһү-сылгы иитиитигэр дьону көҕүлээн, түүннэри-күннэри түбүгүрэрэ. Ыһыахтарга хапсаҕайдаһан, мүһэни элбэхтик амсайбыт, күүһүн-уоҕун иһин "Баскачыын" диэн хос ааттаммыт киһи. Билигин кини оҕолоро Виктортан, Дораттан элбэх сиэн баар.

Улахан кыыс Вера Еремеевна ааҕар балаҕан сэбиэдиссэйиттэн саҕалаан, холкуос бары үлэтин толорбута. Кыра уола үстээҕэр олохтон эрдэ барбыт ийэтин солбуйан, бырааттарын көрүүгэ-истиигэ, кинилэр дьон киэнэ чулуута буолан тахсалларыгар саамай үтүөлээх киһи Вера Еремеевна буолар. Кини дойдутугар олохсуйан, дьиэ кэргэн түмсэр эргийэр кииннэрэ буолан олорбута.

Иккис уол Панфил Еремеевич ветеринар идэлэнэн, Сунтаарга олохсуйбута. Билигин кини бэртээхэй үлэһит буолбут оҕолоро, сиэннэрэ элбэхтэр.

Үһүс уол Прокопий Еремеевич кыратыттан сытыы-хотуу этэ. Өҥөлдьө интэринээтигэр олорон, оскуолаҕа үөрэнэр сылларыгар куоска курдук сымсатынан, түргэнинэн аатырара. Улахан уолаттар хайдах даҕаны бырахпыттарын иһин, син биир атаҕар тура түһэрэ. Москваҕа өҥнөөх металлар институттарын бүтэрэн, алмаастаах Мииринэйгэ үлэлээбитэ. Оччолорго алмаас сабыылаах тематыгар дьоһуннаах үлэни суруйан, экономическай наука кандидата буолбута, "Саха АССР норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ" үрдүк ааты ылбыта.

Киниттэн икки сылынан хойутаан Петр Еремеевич төрөөбүтэ. Кини Алданнааҕы хайа техникумун, онтон кэтэхтэн үөрэнэн, Саха Государственнай университетын бүтэрэн, тутуу инженерэ буолбута. 1961 сыл тохсунньутугар Дьокуускайдааҕы педагогическай училищеҕа үөрэнэр Өлүөхүмэ II Нөөрүктээйитин кыыһа Светлана Ильинична Ивановалыын дьоллорун холбообуттара. 1964 сыллаахха уол оҕоломуттара. Алданнааҕы хайа техникумуттан саҕалаан бииргэ үөрэммит, эрчиллибит, үгүс кыайыыларын үөрүүтүн тэҥҥэ үллэстибит улахан доҕоро Эдуард Данилович Гегеев аатын уолугар биэрбитэ. Өр сылларга "Кыым" (билиҥҥи "Саха сирэ") хаһыакка корректордаабыт Светлана Ильинична Алексеева билигин дойдута II Нөөрүктээйигэ бочуоттаах сынньаланҥа олорор. Уоллара Эдуард Петрович Алексеев Дьокуускай олохтооҕо. Кини уола, эһэтин аата иҥэриллибит Петр Эдуардович Алексеев Усуйаана Депутатскайыгар үлэлиир.

Өлөксүөйэптэр саамай кыра, алтыс оҕолоро Николай Еремеевич Дьокуускайга олорор. Кини Москваҕа технологическай институту бүтэрэн, инженер-экономист үөрэхтэммитэ. Бу идэтинэн СӨ Ис Дьыалаҕа министиэристибэтигэр уһуннук үлэлээн, подполковник званиелаах бочуоттаах сынньаланҥа таҕыстар даҕаны, билигин СӨ хапсаҕайга Федерациятыгар үлэлиир. Москваҕа П.И. Чайковскай аатынан Государственнай консерваторияны бүтэрбит Таатта кыыһа Галина Григорьевна Барашковалыын олохторун холбоон, уол оҕоломмуттара. Музыковед, искусствоведение доктора, СӨ искусстволарын үтүөлээх деятелэ Галина Григорьевна Алексеева, кинилэр соҕотох уоллара Станислав, хомойуох иһин, олохтон олус эрдэ барбыттара. Станислав Николаевич Алексеев Саха Государственнай университетыгар туйгуннук үөрэнэн, РФ 1-кы Президенэ Б.Н. Ельцин Саха сириттэн соҕотох стипендиата этэ. Аан дойдуга аатырар Кембридж университетыгар стажировкаланан, Лондон университетын туйгуннук бүтэрэн, кандидатскай, докторскай диссертациялары ситиһиилээхтик көмүскээн, "Доктор философии по физике" диэн учуонай үрдүк истиэпэнин ылбыта. Олохтон барыар диэри Дьокуускайга Россия Наукаларын Академиятын Сибиирдээҕи салаатын Саха сиринээҕи институтугар научнай сотрудник этэ.

Петр Еремеевич Алексеев 15 союзнай республикалаах Сэбиэскэй Сойуус килэйбит-халайбыт, халлааҥҥа харбаспыт дьиэлэрдээх куораттарынан эҥин араас улахан таһымнаах күрэхтэһиилэргэ сылдьан дьонун-сэргэтин, биир дойдулаахтарын, төрөөбүт түөлбэтин - Андайбыт диэн үтүө дойдуну - курдаттыы тартаран, ахтара-саныыра. Мин айылҕа бу кэрэ муннугар сылдьыбыт, көрбүт, уутугар сөтүөлээбит буолламмын, ордук чугастык саныыбын. Өссө биир сайын (мэник сааспар) ыһыах саҕана Эбэ барахсаны быһа харбааммын, оҕонньоттортон "оройго бэриллэн" турардаахпын.

Петр Алексеев бу орто дойдуттан арахсар бүтэһик күнүгэр-чааһыгар - 1989 сыл бэс ыйын 18 күнүгэр - таптыыр-ахтар Улгумтатын Эбэтин томторугар хаалларарга кэриэһин эппитэ үһү. Ол да курдук, Бүөтүр барахсан биһигин ыйаабыт сиригэр, норуодунай поэт Иван Гоголев эппитинии, "күнү кууһан" сытаахтыыр. Аттыгар чыычаах ыллыыр, хатыҥ чараҥ суугунуур, үөт талах төбөтүн хоҥкутар - уоллара Бүөтүрү суохтууллар...

Федор Григорьевич ФЕДОРОВ,
СӨ норуотун
хаһаайыстыбатын үтүөлээх
үлэһитэ, Ньурба улууһун
Бочуоттаах гражданина.

"Спорт бочуотаах маастара Петр Алексеев" кинигэттэн.

П.Е.Алексев дьиэ кэргэнин,
В.П.Коротов уонна Александр
Васильев-Көрдүгэн хаартыскалара
туһанылыннылар.

РСФСР 1961 с. чемпионатыгар аан бастаан кыттыбыт I разрядтаах Петр Алексеев ССРС спордун маастара Галимардановы 7 очукуонан кыайан, уопсай түмүккэ VII миэстэни ылбыта.

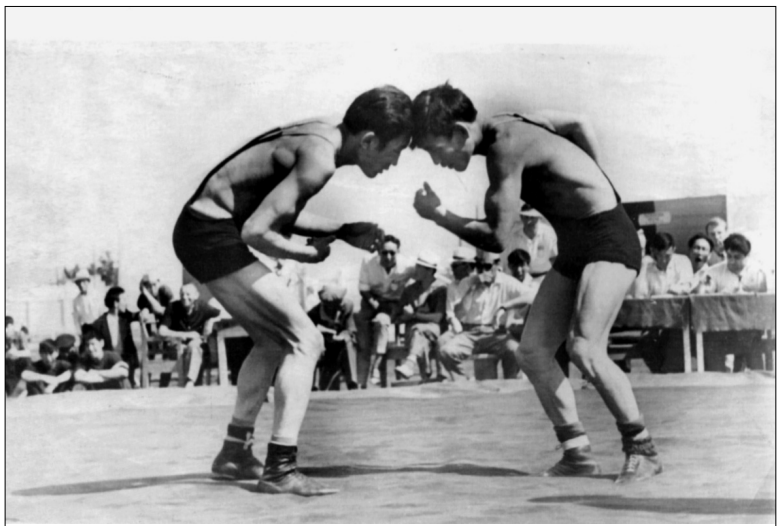

РСФСР 1964 с. боруонса призера Николай Алексеев (хаҥаһа) уонна чемпион Петр Алексеев хапсыһыылара.

Алексеевтар дьиэ кэргэттэрэ. 1970 сыл.

РСФСР көҥүл тустууга 1964 сыллаах чемпионнара Алквиад Иванов, Альберт Захаров, Петр Алексеев уонна Эдуард Гегеев.

Чемпионаты көрсө лоскуй санаалар

Бу күннэргэ спорду таптааччылар уонна сэҥээрээччилэр СӨ хапсаҕайга XXIV чемпионата 21 улуус кыттыылаах Ньурбаҕа ыытылларын долгуйа кэтэһэллэр. Манан сибээстээн биһиги көҥүл туустууга, хапсаҕайга элбэх ыччаты эрчийэн спорт киэҥ туонатыгар үктэнэллэригэр үһүйбут-такайбыт тренердэри, учууталлары, бэтэрээннэри кытта кэпсэттибит.

Макар Александрович Гаврильев - СӨ Үөрэҕириитин туйгуна, Арассыыйа көҥүл туустууга спордун мастара, Акана оскуолатын учуутала:

- Бастатан туран, көҥүл туустууга Арассыыйа спордун бочуоттах маастара Петр Алексеев аатынан чемпионат Ньурбаҕа буолара оройуон салалтатын, спорт управлениетын дьаныардаах үлэлэринэн ситиһиллибитин бэлиэтиэм. Бу аата бүгүҥҥүнэн дьаһаныы эрэ буолбакка сарсыҥҥыга бэлэмнээниинэн сыаналаныан сөп. Кырдьыга, кэнники кэмнэргэ биһиэхэ көҥүл тустуунан үлүһүйүү көстүүлэрэ ончу суох буолбатахтар. Ол да буоллар Ньурбаҕа хапсаҕай умнуллан эрэр диэтэххэ сымыйа буолуоҕа. Аҕыйах сылтан бэттэх улууспут хапсаҕайдыттара араас таһымнаах чемпионаттарга көхтөөхтүк кытталларын таһынан кыайан-хотон кэлитэлииллэр. Манна Ньурбатааҕы ДЮСШ, оройуоннааҕы спорт салаата сэниэлээх хамсааһыны таһаардылар.

Тус санаабын этиэм: хапсаҕайга эрчийии кэккэ биричиинэлэринэн тыа сирдэринэн, оскуолаларга санаа хоту сайда турар диэҕи эрдэ. Сүрүннээн, көхтөөх уонна таһаарыылаах үлэ Ньурба куоратынан мунурданар. Дьиҥэр ааспыт олохпутугар тыа оскуолаларыттан аатталаах-суоллаах туустуктар тахсыбыттара. Холобур, Аканаҕа энтузиаст учуутал П.Н. Соколов өрөспүүбүлүкэ көҥүл туустууга, хапсаҕайга чемпиона Симон Бойновы киэҥ аартыкка таһаарта. Төрөөбүт түөлбэбиттэн ССРС маастардара Николай Степанов, Яков Петров суон сурахтаммыттара, албан аатаммыттара.

Оттон бэйэтэ эрчиллэн Николай Данилович Егоров-Мөлүҥкүөп ситиһии үрдэллэриттэн түспэтэҕэ, ону үйэтитэр сыалтан Аканаҕа икки сыл буола-буола кини аатынан күрэхтэһии ыытарбыт өрөспүүбүлүкэҕэ тиийэ биллэр. Тыа ыччата, оҕолоро хапсаҕайга ханыылаахтара өбүгэттэн илдьэ сылдьар нэһилиэстибэлэрэ, ону салгыы байытарга кэлим былааннары оҥосторбут наада.

Билигин ыһыахтарга хапсаҕай күрэҕэр наар абсолютнайга охтон хаалтарын хайҕаабаппын, урут ыйааһынынан илин-кэлин түсүһүү этэ. Биирин үксүн хапсаҕайга интэриэс субу мантан мөлтөөтө дуу, баҕар сыыһыахпын сөп. Хапсаҕайга күөн көрсүһүүлэр ытыктыыр киһим А.Е.Мостахов көҕүлээһининэн өссө да тэнийэ туруохтара, оттон кубок хаһаайыннарын ортолоругар Ньурбам хапсаҕайдыттара инники күөҥҥэ иһэллэриэр эркин курдук эрэнэбин.

Петр Васильевич Осипов - хапсаҕайга СӨ маастара, Хорула оскуолатын учуутала:

- Олус уһаппакка этиэм: хапсаҕайга киирсиһии күрэхтэрэ элбиэхтэрин наада, успуорпут национальнай көрүҥэ өрө тутуллуохтаах. Мин оҕо эдэхпинэ дойдубар Үөһээ Бүлүүгэ турнирдар, чемпионаттар тиһиктэрэ быстыбакка ыытыллаллара, ыһыахтар тустарынан этэ да барыллыбат. Оччолорго ыйааһынынан киирсии этэ, хомойуох иһин, билигин абсолютнайга көһүү буолла. Инньэ гынан интэриэс намтаата, кыра ыйааһыннаах тустубакка хаалара кыһыылаах. Онон бу манна хайаан да саҥалыы көрүү наада диэтэхпинэ сыыспаппын.

Оскуолам тустууктара ситиһиилээхтэр. Ол курдук Николаев Адам Дальнай Востокка бастаата, 75 киилэҕэ. Онон Арассыыйаҕа тустуохтаах, билигин Дагестаҥҥа Хасавюрт куоракка сборга сылдьар. Киниэхэ эрэнэбит, сырдык санаа утаҕын ыытабыт.

Бэйэм оҕом Миша 8-ка үөрэнэр, тустуунан үлүһүйэн дьарыктанар. Норуоттар икки ардыларынааҕы Павел Пинигин бириилҥэр турнирга 1 миэстэлээх. Эмиэ 8-ка үөрэнэр Иванов Степан Черкашиннар бириистэригэр бастаан кыайыы көтөлүн билтэ. Маны таһынан кини "Боотурдар Оонньуулара" бэстибээлгэ эмиэ кыайбыта. Онон сэмэйдик ситиһиилэри сиэтэн иһэбит.

Түмүкпэр, Ньурбатааҕы хапсаҕай чемпионатыгар спорпут төрүт көрүҥэ кустук дьэргэлгэн өҥүнэн оонньуоҕа, күүстээхтэр бириискэ тиксэннэр үөрүүлэрэ үрдүөҕэ диэн баҕа санаабын тиэрдэбин.

Василий Васильевич Алексеев - ДЮСШ-тан Хаҥалас оскуолатын тренера, Арассыыйа спордун маастара:

- Ньурбатааҕы хапсаҕай туонатыгар итийэн-кутуйан туран уҥа-хаҥас бырахсар күүстээх тустууктар хабыр киирсиһиилэрэ бүтүн өрөспүүбүлүкэ болҕомтотун тардара чуолкай. Спорт төрүт көрүҥэ ол курдук аптаах-абылаҥнаах, хайа уонна "Манчаары Оонньуулара" кыайыылаахтары кэтэһэллэрэ турдаҕа. Кыттааччылар-ыалдьаччылар Ньурбаттан Максим Васильев, Афанасий Васильев, Петр Алексеев о.д.а. курдук бөҕөстөр сайдан-силигилэн тахсыбыттарын билэр буоланнар ох курдук оҥостон кэлэллэрэ да сыттаҕа, эппиэтинэс барыбытыгар аһара үрдүк.

Биһиэхэ ДЮСШ-ҕа хапсаҕайга эппиэттиир тренер Дмитрий Нехоруков эффективнэй үлэлээҕинэн сыаналанар, түбүк да үгүс, техниканы чочуйдахха эрэ кыайыы ситиһилэр.

Тус толкуйбар, хапсаҕайга тустуу бырааабылалара уларыйан көҥүл тустуулуун биир буолтара омсолоох, ити маҥнайгы сэрэтиилээх баалтан круг таһыгар тахсыы бааллырыгар сыһыаннаах.

Оскуолам уолаттара тустууга интэриэстэрэ улаата турара миигин үөрдэр. Соторутааҕыта Бүлүүттэн 2 кыһыл көмүс, 1 үрүҥ көмүс мэтээллээх кэллибит. Оттон Үөһээ Бүлүүгэ Бычырдаан бириилҥэр күрэхтэн тустууктарым биир кыһыл, биир үрүҥ кмүс мэтээллээхтэр. Уопсайынан, оройуоҥҥа спорт туһаайыытыгар хараҕа бырааҕыллар хамсааһыннар тахса туралларга Ньурба спорт түһүлгэтэ буоларын туоһулуур.

Афанасий ИВАНОВ.

Петр Алексеев көбүөргэ ситиһиилэрэ

1959 сыл

- Дьокуускай к. көҥүл тустууга чемпионатыгар 2 миэстэ.
- Квалификационнай турнирга 2 миэстэ.
- Классическай тустууга Саха сирин бастакы чемпионатыгар өрөспүүбүлкэ улахан дьонугар аан бастаан чемпионнуур.

1960 сыл

- Анал орто үөрэх тэрилтэлэрин үөрэнээччилэрин күрэҕэр чемпион.
- Саха сирин норуоттарын III спратакиадатыгар 2 миэстэ.

1961 сыл

- “Динамо” ДСО чемпиона.
- Саха сиригэр көҥүл тустууга чемпион.
- РСФСР спортивнай обществоларын уонна тэрилтэлэрин холбоһуктарын Сэбиэтин эдэрдэргэ Бүтүн Арассыыйатааҕы күрэхтэһиитигэр 3 миэстэ.
- РСФСР чемпионатыгар 7-9 миэстэ. ССРС спордун маастарын нуорматын толорор.

1962 сыл

- РСФСР чемпионатыгар 2 миэстэ.
- Өрөспүүбүлүкэ “Динамотыгар” чемпион.
- Россия “Динамотыгар” 2 миэстэ.

ССРС спордун маастарын үрдүк аата иҥэриллэр.

1963 сыл

- Саха сиригэр көҥүл тустууга чемпион.
- Орто Азиянан турнеҕа чемпион.
- РСФСР норуоттарын спартакиадатыгар боруонса мэтээл.
- Дьокуускайга хапсаҕай түһүлгэтигэр абсолютнай чемпион. САССР спордун маастарын нуорматын толорор.
- Россия “Динамо” ДСО-ҕа чемпион.
- “Динамо” Кин сэбиэтигэр төрдүс.
- Дьокуускай куорат чемпиона.

1964 сыл

- Саха сирин көҥүл тустууга 3 төгүллээх чемпиона.
- РСФСР сүүмэрдэммит хамаандатыгар киирэн Монголияҕа тийэн тустан кыайбыта.
- РСФСР XIX чемпионатыгар бастаабыта.
- Спорт национальнай көрүҥнэригэр өрөспүүбүлүкэтээҕи спартакиадаҕа чемпионнуур.
- САССР спордун маастара буолбутун туоһулуур дастабырыаннҺа уонна түөскэ кэтиллэр бэлиэ туттарыллар.
- Саха сирин 1964 сыллаах алта бастыҥ спортсменын иһигэр киирэр.

1965 сыл

- Забайкальскай Байыаннай уокурук уонна Саха сирин сүүмэрдэммит хамаандаларын табаарыстыы көрсүһүүлэригэр кыайар.
- “Динамо” ДСО Бүтүн Сойуустааҕы IV спартакиадатыгар боруонса мэтээл.
- РСФСР чемпионатыгар иккис төгүлүн Арассыыйаҕа чемпионнуур.
- Дьокуускай куорат чемпиона.

1966 сыл

- Тблиситээҕи норуотар икки ардыларынааҕы V турнирга иккис миэстэ.
- РСФСР чемпионатыгар үһүс төгүлүн субуруччу чемпион аатын ылар. Арассыыйа чемпионатын соҕотох “Бастыҥ техникатын иһин” анал бириһин ылбыта.
- Саха сирин норуоттарын V спартакиадатын чемпиона.
- Дьокуускайга биирдиилээн уонна хамааннадан бастыыр иһин күрэхтэһии чемпиона.

1967 сыл

- РСФСР норуоттарын Өктөөбүр 50 сыллаах үбүлүөйүнэй IV спартакиадатыгар 3 миэстэ.
- “ССРС спордун бочуоттаах маастара” аат иҥэриллибитэ. Сахалартан кинитэн ураты бу улахан ааты ким да ылбатаҕа.
- Дьокуускай 1967 с. чемпиона.

1968 сыл

- Монголия уонна Саха сирин сүүмэрдэммит хамаандаларын табаарыстыы көрсүһүүлэригэр бастаабыта.

1969 сыл

- Манчаары Баһылай бириилҥигэр II спартакиадаҕа хапсаҕайга чемпионнуур.
- Сэбиэскэй Сойуус чемпионатыгар бэлэмнэнэр РСФСР сүүмэрдэммит хамаандатыгар тренеринэн ананар.

1970 сыл

- Дьокуускайга тустуу бэтэрээннэрэ кытыылаах эдэрдэр түһүлгэлэригэр бастыыр.

***

П.Е.Алексеев тустарын тохтотон баран түһүлгэттэн тэйбэтэҕэ. Саха сирин сүүмэрдэммит хамаандатыгар тренеринэн ананан, бөҕөстөрү эрчийэн, баай уопутуттан бэрсэн, сүбэлээн-амалаан, Сэбиэскэй Сойуус, Арассыыйа, Сибиир уонна Дальнай Восток чемпионаттарыгар тиийэ сылдьыбыта. Арассыыйа, Сибиир, Дальнай Восток уонна Саха сирин чемпионаттарыгар, Бүтүн Сойуустааҕы турнирдарга үрдүк таһымнаахтык судьуйалаан, 1973 с. Бүтүн Арассыыйатааҕы судьуйа аата иҥэриллибитэ.

Саха төрүт оонньуута хапсаҕайтан тирэх ылан салгыы сайдыбыт көҥүл тустууга бэйэтин кэмигэр өрөспүүбүлүкэҕэ саамай мунутуур кыайыылары ситиспит, үрдүк чыпчааллары дабайбыт Петр Еремеевич Алексеев сырдык аата умнуллоубат.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбатын иһинэн физическэй культуура, спорт уона туризм Судаарыстыбаннай кэмитиэтин коллегиятын 2001 с. кулун тутар 20 к. быһаарыытынан П.Е.Алексеев XX үйэ 100 бастыҥ спортсменын иһигэр киллэриллэн, “Саха Өрөспүүбүлүкэтин спордун XX үйэҕэ лауреата” үрдүк аат иҥэриллибитэ. Саха сиригэр спорт национальнай көрүҥнэрин салгыы сайыннарар “Сахаада-спорт” ассоциация 2001 с. ахсыннЬы 18 күнүнээҕи быһаарыытынан чулуу хапсаҕайдьыт Петр Еремеевич Алексеевка “Сахаада-спорт” ассоциация XX үйэҕэ лауреата” үрдүк аат иҥэриллибитэ.

Программа лично-командного чемпионата Республики Саха (Якутия) по борьбе хапсагай памяти Почетного мастера спорта СССР Петра Еремеевича Алексеева, приуроченного 75-летию Алексея Егоровича Мостахова

2 апреля 2021 года

15.00 - Торжественное открытие Зала борьбы в МО "Таркайинский наслег".

17.30 - 19.30 - взвешивание, медосмотр, жеребьевка участников.

3 апреля 2021 года

09.00-13.00 - Начало соревнований. Спортзал им. А.И. Пахомова, с. Антоновка.

13.00-14.00 Обеденный перерыв.

14.00-15.00 - Предварительные схватки. Спортзал им. А.И. Пахомова, с. Антоновка.

15.00-15.40 - Торжественное открытие лично-командного чемпионата Республики Саха (Якутия) по борьбе хапсагай памяти П.Е. Алексеева.

15.40-20.00 - Предварительные схватки. Спортзал им. А.И. Пахомова, с. Антоновка.

04 апреля 2021 года

09.00 - 13.00 - Предварительные схватки. Спортзал им. А.И. Пахомова, с. Антоновка.

13.00 - 14.00 - Обеденный перерыв.

14.00 - 19.00 - Полуфинальные, финальные встречи. Спортзал им. А.И. Пахомова, с. Антоновка.

16.00 - 18.00 - Абсолютное первенство. Спортзал им. А.И. Пахомова, с. Антоновка

18.00 - 19.00 - Торжественное закрытие. Награждение победителей и призеров. Спортзал им. А.И. Пахомова, с. Антоновка.

Оргкомиссия.

– Доруобуйа сыла: Чөл олох –

Арыгы содула

Арыгы бары көрүҥэ киһи биир да уорганын ордорбокко айгыратар. Арыгыттан саамай ордук киһи мэйиитэ эмсэҕэлиир, холобура, киһи хааныгар арыгы тарҕаныыта быарга 1,45, мэйиигэ - 1,75 буолар. Морга иһэр киһи мэйиитэ көрүөхтэн ынырык - хатан, кыччаан, тымырдара кэҥээн чэккэк курдук бээтинэлэрдээх буолар.

Күүстээх дьаат дьайыытын курдук хас биирдии ньиэрбэ килиэккэтигэр төннүбэт уларыйыы барар, киһи өйө-санаата лаппа мөлтүүр. Син биир киһи төбөтүгэр күүстээх травма (охсуу) ылбытыгар тэҥнээх.

Арыгы содулуттан мэйиигэ куруубай анатомическай кэһиллиилэр түмүктэригэр (киин) ньиэрбинэй систиэмэ үлэтэ мөлтүүр. Арыгы мэйиигэ дьайыытын сүрүн уратыта - мэйии эттигэр хаан биир сүрүн саастааба эритроциттар бэйэ бэйэлэригэр сыстыһаллар уонна синньигэс тымырдары бүөлээн сорох ньиэрбэ килиэккэлэригэр кислород тиийбэккэ килиэккэлэр 5-6 мүнүүтэ буолаат, өлөн киирэн бараллар. Киһи төһөнөн элбэҕи иһэр, соччонон элбэх килиэккэ өлөр, өлбүт килиэккэлэр чэккэккэ кубулуйан мэйиигэ хатан, кыччаан кэһиллии тахсан, өйө мөлтүүр.

Дойдуга төһөнөн арыгыны дэлэгэйдик иһэллэр да, соччонон норуот өйө сүүйтэрэр, өссө иһэр дьонтон өйдөрүнэн мөлтөх оҕо төрөөһүнэ эбиилик буолар. Сорохтор ити учуокка турар арыгыһыттарга эрэ сыһыаннаах курдук өйдүүллэр. Хастыы да күн субуруччу иһии кэннэ "биэлэй гэрээчикэ", галлюцинация, ол аата (саҥа иһиллэр, олбу араас куһаҕан көстөр), күнүүлээн иирээһин, корсаковскай психоз, баралыыстааһын, арыгыттан таттарыы, онтон да атын уларыйыы - барыта арыгылааһынтан. Арыгылааһыҥҥа арыгы ханнык баҕарар көрүҥүн иһэр киһи бары киирэр. Түмүгэр доруобуйатын, тус олоҕун, үлэтин, уопсастыба тутулун барытын ыһар.

Иһэр киһиттэн "бэйэҕин иһээччиннэн ааҕынаҕын дуо" диэн ыйыттахха өһүргэнэн өлө сыһар. Эмтэнэртэн, туттунартан төрүт аккаастанар. "Сөбүн, билэн иһэбин" диэн буолар. Ити "сөбүн билэн иһэбин" диэнинэн арыгыһыттар сөбүлээн куотунар, хойохтоох этиилэрэ. Холобура, ким эмит гашиш, марихуана курдук наркотиктары "сөбүн көрөн боруобалаан" диирэ буоллар, "бу киһи иирбит" диэх этибит, эбэтэр дьиҥнээх өстөөх курдук көрөн дьүүлгэ, сэмэҕэ тардыах этибит. Оттон арыгыны бэйэбитинэн оҕолорго, эдэр ыччакка холобур көрдөрөн, маассабайдык иһэрбит итинтэн туох атыннааҕый?!

Арыгыттан чэпчээбит киһи иитиллии түмүгэр иҥэриммит киһилии сигилитин ыһыктан кэбиһэр. Арыгы, наркотик ханнык баҕарар тыыннаах килиэккэҕэ баралыыс курдук дьайар, ордук ньиэрбэ килиэкэлэригэр.

Ол түмүгэр арыгы испит киһи айаҕа аһыллар, өйдөөҕөр этиэ суохтаах тылларын төлүтэ биэрэр, "что на уме, то у пьяного на языке" диэн итини этэллэр. Испит киһи майгыта-сигилитэ араас буолар: сорохтор солуута суох дэгдэс гына түһэллэр, сорохтор ытаан-соҥоон бараллар, сорохтор сонно тута күүһүмсүйэн охсуһар айдаана буолаллар, эбэтэр туохха да топпот аппатыыттара киирэр. Ити барыта мэйии үлэтин кэһиллиититтэн тахсар. Оттон эргиэн үлэһиттэрэ арыгыны аһылык бородууксуйатыгар сыһыаран дэлэгэйдик тарҕаталлар.

Энциклопедияҕа арыгы наркотическай дьаат диэн этиллэр. Арыгыны аһылык бородууксуйатыгар киллэрии биир сэрэҕэ оҕолор боруобалааһыннара. 10 саастаах оҕо 2-3 остолобуой луоска арыгыттан улахан сүһүрүү ылыан сөп, ити 15 гр чыыстай арыгы.

Арыгы наркотическай дьайыыта:

1. Арыгыга түргэнник ылларыы,
2. Итирдэр, чэпчиир турукка киирэр туһуттан хас истэх аайы дозатын элбэтэн иһии.
3. Эт-хаан өттүнэн ылларбыт киһи 2-3-с күнүгэр арыгы истэҕинэ чэпчээбит курдук буолааһына.
4. Устунан өй-санаа сүүйтэриитэ.

Арыгыттан өй-санаа мөлтүүр, үлүбэй хамсаныы түргэтиир. Оттон бытаарар, тулалыыр эйгэни атыннык ылынар, болҕомтото сүтэр. Кэпсэтии ис хоһоонун, ситимин быһаарбат буолар, солуута суох үөрэр, ытыыр, кыыһырар. Ити барыта араас хамсаныынан доҕуһуолланар. Элбэхтик истэххэ, мэйии сүрүн эттиктэрэ 8-тан 20 хонукка диэри баралыыстыыллар. Тохтоло суох хас да күн истэххэ, сүрүн эттиктэр килиэккэлэрэ өлөллөр.

Маннык турукка тиийбит киһиттэн инники диэкки хардыыны, саҥаны тутуунуайыыны кэтэспэккин. Болҕомтото ыһыллыбыт, сөптүк толкуйдаабат, быһаарсыбат, бытаарбыт буолар.

Арыгы баралыыска тириэрдэр наркотик, дьаат диэн учуонайдар толору дакаастаан тураллар. Мэйии сүрүн килиэккэлэрин дьайыыларын мөлтөтөр. Итирик киһи аһара аһаҕас, солуута суох элбэхтик саҥарар, тулалыыр эйгэтин ситэри өйдөөбөт. Куттал суоһуурун бэлиэтии көрбөт. Ыалдьарын, сылайбытын быһаарбат, дуоһата туохтан ыалдьарын, хараастарын, кыһалларын өйдөөбөт. Мантан көстөр: испит аһаабыт хампаанньа үлүбэй үөрүүтэ, күлүүтэ-салыыта.

Кэтээһин түмүгүнэн: испит киһи өйө хойдубат, быһыыта-майгыта тупсубат, таҥнары, кириитикэтэ мөлтүүр. Кыратык "сөбүн көрөн иһэбин" дии сылдьан, киһи бу аска ылларбытын бэйэтэ да билбэккэ хаалар. Испит киһи этигэр-хааныгар иҥмит арыгыта, киһи 1 киилэ ыйааһыныгар 7-8 гр тиксэр буоллаҕына киһи өлүөн сөп.

Арыгыга эт-хаан өттүнэн ылларбыт киһи иһэр төрүөт көрдүү да барбат. Өйө-санаата төрдүттэн ыһыллар, майгыта-сигилитэ уларыйымтыа буолар, кыраттан да тырытта сылдьар, бэйэтин эрэммэт, утуйар уута, ис уорганнарын үлэтэ кэһиллэр, умнуган, болҕомтото суох, айар-тутар баҕата кэхтэр, үлэтэ-хамнаһа мөлтүүр. Бу кэмҥэ иһэрин тохтоппотоҕуна, салгыы киһи-хара буолбат, өйө-санаата лаппа сыппыыр, олоххо интэриэһэ биллэ сүтэр, ис айылгыта сатарыйар. Үүнэр-сайдар таһымҥа, дьонсэргэ, дьиэ кэргэн туһугар, эппиэтинэһигэр, иэһигэр наадыйбат буолар. Үүнэр-сайдар таһыма, төһөнөн иһэр да, соччонон кэхтэр, симэлийэр, кыбыстар, саатар туруга сүтэр. Үтүөнү-мөкүнү анаарбат, кэниэрэ кэһиллэн кэрээниттэн тахсар.

Манныкка тиийбит киһи уопсастыбаҕа сэрэхтэнэр. Сокуону кэһэн ыар буруйга тиксиэн сөп.

Арыгы алдьархайа итиннэ сытар. Саата суох сымыйаччы, бэйэтин да хараммат-көрүммэт, харысхал-көмүскэл сигилитин, киэбин төрдүттэн түөрэ ыһыктан кэбиһэр.

Дойдубутугар арыгы содулуттан буруйу оҥоруу күн-түүн тахса турар. Кэнники сылларга дьахталлар буруйу оҥоруулара эр дьон буруйу оҥоруутуттан лаппа элбээбитэ киһи-аймаҕы дьиксиннэрэр. Саатар, кыбыстар сигилитин ыһыктыбатах киһи, киһи-хара таһымын тутуһар: дьон-сэргэ (киһи-аймах) туһунан саныыр-өйдүүр, сыыһаны-халтыны оҥорбот буола сатыыр. Оттон иһэр-аһыыр дьон суобастара оонньуурун аһыы утаҕынан сапталлар. Кэнники сылларга дьыалабыай дьон арыгыта суох быһаарсыбат түүннэрэ элбээтэ. Суобастарын умнан бэрик бэрсэн, ночооттоох контракт түһэрсэн дьыалаҕа эриллэр түбэлтэлэрэ тахса турар.

Иһэр киһи тас көрүҥэ, туттара-хаптара, сирэйин олоруута уларыйар:

- ис дуһатыттан үөрбэт-көппөт;
- үлүбэй өйдөөҕүмсүйэр, мээнэ чабыланар;
- дьиэ кэргэнигэр сылаас сыһыана сүтэр, таптала сойор, уостар;
- бириэмэнэн киҥэ-наара холлор, кыыллыйар, тугу эрэ куһаҕаны оҥоруох санаата кэлэр.

Итирик киһи киҥэ-наара көннөрү кыыһырыыттан атын буолар, үрүҥү-хараны анаарар дьоҕурун арыгыга сиэтэн киһи сатаан кэпсэппэт, быһаарсыбат. Арыгыһыт бэйэтэ эрэ эстибэт, устунан элбэх дьону, оҕотун-уруутун сутуйар, үтүө өйүн сүтэрэр. Арыгыттан акаары буолар: тула өттүгэр туох буоларын бэйэтигэр сыһыаннаан бэйэмсэх буолар, ыарахаттары тулуйбат, утарыласпат, саҕалаабыт үлэтин-хамнаһын ситэрбэт, түптээн биир сиргэ үлэлээбэт, ончу сүрэҕэ мөөкөйө суох буолар. Онтун аахсыбакка улуутумсуйан турар. Бүтэһигэр психиатр учуотугар киирэр.

Хомойуох иһин, Сахабыт сиригэр арыгылааһын боппуруоһа сытыытык турар. Арыгы кими да аһыммат, мааны, мара, чыыннаах, чыына суох диэн араарбат. Кими баҕарар тобуктатыан сөп: боростуой үлэһити, улахан салайааччыны, үөрэхтээҕи, үөрэҕэ суоҕу, эр киһини, дьахтары, эдэри, кырдьаҕаһы.

Арыгы содулуттан ыал олоҕо ыһыллар, буруйга тиксэн хаайыы киһитэ буолаллар, киһи аатыттан аааллар. Арыгы ытарчатыгар (ыарыытыгар) ылларбыт киһи олоҕун устата ити "астан" босхоломмот. Төһөнөн эрдэ боруобалыыр, соччонон түргэнник ылларар. Билигин арыгы састааптаах араас утахтары атыыга дэлэйдик таһааран оҕолор иһэр түбэлтэлэрэ тахса турар. Итинник боруобалааһынтан саҕалаан ылларбыттарын өйдөөбөккө хаалаллар.

Кэнники сылларга дьахтар арыгыга ылараахына сылтан сыл ахсын элбээн иһэрэ киһи-аймаҕы дьиксиннэрэр. Дьахтар айылҕатынан анала оҕо-уруу тэнитэн, иитэн-харайан, үөрэтэн-такайан киһи оҥороохуна буолар. Өссө 20-с үйэ саҕаланыытыгар ньиэмэс учуонайа Крепелин этэн турардаах: "Арыгылааһын дьахтар уһун сутуйдаҕына, биһиги инники кэскилбит кэхтэр", - диэн.

Өр кэмҥэ арыгыны кытта охсуһууга дьахталлар бэйэлэринэн сүрүн күүс буолар этилэр. Билигин дьахтар арыгылааһына аан дойдуга сыл ахсын эбиллэн иһэр.

Биричиинэтэ хас да өрүттээх. Урут дьахтар эр киһиэхэ бэринэр оруола баһыйар, ийэ, дьиэ хаһаайкатын оруолун толорор этэ. Билигин үйэбит уларыйан дьахталлар эр дьону кытта үлэ ханнык баҕарар көрүҥэр тэҥҥэ үлэлииллэр, хамнастаналлар, эр дьонтон тутулуга суох дьиэ истиэнэтин манаан олорбокко, үлэлэрин таһынан, уопсастыбаннай үлэнэн үлүһүйэн араас хабааннаах тэрээһиннэргэ кытталлар. Устунан эр киһи оруолун намтатан дьахтар барытын бэйэтэ быһаарар, эр киһи оҥорорун, буларын-таларын бэйэтин намчы санныгар сүгэр, онтун кыайан уйбакка ыалдьар да, арыгыга да охтор.

Айылҕа анаабыт аналын аһара баран, дьахтар айылгыта элбэх түбүгү кыайан уйбат. Ол түмүгэр санаатын аралдьытаары арыгы утахтанан чэпчээбит курдук буолар. Дьахтар эр киһитээҕэр уйаҕас, чараас дуһалаах, кыраттан да үөрэр, дуона суохтан хомойор, санаата түргэнник уларыйымтыа. Өс хоһооно баар: "Дьахтар холумтаныгар диэри санаата 40-на уларыйар" диэн.

Олохпут күннэтэ көстүүтэ: уопсастыба сөбүн көрөн арыгы иһиитэ, аата ахсаана биллибэт үбүлүөйдэр, сыбаайба, төрөөбүт күннэр иһиитэ суох буолбаттар. Ити эмиэ оруолу оонньуур.

Өссө биир биричиинэ: дьахтар соҕотохсуйуута, кэргэнэ, оҕото суох хаалааһына.

Олох охсуутун кыайан уйбакка, эбэтэр тулалыыр эйгэтэ, ийэтэ, аҕата, кэргэнэ, табаарыстара иһэр буоллахтарына.

Атыы эргиэн өттүгэр үлэлии сылдьан эмиэ ылларыахтарын сөп.

Сорох ааптардар быһааралларынан тымныы-тыйыс усулуобуйабыт эппитигэр-хааммытыгар кэккэ уларыйыылары үөскэтэн көмүскэнэр күүспүтүн-кыахпытын намтатар. Ити эмиэ күүс-сэниэ ылаары арыгынан солбуллуон сөп.

Үгүс ааптардар этэллэринэн хоту олороччулар арыгыга ордук түргэнник ылларалларга кинилэргэ арыгыны суурайар ферменнара аҕыйах диэн буолар.

Дьахтарга арыгы эр киһитээҕэр ордук ыараханнык дьайар, дьахтар түргэнник кэхтэр, арыгыттан кыайан арахсан биэрбэт.

Дьахтар ньиэрбинэй килиэккэтэ эр киһи килиэккэтиттэн атыннаах: элбэх сыа эттиктээх уонна уулаах буолар, онно элбэх арыгы сууралларга, ол түмүгэр дьахтар мэйиитэ түргэнник эмсэҕэлиир.

Дьахтар иһэрин өр кэмҥэ кистиир, билиммэт, үксүн соҕотоҕун иһэн саҕалыыр. Оттон эр киһи ыллардаҕына соҕотоҕун иһэр буолар.

Эмтэммит дьахтар эр киһитээҕэр элбэхтик иккистээн иһэр. Арыгыттан дьахтары араарар ордук уустук. Итирдэр, "чэпчэтэр" турукка тиэрдэр дьайыылаах буолан арыгыттан ыараханнык аккаастаналлар.

Арыгыһыт дьахтар эр киһитээҕэр түргэнник кэрээниттэн тахсар: ыал хаһаайката, ийэ оруолун толорор эбээһинэһин төрүт умнар, бэйэтин көрүммэт-хараммат, көрүөхтэн түктэри дьүһүннэнэр. Майгыта-сигилитэ тосту уларыйар, устунан дьиэтигэр тохтообот, арыгыһыттар уйаланар сирдэринэн, "притоннарынан" үлүбэй барар, түмүгэр араас куһаҕан ыарыыга хаптарара элбиир. Арыгыһыт дьахтар ыарахан буоллаҕына оҕотугар арыгы дьаата оҕо уйатынан кэбэҕэстик бэриллэр, төрөөбүтүн кэннэ этэ-сиинэ арыгы дозатын көрдөөн ытыыр, куһаҕаннык утуйар, кыайан эмиийин эмпэт, иринньэх буолар.

Бу ылбыт охсуута олоҕун устатыгар барар. Уйулҕата чараахыыр, уйар кыамтата кыччыыр, мөлтүүр, тулатын аналынан арааран анаарар дьоҕура ситэри сайдыбат, ол иһин бэйэтин сатаан "мин" дэммэт. Маннык киһи мундуй, мунҥук, мунаах, мандай буола улаатар.

Бэйэбит оройуоммутугар кылгастык дьахтар арыгылааһынын содулун көрдөрөр буоллахха Наркологическай балыыһаҕа 2004 сылтан 2020 сыл бүтүүтүгэр диэри барыта 281 дьахтар учуокка турбут, онтон куората - 195, тыата - 86.

Арыгыга ылларбыт биричиинэлэринэн анаалыстаан көрдөххө:

- төрөппүттэрэ иһэриттэн - 70 дьахтар (24,9 %);
- оҕо сылдьан 14 - гэр диэри боруобалааһынтан - 22 дьахтар (7,8 %);
- 15-17-гэр диэри боруобалаабыттар - 122 дьахтар (43,4 %);
- 18-20 саастыгар диэри амсайбыттар - 57 дьахтар (20,2 %);
- кэргэннэриттэн сылтаан иһэр буолбут дьахталлар - 39 дьахтар (13,8 %);
- олох очурдарын уйбакка - 18 дьахтар (6,4 %);
- сыннньалаҥҥа олорон иһэ үөрэммиттэр - 6 дьахтар (2,1 %);
- арыгылааһын түмүгэр учуокка турбут дьахталлартан ийэ бырааба быһыллыбыттар - 26 дьахтар (9,2 %).

Анаалыс түмүгүнэн көрдөххө, арыгыны эрдэ боруобалаабыттар ордук ылларалларга көстөр, ийэ, аҕа суолун батыһан испиттэр бырыһыаннара эмиэ үрдүк.

Арыгы содулуттан 26 ийэ бырааб быстаран 64 оҕо опекунствонан атын дьоҥҥо бэриллибит.

Бу учуокка турар уонна турбуттартан учуоттан уһуллубут дьахталлартан 26,6 %-ра кэргэннээхтэр, 12,8 %-ра саахсата суох олороллор, 60,5 %-ра кэргэннэммэтэх уонна арахсыбыт дьахталлар.

Бу үөһээ этиллибит сылларга учуоттан барыта 140 дьахтартан 43,5 %, 3, эбэтэр онтон элбэх сылга испэккэ, 34,2 %-ра атын сиргэ баран уһуллубуттар, 5 %-ра сибидиэнньэ суоҕуттан, 17 %-ра өлөн уһуллубуттар. Үтүөрэн учуоттан уһуллубут дьахталлартан 45 %-ра хаттаан иһэллэр.

Бу үөһээ этиллибит сыыппаралар балыыһанан ааспыт дьахталлар ахсааннара, онон дьиҥнээх балаһыанньаны көрдөрбөт.

Дьахтар өргө диэри иһэрин билиммэт, үксүн эмтэтиэн баҕарбат.

Күһэлэҥ эмтээһин диэн суох, суут уурааҕынан эрэ баар. "Сокуоннай саастарын туола илик оҕолор бырааптарын көмүскүүр буруйу оҥорууларын сэрэтэр" 1999 сыл бэс ыйын 24 к. № 120-903 Федеральнай сокуон тахсыбыта. Бу сокуоҥҥа олоҕуран туһааннаах тэрилтэлэр иһэр-аһыыр төрөппүттэри хонтуруолга ылан, үксүн кинилэр күһэйиилэринэн оҕолоох дьахталлар эмтэнэргэ сөбүлэһэллэр. Оттон улааппыт оҕолоох дьахталлар баҕа өттүнэн эмтэниилэрэ аҕыйах. Арыгылыыр киһини өссө иһэр- аһыыр ыал ийэтин кытта бииргэ олорор, бу дьиэ кэргэнҥэ ыарахан сүгэһэр. Дьиэ кэргэнҥэ ыал аҕатын сэргэ ыал ийэтэ иһэр буоллаҕына, дьиэ барыта "умайар" диэн мээнэҕэ этиллибэт. Арыгыга эт-хаан өттүнэн ылларбыт, мэйиитин үлэтэ кэһиллибит киһини, дьахтары мээрилээн-мэнэрийэн тохтоппоккун. Киһи бэйэтэ дьэбэрэҕэ түспүтүн диринҥник өйдөөн "абааһы аһыттан" аккаастанар сыал туруорунан, ис күүһүн туһанан букатыннаахтык тохтуон наада. Маннык быһаарыммыт киһиэхэ дьиэ кэргэнин өйөбүлэ, итэҕэлэ, кыһамньыта улахан оруоллаах.

Оҕо иитиитигэр куһаҕан дьаллыкка ылларбаттарын туһугар төрөппүттэргэ хаһааҥҥытааҕар даҕаны улахан ирдэбил, эппиэтинэс турар. Дьиэ кэргэн судаарыстыба сүрүн тутула, ол да быһыытынан элбэх болҕомто ууруллар. Олохпут балысханнык иннин диэки сайдар. Ол гынан баран судаарыстыба өттүттэн босхо дьиэнэн-уотунан хааччыйааһын тохтоон, билиҥҥи ыал үйэтигэр хабалаҕа киирэн туран дьиэлэнэр кэмэ кэллэ. Төрөппүттэр харчы сырсыытыгар сарсыардаттан киэһээҥҥэ диэри үлэлэриттэн орпоттор, оҕо иитиитэ оҕо саадтарыгар, оскуолаҕа сэлээннэнэр курдук буолла. Сылайан кэлбит төрөппүт киэһэ кэлэн ас бэлэмнээн дьонун аһатаат утуйуор диэри дьиэ кэргэнин кытта кылгас кэмҥэ алтыһа түһэр.

19-с, 20-с үйэ саҥатыгар ыал ийэтэ үлэлээбэккэ оҕо иитиитинэн, дьиэ-уот бэрийээһининэн дьарыктанара, ыал аҕата үпхарчы өлөрөн дьонун иитэрэ. Хайдахтаах да оҕо тэрилтэтэ ийэ, аҕа тапталын, көрүүтүн-истиитин солбуйбат. Ити көстүү эмиэ биир охсууну оҥорбут буолуохтаах. Ону ол диэбэккэ, оҕолорбут киһи киһитэ буола улааталларын туһугар төрөппүттэр өйбүтүн-санаабытын түмэн күүскэ үлэлиэхтээхпит, бастатан туран, бэйэбит үтүө холобурбутунан, чөл турукпутунан, сиэрдээх олохпутунан.

Төрөппүт бэйэтэ табаахтыыр, арыгылыыр буоллаҕына оҕотун үтүөҕэ-кэрэҕэ уһуйар кыаҕа сүтэр. Аҕа уолун кыратыттан үлэҕэ-хамнаска сыһыара үөрэтиэхтээх, дьиэ кэргэнин туһугар улахан эппиэттээх, иэстээх буоларын курдук такайыахтаах. Ийэ кыыс оҕону кыратыттан маанылаан, таптаан, дьиэ иһинээҕи дьахтар үлэтин бэйэтинэн көрдөрөн, үөрэтэн, дьиэ кэргэн уйатын араҥаччылааччы ийэ буоларын өйүгэр-санаатыгар иҥэрэн иитиэхтээх. Оҕо иитиитэ төрөппүт төлөрүйбэт иэһэ, оҕото хайдах киһи буола улаатара төрөппүттэн тутулуктаах. Оҕотун киһилии ииппит төрөппүт кырдьар сааһыгар сынньалаҥ олохтонор. Оттон үтүөх-батаах иитиллибит оҕолор төрөппүттэрэ оҕолоро улаатан баран оннуларын-туойдарын кыайан булбакка, элбэх эрэйгэ тиксэллэр.

Федеральнай сокуон 120 №-дээх бириҥээһигэр олоҕуран туһааннаах тэрилтэлэр бэйэ-бэйэлэрин кытта ситимнэрин быспакка күүскэ үлэлииллэр. Бу сокуон олохпут балысханнык сайдыбытын таһынан төрөппүт өттүттэн иитии-такайыы үлэтэ сатарыйыытыттан үөскээбит буолуон сөп.

Бу тыын боппуруоска дьон-сэргэ хаһыатынан, араадьыйанан бэйэҕит санааҕытын үллэстэргитигэр ыҥырабын.

Валентина Васильевна МАКСИМОВА,
наркологическай кабинет.

– Уран иис –

Үлэлэрбиттэн кынаттанан айабын-тутабын

Убаастабыллаах аадааччы, кулун тутар ыйтан саҕалаан, ыйын ахсын "Уран иис" уонна "Уран уус" рубрикалар бэлэмнэнэн тахсар буолуохтара.

Бүгүнү хаһыатым дьоруойа Чуукаартан Валентина Григорьевна Иннокентьева буолар. Кинини кытары "Кыталык" дыбарыаһыгар ыытыллыбыт быыстапка-дьаарбанкаҕа билсибитим. Валентина Григорьевна олоххо дьулуурдаах буолан, ураты дьаныардаах, ылсыбыта барыта табыллан иһэр диэтэхпинэ сыыспатым буолуо.

Пандемия кэмигэр 2020 сылтан саҕалаан Валентина Григорьевна куйаар ситимин нөҥүө өрөспүүбүлүкэ, оройуон, нэһилиэк таһымнаах араас куонкурустарга бэйэтин үлэлэринэн кыттан ылбыт ситиһиилэрэ: Саха сирин норуоттарын кыһыҥҥы этническэй таҥастарга өрөспүүбүлүкэтээҕи хаартыска куонкуруһугар III-с истиэпэннээх дипломант, "Туймаада Ыһыаҕа-2020" чэрчитинэн ыытыллыбыт "Сылааһынан угуттуур олбох" Туоһу суругунан, 30-тан уонна үөһээ саастаахтарга аналлаах дистанционнай бэстибээл-куонкурус III-с истиэпэннээх лауреата, "Сүрэҕим этэринэн, санаам уйарынан, олоххо дьулуһуубунан" доруобуйаларынан хааччахтаах дьоҥҥо аналлаах аһаҕас өрөспүүбүлүкэтээҕи күрэх III-с үрдэл кыайыылааҕа. "Тепло якутской зимы" өрөспүүбүлүкэтээҕи хаартыска куонкуруһугар Саха сирин норуоттарын кыһыҥҥы этническэй таҥаһынан кыттан, III-с истиэпэннээх дипломунан бэлиэтэммитэ.

2021 сылга Дьокуускай куоракка "Узоры сезона" куонкуруска хатайдаахын ньыманан оҥоһуктара "Модная пряжа" номинациянан, "Саҥа сылы айхаллыах" Саҥа дьыллааҕы араас матырыйаалтан оҥоһуктары, сувенирдары уонна араас ньыманан айыллыбыт уруһуйга 50-60 диэри саастаахтарга "Бастакы үктэл", "Иккис үрдэл", "Кыбытыктаах иис эйгэтэ" куйаар ситиминэн ыытыллыбыт быыстапка-көрүүгэ Махтал суругунан бэлиэтэммитэ.

"Мандар сатабыллара" Б.Ф. Неустроев 75 сылыгар анаан ыытыллыбыт өрөспүүбүлүкэтээҕи бэстибээлгэ кыттан сертификатынан, Тулагыга ыытыллыбыт "Радуга фантазий" дистанционнай куонкурус дипломана, ойуулуур-дьүһүннүүр искусство кыбытыктаах тигиигэ "Современный взгляд" номинациянан бэлиэтэнэн доруобуйаларынан хааччахтаах дьон декадаларыгар "Күөх Ньурбам кэрэ айылҕата" хаартыска куонкуруһугар Сбербаантан сертификат хаһаайына.

Бу соторутааҕыта Чуукаар нэһилиэгиэр Аан дойдутааҕы дьахталлар күннэригэр анаан "Айыы Тайбыт" культуура киинэ уонна олохтоох бибилэтиэкэ тэрээһиннэринэн ыытыллыбыт "Нарынамчы илиилэр кэрэни айаллар..." күрэххэ "Саха сатаабатаҕа суох" көрүҥҥэ II-с үрдэл кыайыылааҕынан аатталаммыта.

***

Кини быыстапкаҕа ордук хатайдаахын ньыманан үлэлэрэ (валяние) сахалыы олбохторо, дьахтар дьабака бэргэһэтэ, киэргэллэрэ, тупсаҕай оҥоһуулаах саха кыыһа акка олорон кэргэн сүктэн баран иһэрэ, сыл символлара, брошкалар уо.д.а. үлэлэрэ олус умсугутуулаахтык көстөллөрө. Бу үлэлэрин туһунан: "Сиэрис түүтүттэн оҥоһуллар экологическай матырыйаалынан 2019 сылтан дьарыктанабын. Оҥорбут үлэлэрим миэхэ стимул биэрэр", - диэн эппитэ.

Маны таһынан эпоксиднай сымалаттан оҥоһуллубут ураты көстүүлээх ытарҕалар, глиналаттан броштара, оҕуруонан, кылынан оҥоһуктара көрдөрүүгэ дьон хараҕын үөрдэрэ.

Валентина Григорьевнаттан: "Урут быыстапкаларга кыттаачыгыт дуо?" - диэн ыйытыыбар бу курдук кэпсээтэ:

- Аан маҥнай 2019 сыллааххаНьурбаҕа ыытыллыбыт "Уйгу" ыһыаҕар "Киэн туттуум - киэргэлим, силигим ситиитэ - симэҕим" күрэххэ хатайдаахын ньыманан оҥоһуллубут илин кэбиһэр, бастыҥа, бөҕөх үлэлэрбинэн бастаан "Кылаан кыайыылааҕа" ааты ылбытым, онтон ыла кынаттанан салгыы айан-тутан, дьарыктанан барбытым.

- Бэйэҥ тускунан билиһиннэриҥ эрэ.

- Мин Сунтаар Кутанатыттан төрүттээхпин. Алта оҕолоох Семёновтар дьиэ кэргэннэригэр иккис оҕонон күн сирин көрбүтүм. Кэргэним Иннокентьев Николай Васильевичтыын дьоллоох дьокуускай куоракка билсиһэн, 1985 сыллааххаыал буолбуппут. Чуукаарга кийиит буолан кэлбитим уонна бу сири сөбүлээн олохсуйа хаалбытым.

Алта оҕолонон, уонтан тахса сиэннэнэн ньир-бааччы ыал буолан олорбуппут. Улахан кыыспыт оскуоланы бүтэрэр сылыгар араак ыарыытыгар ыалдьан олохтон туораабыта. Оҕолорбут бары үөрэхтэнэн үлэһит дьон буоллулар. Уолаттар тутууга сыстаҕастар, туохтан да иҥнэн турбаттар. Билигин миигиттэн тэйиччи олороллор. Ол курдук орто кыыс Чуукаарга ыал, кини оҥоһуктарбын оҥорорбор көмөлөһөччүм буолар. Орто уол Тааттаҕа телеоператор, улахан уол ис дьыала отделыгар үлэлээбитэ, билигин чаанынай тэрилтэҕэ үлэлиир.

Саха ыалын сиэринэн сүөһү, сылгы иитэбит.

- Валентина Григорьевна, эһигини удьуордаабыт оҕолор бааллар да?

- Икки кыыһым иккиэн оҕуруо тиһэллэр, батыгынан дьарыктаналлар.

- Дьарыктанар киһиэхэ билигин туох барыта баар, дьоҕур эрэ наада быһылаах...

- Билигин айарга-тутарга талбыт матырыйаал баар. Биһиги саҕана кырыымчыктан атыны билбэт этибит.

2013 сыллааххаа "Эйгэ" культуура киинин иһинэн бибилэтиэкэр Татьяна Николаевна куруһуок тэрийэригэр этии киллэрэн, "Уран тарбах" диэн түмсүүлээхпит. Бастаан кылынан, сиэлинэн сэлээппэ тигэргэ, олбох оҥорорго үөрэппитим. Кириллина Вера Васильевна туоһунан иискэ дьарыктаабыта. Куруһуокупутун Татьяна Николаевна салайан үлэлэтэр. Билигин оҕуруонан, кыбытыктаах тигиинэн күүскэ дьарыктанабыт.

- Бары кыттыһан тикпит үлэлэрдээххит да?

- Кыайыы 75 сылыгар кыбытыктаах панно тикпиппит. Ыһыахха анаан улахан панно тигэ сылдьабыт. "Чуукаар" диэн паннолаахпыт. Куйаар ситимигэр бастакы үктэл буолтара.

- Аҕааччыларга туох баҕарыа этигитий?

- Ийэ, эбээ буоларым быһыытынан эдэр ийэлэргэ доруобуйаҕытын көрүнэ сылдьыҥ диэн сүбэлиибин. Оҕолоргут, ыччаттаргыт үөрэхтэригэр ситиһиилээх, этэҥҥэ буоллуннар.

Ииһинэн, илии үлэтинэн дьарыктаныҥ. Билиҥҥи үйэҕэ ютубтан, гуглтан көрөн үөрэниҥ. Кыралаан дьарыктана сырыттахха, кэлин улахан ситиһиилэр кэлэн иһиэхтэрэ. Дьаныардаах, тулуурдаах, ылсыбыккытын бүтэрэ сатыыр буолуҥ, - диэн түмүктээтэ.

Валентина Григорьевна уурбут-туппут курдук оһуордаан-мандардаан оҥорбут үлэлэрэ дьону кэрэхсэтэ турдун.

Антонина СЕМЁНОВА.

– Исписэлиис сэрэтэр –

Дьиэ кыылларыттан тарҕанар тирии ыарыылара

Саха омуга дьиэ кыылларын олус үрдүктүк суолталаан, сүөһү иитиитэ күн бэҕэһээҥҥэ дылы илдьэ кэлбит төрүт дьарыкпыт буолар. Быдан өрдөөҕүттэн ынах, сылгы сүөһүнү көрөн-истэн, хороҕор муостаахтан үрүҥ илгэтин иһэн, эмис сыалаах этин сиэн, маннык иҥэмтиэлээх аһы аһаан киһи-хара буолан кэллэхпит. Сыспай сиэллээҕи доҕор-атас оҥостон былыр отторун тиэйэн, муустарын таһан, үлэ бөҕөнү үмүрүттэхтэрэ. Оттон ыт - киһи доҕоро, ыта суох саха сатаммат. Былыр эр дьон булдунан дьарыктанан, айылҕалыын ыкса алтыһан олордохторо.

Билиҥҥи кэмҥэ үйэбит сайдан ынах-сылгы иитэр киһи аҕыйаата, ол оннугар көрүүтэ-истиитэ суох сылдьар ыттарбыт, хомойуох иһин, элбээн иһэллэр. Итиэннэ төһөнөн бэйдиэ сылдьар ыт элбиир да, оччонон араас сыстыганнаах тирии ыарыылара тарҕаналлар. Сылын ахсын өрөспүүбүлүкэбит, оройуоммут үрдүнэн дьиэ кыылларын ортолоругар тирии ыарыылара тарҕамматтарын туһугар өйдөтөр-иһитиннэрэр үлэ ыйа биллэриллэр.

Ынах, сылгы модьуун диэн сыстыганнаах тирии ыарыытынан ыалдьар. Ыарыыны көбүтээччи тэллэйдэр - микроспорум эбэтэр трихофитон. Бу ыарыыга киһи эмиэ сыстан ыалдьар. Тарҕатааччыларынан ыарыылаах ынах, сылгы сүөһү, кутуйахтар, куруолуктар уо.д.а атын кыыллар буолуохтарын сөп. Сүөһүгэ баас тас көстүүтэ төгүрүктүҥү буолар, түүтэ түһэн тириитин тэллэй көбүтээччилэрэ быһа сиэн сүһүрдэллэр, сүмэһиннэниэн сөп, онтон кэлин хаҕырар, баахырбыт сирэ кыһыйар. Онон ыалдьыбыт сүөһү күүскэ аалынар, тарбанар. Модьуун сүөһү сирэйин, хараҕын, муннун тула, моойугар ордук тарҕанар. Ыт, куоска модьуунунан уонна микроспориянан эмиэ ыалдьар, киһи эмиэ сыстыганнаах.

Бу ыарыылар сүһүрүүлэрэ биир эрээри, ыарыыны тарҕатааччыларын көрүҥнэрэ атын, ол гынан баран эмиэ сирэй, моой уобалаһыгар үөскүүллэр. Микроспориянан эбэтэр модьуунунан ыалдьыбыт кыыллар түүлэрэ тэллэйдээх буолар, хоһоҕолоро сиргэ түстэҕинэ 1-3 ый устата ыарыыны тарҕатар кыаҕын сүтэрбэт. Тэллэй киһи төбөтүгэр түбэстэҕинэ, баттаҕа түһэр, ол миэстэтэ тараҕайданар, ириҥэлээх баастар тахсаллар. Өскөтүн өр кэмҥэ эмтэммэтэх буоллаҕына, кэлин бааһа үтүөрбүтүн да кэннэ төбөтүгэр баттах үүнүө суоҕун сөп. Оттон баас киһи тириитигэр таҕыстаҕына, кыһыл өҥнөөх, төгүрүк кытыылаах бөлтөйбүт бээтинэ көрүҥнээх буолар, сыыйа улаатан кытыытынан хаҕыланан барар, күүскэ кыһытар. Микроспорияҕа, трихофитияҕа итинник төгүрүк бээтинэлэр кээмэйдэрэ 1-3 см тиийиэн сөп. Ыалдьыбыт киһи туттар малларын, таҥастарын нөҥүө (тараах, таҥас, бэргэһэ, баттах кырыйар массыына о.д.а) сыстыахха сөп. Тирии ыарыыларыгар сыстарга киһи иммунитета (ыарыыны утары охсуһар күүһэ) мөлтөөһүнэ улахан оруоллаах.

Бэтэринээрнэй сулууспа бу ыарыылары суох оҥорого былааннаах үлэни ыытар. Сүөһү төрөөтөҕүнэ, 10-14 күн кэннэ ЛТФ вакцината, оттон ыкка, куоскаҕа Вакдерм диэн быһыылар бэриллэллэр. Хомойуох иһин, бэйдиэ сылдьар ыттар, куоскалар бу ыарыыны киэҥник тарҕаталлар, бэйэ-бэйэлэриттэн сыстыһаллар. Онон ордук оҕолор, мэнээк тиэргэҥҥэ, уулуссаҕа, дьиэ подъеһыгар сылдьар ыттары, куоскалары тыытыа суохтааххыт, тыытар, имэрийэр түгэннээх буоллаххытына булгуччу илиигитин мыыланан кичэйэн суунуохтааххыт. Өскөтүн кыылы иитэ ыларга сананнаххытына, бастаан миэстэтигэр баар бэтэринээрдэргэ илдьэн көрдөрүөхтээххит. Итиэннэ учуокка туруоран баран сылын аайы тирии уонна да араас ыарыыларга кыылларгытын бэрэбиэркэлэтэргит ирдэнэр.

А.В. ТИМОФЕЕВ,
Ньурбатааҕы бэтэринээринэй салалта бырааһа.

Эҕэрдэлиибит!

Күн сирин кэрэтэ, сырдык сыдьаайа ийэлээтэр ийэбитин, эйэҕэс-элэккэй эбээбитин, хос эбэбитин, тапталлаах кэргэммин, амарах аймахпытын, истиҥ дьүөгэбитин, оҕо уһуйааныгар 37 сыл ахсаабат кыһамньытын ууран методист-сэбиэдиссэйдээбит Акана нэһилиэгин бочуоттаах олохтоохо ***Татьяна Васильевна ДАНИЛОВАНЫ*** *75 сааскын туолбут үбүлүөйүгүнэн итии-иһирэх эҕэрдэбитин тиэрдэбит.*

Баҕарабыт этэҥҥэ сылдьан дьулуургун ыһыктыбакка, кырдьыыга бэриммэккэ, үтүө сүбэҕинэн кэскили түстэһэ, ыйа-кэрдэ, өйүүтакайа сылдьаргар, санаабытыҥ салалыннын, толкуйдаабытыҥ туоллун, дьол-үөрүү аргыстастын!

Кэргэниҥ, оҕолоруҥ, сиэннэриҥ, аймахтарыҥ, дьүөгэлэриҥ.

ЯКУТИЯ 20 ЛЕТ В 21 ВЕКЕ 2021

– Якутия. 20 лет в 21 веке –

Якутия – республика образованных людей

В прошлом году выпускники якутских школ получили 905 золотых и серебряных медалей. Это рекордная цифра, самый высокий результат за всю историю нашей республики! С каждым годом растет и количество якутян с высшим образованием. В 2002 году в нашей республике было 103 тысячи человек с университетскими и институтскими дипломами, в 2010 году - 163 тысячи. Сейчас их количество приближается к 200 тысячам человек - точную цифру мы узнаем в конце года, когда завершится перенесенная из-за пандемии перепись населения. Как это стало возможным, в чем причина такого быстрого развития? Попробуем разобраться, как изменились школы, детские сады и вся система образования Якутии за 20 лет 21 века.

Новые школы для наших детей

За 20 лет в Якутии построили 238 новых школ на 43 тысячи учеников. Более чем по 10 школ в год! "У нас, в селе Оленёк, дети учатся в новой двухэтажной каменной школе, - рассказывает Мария Исакова, учитель русского языка и литературы. - В школе тепло, уютно, свежий ремонт - есть все условия, чтобы получать знания".

Одновременно со школами строят детсады: за 20 лет возвели 242 детских сада для 19,5 тысяч малышей. "В конце апреля в Нюрбе начнет работу новый трехэтажный детский сад с бассейном", - делится радостной новостью Алевтина Аргунова, начальник управления образования Нюрбинского района.

А что с профессиональным образованием? Оно тоже развивается. За 20 лет у нас построили 26 новых техникумов, училищ и колледжей, их количество увеличилось более чем в два раза. В 2000 году средние специальные учебные заведения Якутии подготовили 2700 молодых специалистов, в прошлом году - уже 4400 выпускников.

Образование будущего

В 21 веке образование - это не только уроки и лекции. За два последних года в Якутии создали 13 детских технопарков, а при сельских школах открыли 96 учебных центров "Точка роста" - с современным оборудованием, медиазонами и коворкингами. В технопарках и "Точках роста" ребята осваивают новые, востребованные профессии: учатся 3D-моделированию, разбираются в технологиях виртуальной реальности, изучают робототехнику. Все образовательные центры новых форматов можно посещать бесплатно.

"В "Точке роста" на базе нашей, оленёкской школы дети узнают о принципах работы различных устройств и программ, сами начинают создавать интересные продукты, - говорит Мария Исакова. - Для школьников нашего села это возможность проявить свои таланты, развить их и внедриться в IT-сообщество".

Знания для Арктики

В прошлом году в Якутии начали действовать две программы по улучшению образования в сельских школах. По программе "Земский учитель" в отдаленные регионы переехали 19 молодых учителей. Каждый участник программы обязуется отработать в селе не менее пяти лет, взамен получая поддержку от государства - 2 миллиона рублей. "Я переехала из Якутска, где проработала 10 лет, в село Саксылах Анабарского улуса, - вспоминает учитель английского языка Майя Антипина. - Основные преимущества программы - предоставление жилья по месту работы, оплата проезда и, конечно, солидная сумма, которая предусмотрена контрактом". В ближайшие три года участниками программы станут еще 53 учителя.

Еще одна программа - "Учитель Арктики" - направлена на поддержку учителей в арктических улусах. В прошлом году денежную помощь по программе получили 92 молодых специалиста. Еще 107 учителям, имеющих педагогический стаж от 3 до 5 лет, выплатили поощрения - в среднем по 70 тысяч рублей.

Образование – в приоритете

"Якутия ставит перед собой цель войти в число 15 лучших регионов России по качеству образования до конца 2024 года", - подчеркнул Глава Республики Айсен Николаев. Для этого в нашем регионе продолжат строить новые школы и детсады, обеспечивать их современным учебным оборудованием, удобной мебелью, компьютерами. Уже в этом году в Якутии начнут функционировать 14 новых детских садов на 1745 мест. До конца года в сельских школах создадут 111 "Точек роста", где дети будут работать над научными проектами и делать первые шаги в IT-профессиях. К началу 2025 года власти планируют построить более 20 новых школ, крупный образовательный центр "Точка будущего" (он станет вторым в России), Региональный центр выявления и поддержки одаренных детей, Центр отдыха и оздоровления "Полярная звезда". Цель всей этой работы - сделать Якутию регионом-лидером по количеству образованных людей, квалифицированных специалистов, которые будут способствовать развитию республики и всей России.

Пресс-служба спецпроекта "Якутия. 20 лет в 21 веке".

– Год здоровья: Здоровое население –

Флюорография и туберкулез

Флюорография представляет собой один из старейших и одновременно наиболее эффективный метод обнаружения туберкулеза и других заболеваний легких и органов грудной клетки. До сих пор применяемая как единственный способ массового скрининга заболеваний легких, она является решающей при выявлении новых, неизвестных случаев заболеваний туберкулезом. Эпидемиологическое и профилактическое значение массовой флюорографии, без сомнений, очень значительно.

Среди основных причин ухудшения эпидемиологической ситуации по туберкулезу - социальные факторы, разрушение ранее четко действовавшей системы организационных мероприятий, контроля за туберкулезом, прекращение финансирования ряда государственных программ, способствовавших раннему выявлению заболеваний легких, возрастание массовых миграционных процессов, снижение качества жизни, увеличение больных хроническим алкоголизмом, нарастание массовых случаев туберкулеза в местах лишения свободы, а также сформировавшееся негативное отношение населения к флюорографии.

В условиях неблагоприятной экологической обстановки, повышенного радиационного фона в нашей области, с одной стороны, и увеличения случаев первичного туберкулеза (в основном - лекарственно-устойчивых форм), с другой, возникает вопрос: необходимо ли и в дальнейшем проводить массовую флюорографию?

Большинство населения к идее массовой флюорографии относится негативно. Граждане под тем или иным предлогом стараются избежать флюорографического обследования. Основным мотивом такого поведения является твердо сформировавшееся ошибочное убеждение, что флюорография - это вред для здоровья, это облучение организма, "которого и так хватает". Так ли это?

Нет, не так. Во-первых, облучение облучению рознь. Еще из школьного курса физики нам известно, что все излучения делятся на три вида: альфа-, бета- и гамма-лучи. Так вот, "то, что в жизни", - это в основном бета-лучи, а то, что в флюорографическом аппарате, - это в основном гамма-лучи.

Во-вторых, биологическое действие бета- и гамма-лучей разное.

В-третьих, если бета-лучи действуют на нас непрерывно, годами, то гамма-лучи флюорографического аппарата - несколько сотых долей секунды.

В-четвертых, в отдельных районах и в разных социальных группах туберкулез распространяется очень быстро, охватывая все больше и больше людей любого возраста и социального статуса.

В-пятых, доза облучения, полученная при флюорографическом обследовании, эквивалентна дозе, получаемой человеком за восемь дней загара на ярком солнце. А информация, полученная на флюорограмме, может помочь избежать осложнений и тяжелого течения уже имеющегося заболевания, предотвратить его переход в более тяжелую стадию.

В-шестых, флюорография на сегодняшний день - один из немногих доступных методов неразрушающего контроля состояния органов грудной клетки, пригодных к массовому тиражированию и унификации.

В-седьмых, онкологические заболевания бронхо-легочной системы и других органов грудной клетки по всем данным растут, а реальная возможность их раннего обнаружения без помощи флюорографии весьма сомнительна. В этом случае мы называем флюорографию в качестве системного обнаруживающего метода.

В-восьмых, третья большая группа заболеваний в грудной клетке, как, например, кардиоваскулярные аномалии и заболевания, выявляют еще одну немаловажную причину необходимости флюорографии.

Необходимо отметить, что торакальная радиология, к которой относится флюорография, в настоящее время, кроме туберкулеза, фиксирует и выявляет и другие воспаления, дегенеративные состояния, опухоли, кардиоваскулярные заболевания практически всех систем, участвующих в дыхании (грудная стенка, диафрагма, средостение).

В нашем районе широко используются флюорографы третьего поколения - цифровые аппараты для флюорографии, позволяющие получать изображения не на пленке, а в компьютере. Применение этих аппаратов позволяет снизить дозу облучения до 100 раз. Тем самым снимается главное опасение населения по поводу высокого облучения при флюорографии.

Изображение органов грудной клетки в компьютере позволяет их складывать, вычитать, увеличивать и т.д., что, несомненно, повышает информационную емкость и диагностическую значимость метода. В настоящее время на флюорограмме, полученной на современном флюорографе, можно обнаружить и установить большинство болезненных состояний легких, бронхов, сердца и других органов грудной клетки. По своей информационной емкости и значимости цифровая флюорограмма ничем не уступает (а по ряду параметров превосходит) полноформатному рентгеновскому снимку на пленке размером 35х35 см. При применении специальных компьютерных технологий флюорография становится компетентной во всех важнейших нозологических формах. Изображение грудной клетки того или другого человека, находясь в компьютере, может быть не только быстро найдено и распечатано на обычной бумаге без потери качества изображения, но и передано из компьютера по телефонному каналу в другой город и в другую страну. В новых моделях цифровых флюорографов не существует проблемы качества, связанного с засветкой или некачественной проявкой пленки - в новых моделях пленка просто не используется.

Быстрейшее переоснащение и реконструкция флюорографических кабинетов новыми моделями цифровых беспленочных флюорографов позволят снять все опасения населения на предмет лучевой и радиационной вредности флюорографии.

На основании вышеизложенного можно сделать следующие выводы:

1. Опасения большинства населения во вредности флюорографии необоснованны. Они связаны с недостаточной информированностью о новых возможностях метода в смысле низкодозовых нагрузок и диагностических возможностей.

2. Флюорография является самым доступным и информационно значимым методом скрининга и массовой профилактики в деле раннего обнаружения заболеваний легких и других органов грудной клетки.

3. По своей информационной емкости и значимости флюорографическое изображение на сегодняшний день ничем не уступает полноформатной рентгенографии органов грудной клетки.

4. Применение новых компьютерных методов визуализации в флюорографии позволяет не только значительно (на порядки) снизить дозу облучения, но и получать дополнительную информацию на флюорограмме.

5. Дальнейшее развитие компьютерных технологий в анализе получаемых в ходе исследования изображений позволит в недалеком будущем сделать качественный скачок в решении проблемы повышения точности диагностики заболеваний органов грудной клетки.

В.Р. НЕОБУТОВА,
врач-фтизиатр,
заведующая Нюрбинским ПТД.

– Актуально –

Цифровая платформа "Госуслуги. Решаем вместе" будет запущена во всех субъектах страны

Цифровая платформа обратной связи (ПОС) "Госуслуги. Решаем вместе" до конца года будет запущена во всех регионах страны, региональных и муниципальных органах власти, а также в ряде федеральных органов исполнительной власти. Об этом сообщил вице-премьер РФ Дмитрий Чернышенко по итогам проведения совещания с руководителями цифровой трансформации федеральных органов исполнительной власти.

Платформа "Госуслуги. Решаем вместе" позволяет организовать работу по четырем направлениям. Первое - это работа с обращениями граждан с возможностью оперативного контроля решения вопросов. Во-вторых, она позволяет проводить онлайн-опросы по социально значимым для населения темам и общественные обсуждения вопросов местного значения. Также с помощью платформы возможно работать с госпабликами органов власти в соцсетях и мессенджерах, а также отслеживать инциденты в социальных сетях (сообщения о проблемах граждан в адрес органов власти).

"Важная опция для граждан на цифровой платформе - это возможность отследить статус обработки обращения, а также оценить по итогам качество полученного ответа или решения", - добавил вице-премьер.

"Пилот" по внедрению платформы обратной связи начался в 2019 году, в нем участвовали Минцифры России и 9 регионов страны. Поступило более 340 тысяч сообщений, проведено голосований по более чем 400 проектам, размещено более 1,5 тысячи опросов граждан.

В 2020 году платформа использовалась в федеральных органах власти. Так, на портале госуслуг были размещены сервисы, позволяющие гражданам сообщить о трудностях с вакцинацией от COVID-19 и проблемах с вызовом скорой медицинской помощи в условиях пандемии.

Как сообщил руководитель Центра управления регионом в Якутии Василий Десяткин, на сегодняшний день к ПОС уже подключены все исполнительные органы государственной власти Республики Саха (Якутия), администрации улусов и их административные центры, 2 городских округа, а также 44 медицинские организации. В настоящее время, в общей сложности, в республике с ПОС работает 861 специалист органов власти, которые готовы решать проблемы жителей республики.

"С начала этого года в ПОС зарегистрировано 3056 обращений, из них по ускоренной схеме (фаст-трек со срок ответа до 10 дней) рассмотрены 2919 обращений. Можно с уверенностью сказать, что ПОС уже стала востребованной у якутян. В дальнейшем, с подключением всех органов местного самоуправления, школ, детсадов, социальных организаций, управляющих компаний, цифровой сервис "Госуслуги. Решаем вместе" будет только наращивать аудиторию, скорость и качество решения проблем, с которыми обращаются жители Якутии", - отметил Василий Десяткин.

Из республиканской прессы.

РАСПОРЯЖЕНИЕ

от 18 марта 2021 г.

О мерах по подготовке объектов жилищно-коммунального хозяйства и предприятий топливно-энергетического комплекса Нюрбинского района к отопительному сезону 2021/2022 гг.

В целях обеспечения своевременной и качественной подготовки систем жизнеобеспечения объектов соцкультбыта, жилищного фонда и производственного назначения к функционированию в отопительный сезон 2020/2021 года, предупреждения возникновения аварийных ситуаций в течение отопительного сезона на объектах жилищно-коммунального хозяйства и энергетики, **распоряжаюсь:**

1. Образовать Районную комиссию по оперативному руководству подготовкой объектов жилищно - коммунального хозяйства и топливно - энергетического комплекса к отопительному сезону 2021/2022 года.

2. Утвердить:

2.1. Состав Районной комиссии по оперативному руководству подготовкой объектов жилищно - коммунального хозяйства и топливно-энергетического комплекса к отопительному сезону 2021/2022 года согласно приложению №1 к настоящему распоряжению.

2.2. Положение о Районной комиссии по оперативному руководству подготовкой объектов жилищно - коммунального хозяйства и топливно - энергетического комплекса к отопительному сезону 2021/2022 года согласно приложению №2 к настоящему распоряжению.

2.3. Перечень мероприятий по подготовке объектов жилищно-коммунального хозяйства и предприятий топливно-энергетического комплекса Нюрбинского района к отопительному сезону 2021/2022 года согласно приложению №3 к настоящему распоряжению.

3. Установить в соответствии с пунктом 2.6.3 Постановления Госстроя России от 27 сентября 2003 г. № 170 "Об утверждении Правил и норм технической эксплуатации жилищного фонда" сроки окончания ремонтно-подготовительных работ на объектах жилищно-коммунального хозяйств, предприятий бюджетной сферы Нюрбинского района до 01 сентября 2021 года.

4. В соответствии с приказом Министерства энергетики Российской Федерации от 12 марта 2013 г. № 103 "Об утверждении Правил оценки готовности к отопительному периоду" установить срок завершения оформления паспортов готовности к работе в зимний период:

4.1. Для потребителей тепловой энергии - 15 сентября 2021 года.

4.2. Для теплоснабжающих и теплосетевых организаций - 1 ноября 2021 года.

5. В соответствии с пунктом 8 Положения об оценке готовности электро- и теплоснабжающих организаций к работе в осенне-зимний период, утвержденного Министерством промышленности и энергетики Российской Федерации от 25 августа 2004 года СО 153-34.08.105-2004, установить для энергосбытовых (энергетических) организаций срок завершения оформления паспортов готовности к работе в зимний период - 15 ноября 2021 года.

6. Рекомендовать органам местного самоуправления муниципальных образований Нюрбинского района, ведомствам, предприятиям, организациям, всех форм собственности при выполнении мероприятий по подготовке объектов жилищно-коммунального хозяйства и топливно-энергетического комплекса к отопительному сезону 2021/2022 года руководствоваться решениями Районной комиссии по оперативному руководству подготовкой объектов жилищно-коммунального хозяйства и топливно-энергетического комплекса к отопительному сезону 2020/2021 года и с приказом Министерства энергетики Российской Федерации от 12 марта 2013г. № 103 "Об утверждении Правил оценки готовности к отопительному периоду"

7. Назначить координатором по подготовке объектов жилищно-коммунального хозяйства и топливно-энергетического комплекса Нюрбинского района к отопительному сезону 2021/2022 года Андреева А.А.

7. Контроль исполнения настоящего распоряжения оставляю за собой.

8. Обнародовать настоящее распоряжение в официальных средствах массовой информации Нюрбинского района.

Глава А.М. ИННОКЕНТЬЕВ.

РАСПОРЯЖЕНИЕ № 519

от 30 марта 2021 г.

О проведении публичных слушаний по проекту "Обогатительная фабрика №16. Расширение. Отвал сухих хвостов. Реконструкция"

В соответствии с Федеральным законом от 23 ноября 1995 года №174-ФЗ "Об экологической экспертизе", приказом Государственного комитета Российской Федерации по охране окружающей среды от 16.05.2000 №372 "Об утверждении Положения об оценке воздействия намечаемой хозяйственной и иной деятельности на окружающую среду в РФ и в соответствии с Уставом Муниципального района Нюрбинского района РС (Я) ст. 2 Положения "о порядке организации и проведения публичных (общественных) слушаний в муниципальном районе "Нюрбинский район" РС (Я)" утвержденный решением районного Совета депутатов №37-11, **распоряжаюсь:**

1. Утвердить состав комиссии по организации и проведению общественных слушаний на территории муниципального района "Нюрбинский район" согласно приложению 1.

2. Назначить дату проведения слушаний на 06 мая 2021 г. в 18:00 ч.

3. Место проведения слушаний актовый зал в здании Администрации МР "Нюрбинский район" по адресу: г.Нюрба, ул.Ленина, 31.

4. В связи с ограничительными мероприятиями, в целях предупреждения распространения новой коронавирусной инфекции (COVID 19) публичные слушания провести в режиме видеоконференцсвязи на платформе Zoom.

5. Возложить ответственность по организации проведения публичных слушаний на комиссию, утвержденную приложением №1.

6. Организовать ознакомление с проектом публичных слушаний, а также для внесения своих предложений и замечаний гражданами и организациями по адресу г. Нюрба, ул.Ленина, 31, здание администрации МР "Нюрбинский район" РС (Я), кабинет 111.

7. Информирование граждан и организаций Нюрбинского района о проведении публичных слушаний по проекту "Обогатительная фабрика №16. Расширение. Отвал сухих хвостов. Реконструкция" производится путем публикации информации в районной газете, официальных стендах МР и размещением на официальном сайте администрации муниципального района "Нюрбинский район" РС (Я) в сети Интернет.

8. Опубликовать настоящее распоряжение в установленном порядке.

9. Контроль исполнения настоящего распоряжения оставляю за собой.

Глава А.М. ИННОКЕНТЬЕВ.

РАСПОРЯЖЕНИЕ № 495

от 26 марта 2021 г.

О назначении общественных слушаний по вопросу "Проведение полевых сейсмологических работ АО "Росгеология" на территории Нюрбинского района в пределах Ыгыаттинского лицензионного участка

В соответствии с Федеральным законом от 06.10.2003 №131-ФЗ "Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации", Уставом Муниципального района "Нюрбинский район" Республики Саха (Якутия), ст. 2 Положения о порядке организации и проведения публичных (общественных) слушаний в муниципальном районе "Нюрбинский район" РС (Я), утвержденного решением Нюрбинского районного Совета депутатов РРС № 37-11 от 20.03.2007 г. на основании письма Обособленного подразделения АО "Росгео" "Сейсморазведочная партия № 8" от 24.03.2021 г. № 14 СП, распоряжаюсь:

1. Назначить общественные слушания по вопросу "Проведение полевых сейсмологических работ АО "Росгеология" на территории Нюрбинского района в пределах Ыгыаттинского лицензионного участка на 09 апреля 2021 года в 18 ч.00 м. в режиме ВКС на площадке ZOOM.

2. Определить, что инициатором проведения общественных слушаний, установленных настоящим распоряжением, является Администрация муниципального района "Нюрбинский район" Республики Саха (Якутия).

3. Утвердить состав комиссии по организации и проведению общественных слушаний на территории муниципального района "Нюрбинский район" согласно приложению 1.

4. Организовать ознакомление с материалами общественных слушаний по вопросу "Проведение полевых сейсмологических работ АО "Росгеология" на территории Нюрбинского района в пределах Ыгыаттинского лицензионного участка в здании Администрации МР "Нюрбинский район" по адресу: г. Нюрба, ул. Ленина, 31, кабинет 111.

5. Информирование граждан и организаций Нюрбинского района о проведении общественных слушаний по вопросу "Проведение полевых сейсмологических работ АО "Росгеология" на территории Нюрбинского района в пределах Ыгыаттинского лицензионного участка производить путем публикации информации в районной газете "Ньурба" ("Огни Нюрбы"), на официальном стенде и размещением на официальном информационном сайте в сети Интернет Администрации МР "Нюрбинский район".

6. Предложения и замечания по вопросу "Проведение полевых сейсмологических работ АО "Росгеология" на территории Нюрбинского района в пределах Ыгыаттинского лицензионного участка принимаются до 08 апреля 2021г. по адресу: 678450, г. Нюрба, ул. Ленина, 31, каб. 111, e-mail: nurbadm@sakhaset.ru.

7. Опубликовать настоящее распоряжение в установленном порядке.

8. Контроль исполнения настоящего распоряжения оставляю за собой.

Глава А.М. ИННОКЕНТЬЕВ.

Извещение о проведении общественных обсуждений

В соответствии с Федеральным законом РФ "Об экологической экспертизе" №174-ФЗ от 23.11.1995 (ред. от 03.08.2018)), приказом Государственного комитета Российской Федерации по охране окружающей среды "Об утверждении положения об оценке воздействия намечаемой хозяйственной деятельности на окружающую среду в Российской Федерации" №372 от 16.05.2000г.:

Акционерная компания "АЛРОСА" (публичное акционерное общество) (АК "АЛРОСА" (ПАО)) извещает о проведении общественных обсуждений по рассмотрению оценки воздействия намечаемой деятельности на экологическую обстановку в Нюрбинском районе Республики Саха (Якутия) при реализации проекта "Нюрбинский ГОК. Обогатительная фабрика №16. Расширение. Отвал сухих хвостов. Реконструкция".

Цель намечаемой деятельности: Расширение отвала сухих хвостов для размещения дополнительных объемов обезвоженных хвостовых продуктов обогатительного комплекса, включая объемы вынимаемых хвостов с ёмкостей хвостохранилища.

Месторасположение намечаемой деятельности: Республика Саха (Якутия), Нюрбинский район, вахтовый посёлок Накын (промышленная зона)

Заказчик: АК "АЛРОСА" (ПАО);

Адрес: Республика Саха(Якутия), г. Мирный, ул. Ленина, д.6

Представитель заказчика: Управление капитального строительства АК "АЛРОСА" (ПАО)

Адрес: Республика Саха(Якутия), г. Мирный, ул. Индустриальная, д.9;

тел. 8(411-36)99-000 доп.76455; e-mail: uks@alrosa.ru

Срок проведения оценки воздействия на окружающую среду:

январь 2021 года - март 2021 года.

Общественные обсуждения состоятся: 06 мая 2021 года, в 18 ч. 00 мин. по адресу:

Республика Саха(Якутия), Нюрбинский район, г. Нюрба, ул. Ленина, д.31, актовый зал в здании Администрации МР "Нюрбинский район".

Орган, ответственный за организацию общественного обсуждения:

Администрация муниципального района "Нюрбинский район" совместно с представителем Заказчика.

Форма проведения общественного обсуждения: общественные слушания.

Форма представления замечаний и предложений: устная или письменная.

Ознакомиться с материалами проведения оценки воздействия на окружающую среду (ОВОС) и проектной документацией можно по адресу: Республика Саха (Якутия), г. Нюрба, ул. Ленина, д.31, кабинет 111, сроки ознакомления с 01.04.2021 по 06.05.2021 года; ежедневно с 9-00 до 17-00час.; перерыв на обед с 12-00 до 14-00 час., выходной суббота, воскресенье.

Срок представления рекомендаций, замечаний и предложений: в течении 60 дней со дня опубликования извещения (30 дней до начала общественных слушаний и, в течение 30 дней, но не позднее чем за 2 недели до окончания общественных слушаний) по адресам:

- Администрация МР "Нюрбинский район" Республика Саха (Якутия), г. Нюрба, ул. Ленина, д.31; тел: 8(41134)2-35-53, e-mail: nurbadm@cibsakha.ru;

- Управление капитального строительства АК "АЛРОСА" (ПАО): Республика Саха (Якутия), г. Мирный, ул. Индустриальная, д. 9; тел. 8(411-36)99-000 доп.47454 e-mail: EvstratovaKI@alrosa.ru.

Управление капитального строительства АК "АЛРОСА" (ПАО).

– ОВД предупреждает –

Внимание, мошенники!

С начала 2021 года телефонные и интернет-мошенники заработали на жителях республики более 7 млн рублей. Как показывает статистика, по-прежнему лидирующую позицию занимает так называемый "звонок из банка", а на втором месте - "купля -продажа" в сети "Интернет".

У жителей Нюрбинского района мошенники похитили свыше 200 тысяч рублей.

Так, в полицию Нюрбинского района обратился 38-летний мужчина, который работает в одном из образовательных учреждений района. Он рассказал, что ему позвонил молодой человек, который представился работником финансового отдела "МТС" и сообщил, что из-за системного сбоя их абонентам были случайно подключены платные услуги. Для отключения услуги звонивший попросил продиктовать ему четырехзначный код, который придет в смс-сообщении, что мужчина и сделал. Через некоторое время заявителю пришло смс-сообщение с его банковских счетов было снято 29800 руб.

Жительнице г. Нюрба на электронную почту поступило сообщение о компенсации пенсионных накоплений для работающих граждан. Для получения средств необходимо было заплатить налог. Женщина не подозревая перечислила незнакомцу 10970 рублей. После чего мошенники перестали выходить на связь.

В полицию Нюрбинского района обратился молодой человек. Он пояснил, что ранее разместил с помощью приложения "Юла" объявление о продаже дивана. Вскоре ему в мессенджере поступило сообщение от потенциального покупателя, который сразу изъявил желание купить диван. Затем он отправил ему скриншоты о том, что якобы уже оплатил за товар, и ссылку для получения денег. Потерпевший перешел по полученной ссылке и ввел данные своей банковской карты, в том числе пароль, поступивший в смс - сообщении. После чего вместо поступления денег с её счета произошло списание 38 000 рублей.

С заявлением о мошенничестве в полицию обратилась жительница с. Маар Нюрбинского района. Накануне ей поступил звонок на мобильный телефон. Звонивший представился сотрудником банка и сообщил, что с её карты мошенники пытаются совершить перевод денежных средств, но специалисты банка якобы задержали перевод. Он пообещал разобраться с проблемами со счетом и попросил скорее сообщить номер карты и CVV-код. Женщина ничего не подозревая сообщила все данные карты. После чего со счета сняли 160 тысяч рублей.

А также совершены ряд других мошенничеств.

Уважаемые граждане! Сотрудники полиции призывают быть бдительными! Мошенники используют различные уловки, чтобы завладеть чужими денежными средствами. Никогда и никому не сообщайте номера ваших банковских крат, трёхзначный код, расположенный на оборотной стороне карты, коды подтверждения, приходящие в смс-сообщении, и иные персональные данные, никогда не совершайте никаких финансовых операций по указанию незнакомых лиц. Помните: только вы можете сохранить свои сбережения!

Хлеб подорожал

По информации, предоставленной Нюрбинским УПО, с 1 апреля текущего года установлены новые тарифы на хлеб.

Так, розничные цены на хлеб пшеничный, высшего сорта, в ООО “Хлеб”, ДП ООО “Сельхлеб”, ООО “Кооператор” следующие: 1,0 кг - 70 рублей, 0,8 кг - 56 рублей, 0,7 кг - 49 рублей.

До этого действовали цены по реестру еще от 16 мая 2016 года, соответственно 67, 54 и 49 рублей.

Собств. информ.

ЗАЙМЫ до 60 000

1%-0,25%*

0%

ДЛЯ НОВЫХ КЛИЕНТОВ**

тел.: 8(984) 104-98-10
г.Нюрба,
ул. Степана Васильева, д. 67
офис 6, 3 этаж ТЦ "Сити Центр"

ООО МКК «ТРИЕНС»

[1]Процентная ставка 0,25% в день (91,25 % годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 55 001 рублей до 60 000 рублей на период пользования от 61 до 120 дней, при предоставлении клиентом документов, подтверждающих доход. Процентная ставка 0,3% в день (109,5 % годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 50 001 рублей до 55 000 рублей на период пользования от 61 до 120 дней, при предоставлении клиентом документов, подтверждающих доход. Процентная ставка 0,4% в день (146 % годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 45 001 до 50 000 рублей на период пользования от 61 до 120 дней. Процентная ставка 0,5% в день (182,50% годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 40 001 до 45 000 рублей на период пользования от 61 до 120 дней. Процентная ставка 0,6% в день (219,00% годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 35 001 до 40 000 рублей на период пользования от 61 до 120 дней. Процентная ставка 0,7% в день (255,50 %годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 30 001 до 35 000 рублей на период пользования от 61 до 120 дней.
[2]Процентная ставка 0% действует в течение первых 20 календарных дней периода пользования займом для лиц, ранее не заключавших договор потребительского займа с ООО МКК «ТРИЕНС», на сумму от 2 000 до 30 000 рублей на срок до 30 дней. После 20 дня 0,9 % в день для пенсионеров по старости, 1% для официально трудоустроенных лиц. Акция действует бессрочно, количество участников неограниченно. Для граждан РФ от 23 лет, при наличии паспорта.
[3]Займы предоставляются ООО МКК «ТРИЕНС» 677027, г. Якутск, ул. Ойунского, д. 3, офис 202. ИНН 1435350309, ОГРН 1201400002099, регистрационный номер в государственном реестре МФО 2004298009560 от 20.03.2020 г.

ПОДПИШИСЬ НА ЭЛЕКТРОННУЮ КВИТАНЦИЮ И ВЫИГРАЙ ПРИЗ!

Энергосбыт ПАО «Якутскэнерго» проводит с 16 марта по 10 июня 2021 года акцию «ВКЛЮЧАЙСЯ!».

Участниками акции автоматически становятся потребители, зарегистрировавшиеся в личном кабинете и подписавшиеся на получение электронных квитанций на сайте Якутскэнерго.

Среди участников разыгрывается приз — планшет iPad.

Розыгрыш приза состоится 15 июня.

Положение об акции размещено на сайте Якутскэнерго: www.yakutskenergo.ru.

Телефон контакт-центра Энергосбыта: 8-800-100-22-05.

ЭЛЕКТРОННАЯ КВИТАНЦИЯ — это удобно, надежно, экологично!

Считать недействительным

утерянное водительское удостоверение 1410019891, выданное на имя **ИННОКЕНТЬЕВА Анатолия Ивановича.**

удостоверение ветерана труда ВР №23108 выданное 05.06.2006 г. на имя **СТЕПАНОВОЙ Маргариты Гаврильевны.**

Махтанабыт

Балтыбытын Мираны тиһэх суолугар атааррага күүс-көмө буолбут Хаҥалас нэһилиэгин эбээлэрин түмсүүтүгэр, бииргэ үөрэммит оҕолорбутугар, Мира одноклассниктарыгар, Ньурба 1 №-дээх орто оскуолатын алын кылаас сүһүөҕүн учууталларыгар, куораттааҕы аймахтарбытыгар, табаарыстарбытыгар Дорофеевтарга, Ноговицынларга, Гаврильевтарга, Ивановтарга барҕа махталбытын тиэрдэбит.

Барыгытыгар кытаанах доруобуйаны, дьоллоох олоҕу баҕарабыт.

Кутановтар дьиэ кэргэттэрэ.

Тапталлаах оҕом курдук көрбүт бырааттым, убаастыыр убайбыт
ПРОКОПЬЕВ Владимир Николаевич
Ньурба куорат олохтооҕо суох буолбутунан улаханнык хомойон туран кэргэнигэр Татьяна Семеновнаҕа, оҕолоругар Сеняҕа, Агаҕа, кинилэр дьиэ кэргэттэригэр, сиэннэригэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Дьокуускай куораттан эдьиийэ Александра Павловна Ноговицына, балта Вера, бырааттара Андрей, Боря дьиэ кэргэттэрэ.

Күндүтүк саныыр, улаханнык убаастыыр бииргэ үөрэммит табаарыспыт
ПРОКОПЬЕВ Владимир Николаевич
бу олохтон соһумардык туораата. Кини кэргэнигэр Татьяна Семеновнаҕа, оҕолоругар Сеняҕа, Агашаҕа уонна сиэннэригэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Владимир дьоҥҥо үчүгэй майгылааҕынан, үлэһит быһыытынан толорумтуотунан, тургэнинэн уонна кыайыгаһынан биллибит киһи. Маны таһынан кэккэ ситиһиилэрдээх: оҕолорго Дальнай Восток чемпиона, Европа 5-с төгүллээх чемпионун, Олимпиада кыттыылааҕын, биллиилээх Виктор Рыбакову кыайбыта да элбэҕи этэр.
Күндү киһибит Владимир быдан дьылларга бырааһаай, эйиэхэ дойдуҥ буора сылаас, сымнаҕас буоллун.
Ньурба 1 №-дээх оскуолатын 1972 с. 10 "б" кылаас выпуһун оҕолоро.

Тапталлаах бырааппыт, убайбыт Ньурба куорат олохтооҕо
ПРОКОПЬЕВ Владимир Николаевич
күн сириттэн барбытынан кэргэнигэр Татьяна Семеновнаҕа, оҕолоругар, сиэннэригэр уонна бары аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Дьокуускай куораттан Егоровтар, Кириллиннэр.

Тапталлаах убайбыт
ВИНОКУРОВ Никифор Никифорович
ыарахан ыарыыттан эмискэ олохтон туораабытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, күтүөтүгэр, кийииттэригэр дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбит.
Быраата Михаил дьиэ кэргэнэ.

Бииргэ үөрэнэр оҕолорбутугар Нарияҕа, Аликка тапталлаах эһэлэрэ, Антоновка олохтооҕо
ВИНОКУРОВ Никифор Никифорович
күн сириттэн хомолтолоохтук барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонноругар, аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
3 "в" кылаас оҕолоро, төрөппүттэрэ, кылаас салайааччыта.

Хорула нэһилиэгин баһылыгар Василий Николаевич Семеновка, чугас дьонугар бииргэ төрөөбүт быраата
СЕМЕНОВ Николай Николаевич
соһуччу хомолтолоохтук олохтон туораабытынан дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит, аһыыгытын тэҥҥэ үллэстэбит.
"Ньурба оройуона" МО дьаһалтата, оройуон Сэбиэтин депутаттара.

Күндү бырааппыт, Хорулаттан төрүттээх Ньурба куорат олохтооҕо
СЕМЕНОВ Николай Николаевич
соһуччу олохтон туораабытынан ийэтигэр, бииргэ төрөөбүттэригэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит. Быдан дьылларга бырааһаай.
Маартан, Дьокуускайтан Семеновтар.

Күндү бырааппыт
СЕМЕНОВ Николай Николаевич (Коликка)
соһумардык олохтон барбытыгар саҥаспытыгар Өкүүчэҕэ, бииргэ төрөөбүттэригэр, бары аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит. Ыар сүтүккүтүн тэҥҥэ үллэстэбит.
Муоматтан Алла, Татьяна дьиэ кэргэттэрэ.

Ньурбатааҕы эт-уруут кэмбинээтигэр халбаанынай сыахха өр сылларга начальнигынан үлэлээбит табаарыһым, "Слава" уордьан кавалера, үлэ бэтэрээнэ, Коммунистическай үлэ ударнига, Ньурба бөһүөлэгин Сэбиэтин депутата, Красноярскай куорат олохтооҕо
КРАСНОЯРОВА Екатерина Михайловна
кулун тутар 24 күнүгэр ыалдьан олохтон туораабытынан оҕолоругар, сиэнигэр, чугас дьонугар дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбин.
Табаарыһа Христина Михайловна Васильева.

Тапталлаах кэргэним, аҕабыт, эһэбит, Маалыкай олохтооҕо
МАКСИМОВ Дмитрий Николаевич (Миитэрэй)
кулун тутар 30 күнүгэр уһун ыарахан ыарыыттан күн сириттэн күрэммитинэн дириҥник курутуйан туран аймахтарбытыгар, бииргэ төрөөбүттэригэр, бииргэ үөрэммит оҕолоругар, табаарыстарыгар биллэрэбит. Күндү киһибит быдан дьылларга бырааһаай, куруук саныы-ахта сылдьыахпыт.
Кэргэнэ Лидия, уола Коля, кыргыттара, күтүөттэрэ, сиэннэрэ.

Улаханнык убаастыыр күтүөппүт, Маалыкай олохтооҕо
МАКСИМОВ Дмитрий Николаевич
ыарахан ыарыыттан күн сириттэн туораабытынан кэргэнигэр Лидия Николаевнаҕа, уолугар Коляҕа, кыргыттарыгар Милаҕа, Марияҕа, сиэннэригэр, бииргэ төрөөбүттэригэр, аймахтарыгар, табаарыстарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит, аһыыгытын тэҥҥэ үллэстэбит.
Ньурбаттан Андреевтар, Васильевтар, Дьокуускайтан Кубаровтар, Андреевтар.

Улаханнык убаастыыр, ытыктыыр Маалыкай орто оскуолатыгар өр кэмнэ эппиэтинэстээхтик, үрдүк таһаарыылаахтык үлэлээн аастыбыт аҕа табаарыспыт
МАКСИМОВ Дмитрий Николаевич
уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр Лидия Николаевнаҕа, оҕолоругар Николайга, Людмилаҕа, Марияҕа, чугас аймахтарыгар, доҕотторугар **Маалыкай орто оскуолатын кэлэктиибэ, профкома** дириҥ кутурҕанын биллэрэр.

Бииргэ үөрэммит оҕо сааспыт эрэллээх аргыһа, улаханнык убаастыыр, ытыктыыр доҕорбут
МАКСИМОВ Дмитрий Николаевич
улаханнык курутуйан туран уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан тапталлаах кэргэнигэр Лидия Николаевнаҕа, оҕолоругар Николайга, Марияҕа, Милаҕа, сиэннэригэр, күтүөттэригэр, бииргэ төрөөбүттэригэр Раиса Николаевнаҕа, Мария Николаевнаҕа, Степан Николаевичка, чугас аймахтарыгар, доҕотторугар хомолтобутун тиэрдэбит.
Биһиги Миитэрэйбитин куруук ахта-саныы сылдьыахпыт.
Бииргэ үөрэммит оҕолоро.

Понедельник 05.04.2021
06:00 - Саҥа күн 12+ 07:00 - Утро Якутии 12+ 08:00 - Саҥа күн 12+ 09:35 - Саха сатаабата суох 6+ 10:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - Бай 12+ 12:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 12:15 - Кикбоксинг Якутии. 30 лет побед и прогресса 12+ 12:45 - Бастын клип 12+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - "Саха Сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 14:00 - "Тэтим" радио 12+ 15:00 - Интеллектуальная игра 12+ 16:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 16:15 - Интеллектуальная игра 12+ 16:30 - Чол буолуох! 12+ 17:30 - В эфире филармония Якутии 6+ 18:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 18:15 - Сүлүһүннээх таптал 12+ 19:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - "Саха Сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 21:00 - "Дьоллоох буолуох!" сериал 12+ 21:30 - Сэҥэн сирэ 12+ 22:15 - Бастыҥ клип 12+ 22:30 - Бу Дьокуускай 6+ 23:00 - Саха сатаабата суох 6+ 23:30 - Итоги дня 12+ 00:00 - Талбан 12+ 01:15 - Якутск сегодня 12+ 02:00 - "Саха Сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 02:30 - Сэҕэн сирэ 12+ 03:15 - Саха сатаабата суох 6+ 03:45 - Бу Дьокуускай 6+ 04:15 - Якутск сегодня 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

Вторник 06.04.2021
06:00 - Саҥа күн 12+ 07:00 - Утро Якутии 12+ 08:00 - Саҥа күн 12+ 09:35 - Саха сатаабата суох 6+ 10:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - Сэҥэн сирэ 12+ 12:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 12:15 - "Дьоллоох буолуох!" сериал 12+ 12:45 - Бастыҥ клип 12+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - "Саха Сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 14:00 - "Тэтим" радио 12+ 15:00 - Тымныыны кыайбыттар 12+ 15:30 - Якутия. 20 лет в 21 веке 12+ 16:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 16:15 - Асчыттар 6+ 17:00 - Дойдум дьоно 12+ 17:15 - Тыыннаах дорҕоон 12+ 18:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 18:15 - Сүлүһүннээх таптал 12+ 19:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 19:15 - Олох үөһүгэр 12+ 20:30 - "Саха Сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 21:00 - "Дьоллоох буолуох!" сериал 12+ 21:30 - Аал-луук мас 12+ 22:15 - Бастыҥ клип 12+ 22:30 - Бу Дьокуускай 6+ 23:00 - Саха сатаабата суох 6+ 23:30 - Итоги дня 12+ 00:00 - Олох үөһүгэр 12+ 01:15 - Якутск сегодня 12+ 02:00 - "Саха Сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 02:30 - Аал-луук мас 12+ 03:15 - Саха сатаабата суох 6+ 03:45 - Бу Дьокуускай 6+ 04:15 - Якутск сегодня 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

НВК САХА

12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

Среда 07.04.2021
06:00 - Саҥа күн 12+ 07:00 - Утро Якутии 12+ 08:00 - Саҥа күн 12+ 09:35 - Саха сатаабата суох 6+ 10:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - Аал-луук мас 12+ 12:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 12:15 - "Дьоллоох буолуох!" сериал 12+ 12:45 - Бастыҥ клип 12+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - "Саха Сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 14:00 - "Тэтим" радио 12+ 15:00 - Горожане 12+ 16:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 16:15 - Куорчэх-шоу 12+ 17:00 - Дойдум дьоно 12+ 17:15 - Тыыннаах дорҕоон 12+ 18:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 18:15 - Сүлүһүннээх таптал 12+ 19:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - "Саха Сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 21:00 - "Дьоллоох буолуох!" сериал 12+ 21:30 - Эл иитэ 12+ 22:15 - Бастыҥ клип 12+ 22:30 - Бу Дьокуускай 6+ 23:00 - Саха сатаабата суох 6+ 23:30 - Итоги дня 12+ 00:00 - Талбан 12+ 01:15 - Якутск сегодня 12+ 02:00 - "Саха Сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 02:30 - Эл иитэ 12+ 03:15 - Саха сатаабата суох 6+ 03:45 - Бу Дьокуускай 6+ 04:15 - Якутск сегодня 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

Четверг 08.04.2021
06:00 - Саҥа күн 12+ 07:00 - Утро Якутии 12+ 08:00 - Саҥа күн 12+ 09:35 - Саха сатаабата суох 6+ 10:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Чемпионат России по кикбоксингу. Прямая трансляция 12+ 17:00 - Дойдум дьоно 12+ 17:15 - Тыыннаах дор5оон 12+ 18:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 18:15 - Сүлүһүннээх таптал 12+ 19:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 19:15 - Олох үөһүгэр 12+ 20:30 - "Саха Сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 21:00 - "Дьоллоох буолуох!" сериал 12+ 21:30 - Сэбэн сирэ 12+ 22:15 - Бастыҥ клип 12+ 22:30 - Бу Дьокуускай 6+ 23:00 - Саха сатаабата суох 6+ 23:30 - Итоги дня 12+ 00:00 - Олох үөһүгэр 12+ 01:15 - Якутск сегодня 12+ 02:00 - "Саха Сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 02:30 - Сэҥэн сирэ 12+ 03:15 - Саха сатаабата суох 6+ 03:45 - Бу Дьокуускай 6+ 04:15 - Якутск сегодня 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

Пятница 09.04.2021
06:00 - Саҥа күн 12+ 07:00 - Утро Якутии 12+ 08:00 - Саҥа күн 12+ 09:35 - Саха сатаабата суох 6+ 10:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Чемпионат России по кикбоксингу. Прямая трансляция 12+ 17:00 - Дойдум дьоно 12+ 17:15 - Тыыннаах дорҕоон 12+ 18:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 18:15 - Бастыҥ клип 12+ 18:30 - ПроАвто 12+ 19:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 19:15 - Интеллектуальная игра 12+ 20:30 - "Саха Сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 21:00 - Куорчэх-шоу 12+ 21:45 - Бай 12+ 22:30 - Бу Дьокуускай 6+ 23:00 - Саха сатаабата суох 6+ 23:30 - Итоги дня 12+ 00:00 - Интеллектуальная игра 12+ 01:15 - Якутск сегодня 12+ 02:00 - "Саха Сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 02:30 - Бай 12+ 03:15 - Саха сатаабата суох 6+ 03:45 - Бу Дьокуускай 6+ 04:15 - Якутск сегодня 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

Суббота 10.04.2021
06:00 - Бу Дьокуускай 6+ 07:00 - Саҥа күн 12+ 09:00 - Истиҥ илдьит 6+ 09:45 - Кэрэ кэпсээн 12+ 11:00 - Чемпионат России по кикбоксингу. Прямая трансляция 12+ 17:00 - "Дьоллоох буолуох!" сериал 12+ 18:00 - "Якутия" информационнай биэрии 12+ 18:15 - Истиҥ илдьит 6+ 19:00 - "Дьикти саас" уус-уран киинэ 12+ 21:00 - Саха сирэ. Күнтэн күн 12+ 22:00 - Көмүс түгэн. Марфа Колесова-Расторгуева 6+ 00:00 - Кэрэ кэпсээн 12+ 01:15 - Күөрчэх-шоу 12+ 02:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 02:15 - Чөл буолуох! 12+ 03:15 - Бастыҥ клип 12+ 03:30 - Саха сатаабата суох 6+ 04:30 - Геван 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

Воскресенье 11.04.2021
06:00 - Бу Дьокуускай 6+ 07:30 - Асчыттар 6+ 08:15 - Парламентский вестник 12+ 08:30 - Саха итэҕэлэ 12+ 09:00 - Истиҥ илдьит 6+ 09:45 - Будем вместе 12+ 10:00 - "Сааскытыйыы" 6+ 12:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 12:15 - Весна на НВК 6+ 13:30 - Якутия. День за днем 12+ 14:30 - ПроАвто 12+ 15:00 - "Дьоллоох буолуох!" сериал 12+ 16:00 - Якутия. 20 лет в 21 веке 12+ 16:15 - Истиҥ илдьит 6+ 17:00 - "Весна на НВК". Розыгрыш призов в прямом эфире 12+ 20:00 - Национальная музыкальная премия "Урдэл-2020" 12+ 22:30 - Үүтээн кэпсээнэ 12+ 23:00 - Охота и рыбалка в Якутии 12+ 23:30 - Клевая рыбалка 12+ 00:00 - Кэнсиэр 6+ 01:00 - Тымныыны кыайбыттар 12+ 01:30 - Эр Бэрдэ 12+ 02:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 02:15 - Интеллектуальная игра 12+ 03:30 - Саха сатаабата суох 6+ 04:30 - Геван 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

Генеральнай директор Стручкова Н.М.
Кылаабынай редактор Дорофеева Л.К.

НЬУРБА

Хаһыат Саха сиригэр сибээс, информационнай технологиялар уонна маассабай коммуникациялар эйгэлэрин кэтээн көрүү Федеральнай сулууспатын Управлениетыгар (Роскомнадзор) 03.06.2020 с. регистрацияланна.

ПИ № ТУ 14-00551

Тэрийээччилэр: Саха Республикатын Правительствота, Саха Республикатын "Сахабэчээт" Государственнай автономнай тэрилтэтэ.
Таһааараччы: СР "Сахабэчээт" ГАУ

Таһааараччы аадырыһа: 677000 Дьокуускай к. Орджоникидзе уул. 31.
Редакция аадырыһа: 678450 Ньурба к. Ленин уул., 37.

Телефоннара:
Редактор-директор - 2-33-32.
Компьютернай отдела - 2-33-32.

e-mail: redakcia06@mail.ru

Хаһыат чэппиэргэ тахсар.

Индекс: ПИ 988
Тираж 769.
Объем 3 п.л.
Сыаната - 30 солк.
31.03.2021 с.